

Podróże w czasie

**Program nauczania historii
w szkole podstawowej w klasach IV–VIII**

Autor: Robert Tocha

Gdańskie Wydawnictwo Oświatowe

Gdańsk 2026

Spis treści

1. Rola szkoły podstawowej	3
2. Treści nauczania	6
2.1. Ramowy podział treści nauczania historii w poszczególnych klasach	6
3. Środki i pomoce dydaktyczne niezbędne do realizacji treści programu	9
4. Cele edukacyjne	10
4.1. Cele kształcenia – wymagania ogólne	10
4.2. Treści nauczania – wymagania szczegółowe	11
4.3. Doświadczenia edukacyjne	31
5. Warunki i sposób realizacji	34
6. Materiał nauczania	36
7. Procedury osiągania celów	102
8. Opis założonych osiągnięć ucznia	105
8.1. Uczeń zna	105
8.2. Uczeń rozumie	105
8.3. Uczeń potrafi	106
9. Ocenianie osiągnięć ucznia	108
10. Kryteria wymagań ogólnych na poszczególne oceny historii	109
11. Ewaluacja	114
11.1. Cele ewaluacji	114
11.2. Kryteria ewaluacji	114
11.3. Pytania kluczowe	114
11.4. Metody zbierania danych	114
12. Przykładowe ankiety dla uczniów	115

1. Rola szkoły podstawowej

We wstępie do podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej autorzy zwracają uwagę na rolę szkoły podstawowej jako instytucji wspierającej wszechstronny rozwój uczniów w sferze poznawczej, społecznej, emocjonalnej, etycznej i fizycznej oraz wspomagającej ich w pełnej realizacji potencjału – zarówno jako jednostek, jak i członków społecznej i demokratycznej wspólnoty. Ponadto szkoła podstawowa ma być środowiskiem, w którym stwarza się warunki sprzyjające kształtowaniu postawy dbałości o dobro wspólne, pielęgnowania tradycji i kultury narodowej z poszanowaniem innych kultur oraz rozwija postawy patriotyczne.

Jako cele kształcenia ogólnego w szkole podstawowej autorzy podstawy programowej wymieniają:

- 1) rozwijanie kompetencji fundamentalnych: językowych, matematycznych, cyfrowych i ruchowych, niezbędnych do funkcjonowania w różnych sytuacjach życiowych oraz w procesie uczenia się;
- 2) budowanie przez uczniów wiedzy pozwalającej rozumieć otaczający ich świat i poznawać go w procesie uczenia się na kolejnych etapach edukacyjnych;
- 3) rozwijanie kompetencji przekrojowych: poznawczych, społecznych i osobistych, pozwalających uczniom aktywnie działać w szkole i poza nią, z korzyścią dla siebie i dla wspólnego dobra;
- 4) budowanie sprawczości uczniów w procesie uczenia się i realizacji zamierzonych celów, w tym branie odpowiedzialności za własne działania i ich wpływ na siebie, innych ludzi i świat;
- 5) wprowadzanie uczniów, we współpracy z rodzicami, w świat wartości i przygotowywanie ich do dokonywania odpowiedzialnych wyborów etycznych w trosce o siebie, innych ludzi, ojczyznę i inne wspólnoty;
- 6) rozwijanie aspiracji, ciekawości i uzdolnień uczniów oraz wzmocnienie motywacji wewnętrznej w procesie uczenia się.

W sferze dydaktycznej i wychowawczej szkoła ma pracować w oparciu o takie wartości, jak: wolność, odpowiedzialność, wspólnota, szacunek, godność, prawda, dobro, piękno, sprawiedliwość i solidarność.

Jednym z podstawowych zadań w procesie uczenia się jest stworzenie uczniowi warunków i możliwości, które będą skutkowały budową i rozwojem kompetencji

fundamentalnych, wiedzy, kompetencji przekrojowych oraz sprawczości¹. Warunki te mają stworzyć wszyscy nauczyciele. Jest to proces ciągły, realizowany na wszystkich etapach edukacyjnych, wszystkich przedmiotach oraz międzyprzedmiotowo.

Kompetencje fundamentalne w nauczaniu historii kluczowe to przede wszystkim kompetencje językowe, a więc zdolność skutecznego komunikowania się w mowie i piśmie. Kompetencje te obejmują umiejętność rozumienia wypowiedzi ustnej oraz czytanego tekstu literackiego i nieliterackiego, analizowania oraz przetwarzania informacji, formułowania własnej wypowiedzi ustnej i pisemnej w sposób zrozumiały dla odbiorcy oraz dostosowany do sytuacji. Szeroki dostęp do różnych źródeł informacji, a zwłaszcza tych dostępnych za pośrednictwem internetu, pozwala także kształtować kompetencje cyfrowe, tj. zdolność celowego, skutecznego, krytycznego i odpowiedzialnego korzystania z technologii cyfrowych w uczeniu się i sprawnym funkcjonowaniu w społeczeństwie; kompetencje te obejmują stosowanie myślenia komputacyjnego (w szczególności metod informatycznych) w rozwiązywaniu problemów z różnych dziedzin oraz umiejętność pozyskiwania i analizowania informacji w środowisku cyfrowym.

Szczególnie istotne są także kompetencje przekrojowe. Bez nich zdolność do władania wiedzą historyczną i rozumienia historii jako procesu zmian zachodzących w czasie i powiązanych ze sobą więzami przyczynowo-skutkowymi będzie niemożliwa. Kompetencje te mają też uczniowi umożliwić odnalezienie się w sytuacjach problemowych, ale też nawiązać współpracę z innymi, by rozwiązać problemy postawione mu w trakcie procesu edukacji. Wśród kompetencji przekrojowych wymienia się kompetencje poznawcze (zdolność rozwiązywania problemów, zdolność do krytycznego myślenia i myślenie kreatywne), kompetencje społeczne (współpraca z innymi i troska o innych) oraz kompetencje osobiste (zdolność do kierowania własnymi działaniami i rozwojem, ale też do dbania o siebie i swój dobrostan).

Obok kompetencji zwraca się uwagę na poczucie sprawczości rozumiane jako podejmowanie autonomicznych działań mających pozytywny wpływ na osobę, która je podejmuje, i inne osoby (otoczenie) oraz branie za te działania odpowiedzialności. Ze sprawczością silnie powiązane jest poczucie przynależności do wspólnoty, czyli przekonanie jednostki, że jest częścią grupy, która ją akceptuje, potrzebuje jej i docenia ją oraz do której ta osoba może wnieść twórczy wkład; nastawienie na rozwój, czyli

¹ Więcej informacji na ten temat czytelnik znajdzie w rozporządzeniu Ministra Edukacji.

przekonanie, że zdolności podlegają zmianom i mogą się rozwijać dzięki zaangażowaniu, wysiłkowi i wytrwałości; przekonanie o własnej skuteczności, czyli przekonanie o swojej zdolności do wykonywania określonych zadań i osiągnięcia celów, także w niekorzystnych okolicznościach; samoregulacja, czyli zdolność przekładania myśli na działania zmierzające do realizacji określonych celów i świadomego kierowania swoją aktywnością.

Uczniowie rozwijają swoją sprawczość w procesie uczenia się przez:

- 1) przejmowanie odpowiedzialności za proces uczenia się i podejmowanie decyzji w sprawach związanych z uczeniem się;
- 2) wykorzystywanie wiedzy i umiejętności zdobywanych w szkole do rozwiązywania problemów życia codziennego w szkole i poza szkołą;
- 3) samodzielne lub zespołowe prowadzenie obserwacji i eksperymentów;
- 4) prezentowanie własnej wiedzy i umiejętności oraz efektów swojej pracy;
- 5) dzielenie się wiedzą i umiejętnościami, w tym wzajemne uczenie się;
- 6) zaangażowanie w realizację indywidualnych lub grupowych projektów edukacyjnych;
- 7) samoocenę oraz przyjmowanie i udzielanie informacji zwrotnej;
- 8) samodzielne pogłębianie wiedzy i umiejętności;
- 9) rozwijanie zainteresowań w różnych obszarach.

Autorzy podstawy programowej wskazują, że równie ważnym, co nauka, są działania wychowawcze. W ich ramach istotnym elementem jest wprowadzanie uczniów w świat wartości. Przejawem wychowania do wartości jest kształtowanie postaw patriotycznych – troski o dobro ojczyzny, poszanowanie jej historii, tradycji i kultury oraz gotowość do działania na rzecz wspólnoty narodowej. Szkoła inspiruje uczniów do poznawania swojego dziedzictwa, budowania więzi z lokalną, narodową i ogólnoludzką wspólnotą, odczuwania dumy z bycia Polakiem i Europejczykiem oraz szacunku do innych.

2. Treści nauczania

Niniejszy program jest przeznaczony do nauczania historii na podstawie podręczników wydanych w serii *Podróże w czasie* autorstwa Tomasza Małkowskiego.

Zawarte w programie treści są zgodne z podstawą programową kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej przygotowaną przez Ministra Edukacji i ujętą w rozporządzeniu z dnia 11 marca 2026 r. Natomiast układ treści oraz sposób i czas ich realizacji to propozycja sformułowana przez Gdańskie Wydawnictwo Oświatowe, którą każdy nauczyciel może modyfikować w dowolny, ustalony przez siebie sposób.

Treści zostały podzielone na zagadnienia, których realizacja odbywa się w pięcioletnim cyklu nauczania, przy założeniu, że w klasie IV uczniowie mają jedną godzinę historii tygodniowo, a w klasach V, VI, VII i VIII – dwie godziny.

2.1. Ramowy podział treści nauczania historii w poszczególnych klasach

Klasa IV

1. Refleksja nad historią jako nauką.
2. Elementy historii rodzinnej, lokalnej i regionalnej.
3. Wspólnota państwowa.
4. Czas i miejsce wydarzeń historycznych.
5. Od jaskiń do miast – początki cywilizacji.
6. Dziedzictwo starożytnej Grecji.
7. Dziedzictwo starożytnego Rzymu.
8. Narodziny chrześcijaństwa.

Klasa V

9. Średniowieczna Europa.
10. Od plemienia do królestwa – narodziny Polski.
11. Ziemie polskie w okresie rozbicia dzielnicowego.
12. Zjednoczone królestwo – Polska ostatnich Piastów.
13. Początki państwa polsko-litewskiego i relacje z Krzyżakami.
14. Ku nowej epoce.
15. Złoty wiek państwa polsko-litewskiego.
16. Początki Rzeczypospolitej Obojga Narodów.

17. Rzeczpospolita Obojga Narodów w XVII w.
18. Blaski i cienie Rzeczypospolitej Obojga Narodów.

Klasa VI

19. Idee oświecenia i przykłady ich realizacji.
20. Próby ocalenia Rzeczypospolitej Obojga Narodów.
21. Powstanie kościuszkowskie i upadek Rzeczypospolitej Obojga Narodów.
22. Świat w XIX w.
23. Europa w I połowie XIX w.
24. Europa w latach 1848–1900.
25. Społeczeństwo Europy w II połowie XIX w.
26. Legiony Polskie i Księstwo Warszawskie.
27. Ziemie dawnej Rzeczypospolitej po kongresie wiedeńskim.
28. Powstanie listopadowe i Wielka Emigracja.
29. Powstanie styczniowe.
30. Ziemie polskie w II połowie XIX w.

Klasy VII i VIII

1. I wojna światowa, jej charakter i następstwa.
2. Sprawa polska i losy Polaków w czasie I wojny światowej.
3. Europa w okresie międzywojennym.
4. Narodziny II Rzeczypospolitej Polskiej (II RP).
5. II RP w okresie rządów parlamentarnych.
6. II RP pod rządami sanacji.
7. Europa na drodze do II wojny światowej.
8. Wojna obronna II RP 1939 r.
9. II wojna światowa i jej charakter.
10. Ziemie polskie pod okupacją.
11. Sprawa polska w czasie II wojny światowej.
12. Dwubiegunowy świat w II połowie XX w.
13. Europa Zachodnia w II połowie XX w.
14. „Kraje demokracji ludowej”.
15. Jesień Narodów w Europie.
16. Narodziny Polski „ludowej” (1944–1956).

17. Polska Rzeczpospolita Ludowa w latach 1956–1979.
18. Kryzys i zmierzch PRL (1980–1988).
19. Narodziny i rozwój III Rzeczypospolitej Polskiej (III RP).
20. Miejsce Polski w Europie i świecie współczesnym.

3. Środki i pomoce dydaktyczne niezbędne do realizacji treści programu

Prawidłowa realizacja programu nauczania wymaga wyposażenia ucznia w pakiet niezbędnych środków dydaktycznych, które zapewnią skuteczne i właściwe opanowanie zawartych w niniejszym programie treści.

Należą do nich:

- podręcznik²,
- zeszyt ćwiczeń*,
- atlas historyczny.

Natomiast nauczyciel powinien posiadać niezbędną dokumentację (rozkład materiału, wymagania edukacyjne na poszczególne oceny, przedmiotowy system oceniania), a także zestaw środków i pomocy dydaktycznych, w którego skład wchodzi:

- podręcznik w wersji dla nauczyciela*,
- filmy edukacyjne*,
- prezentacje multimedialne*,
- infografiki*,
- podcasty*,
- gry i quizy edukacyjne*,
- mapy historyczne,
- teksty źródłowe,
- plansze, plany, schematy, wykresy, ilustracje,
- materiały audio i wideo oraz sprzęt techniczny umożliwiający ich odtwarzanie.

² Gwiazdką oznaczono publikacje oferowane nauczycielom przez Gdańskie Wydawnictwo Oświatowe.

4. Cele edukacyjne

Zajęcia z historii zaplanowano w taki sposób, aby od początku nauki przedmiotu uczeń poznawał historię w ujęciu chronologicznym. Jako pierwsze zaplanowano w klasie IV tematy wprowadzające do historii, definiujące specyfikę przedmiotu i wyjaśniające, na czym polega warsztat pracy historyka. Kolejne tematy dotyczą zagadnień związanych z historią rodzinną, lokalną i regionalną (do których odwołania znajdują się także w kolejnych latach nauki) oraz ze wspólnotą państwową, której uczeń jest częścią.

W dalszych miesiącach nauki w klasie IV i w kolejnych klasach uczeń poznaje dzieje w formie kursu chronologiczno-problemowego zaczynającego się od starożytności, aż po współczesność, z dominującą rolą historii narodu i państwa polskiego. Wymagania zawarte w podstawie programowej są zgrupowane wokół kluczowych haseł, co pozwoli na głębsze zrozumienie prezentowanych zagadnień i kształcenie różnorodnych umiejętności, a także pozostawia przestrzeń do autonomicznych działań nauczyciela.

Ramy chronologiczne historii obejmują w klasach IV–VII okres od pradziejów do przełomu XIX i XX w., a w klasach VII i VIII okres od wybuchu I wojny światowej do współczesności. Dodatkowo w trakcie całego kursu uczeń poznaje treści związane z modułami filozoficznym i kulturowym, które są zintegrowane i uzupełniają poznawane treści historyczne. Moduły te dotyczą konkretnych zjawisk o charakterze interdyscyplinarnym i mają na celu integrowanie wiedzy i umiejętności z różnych przedmiotów wokół istotnych zagadnień i problemów.

4.1. Cele kształcenia – wymagania ogólne

- Budowanie tożsamości i poczucia przynależności do wspólnot, w szczególności narodowej i państwowej, opartych na przeszłości i pamięci o niej.
- Rozwijanie gotowości do prezentowania i uzasadniania własnych poglądów i przekonań dotyczących przeszłości przy jednoczesnej akceptacji istnienia różnych punktów widzenia oraz podejmowaniu próby ich zrozumienia i poszukiwania kompromisu.
- Odczytywanie intencji stojących za działaniami grup i jednostek w przeszłości oraz formułowanie ocen tych działań z uwzględnieniem różnych systemów wartości.
- Zainteresowanie historią i jej poznawaniem jako praktyką pogłębiania własnej wiedzy i rozumienia oraz dochodzenia do prawdy.

- Analizowanie i interpretacja źródeł i przekazów historycznych oraz tworzenie narracji przy wykorzystaniu wiedzy historycznej.
- Rozumienie związków przestrzenno-czasowych i przyczynowo-skutkowych między zdarzeniami przeszłymi oraz wpływu historii na współczesny świat i najbliższe otoczenie.
- Znajomość i rozumienie wybranych wiadomości o przeszłości (dat, postaci, procesów historycznych, terminów, wydarzeń i zjawisk), potrzebnych do wytworzenia poczucia przynależności do wspólnot, szczególnie narodowej i państwowej, oraz wykorzystywania ich do rozwijania umiejętności historycznych.

4.2. Treści nauczania – wymagania szczegółowe dotyczące wiedzy i umiejętności

Wybrane wymagania szczegółowe zostały oznaczone jako należące do modułów: filozoficzny i kultura.

Klasy IV–VI

1. Refleksja nad historią jako nauką. Uczeń:

- 1) przedstawia różne znaczenia terminu historia, używając pojęć: przeszłość, nauka o przeszłości, opowieść;
- 2) wyjaśnia przydatność znajomości historii dla życia ludzi we współczesności;
- 3) wskazuje podobieństwa i różnice między historią a fikcją literacką i dziejami legendarnymi – moduł kultura;
- 4) wyjaśnia, na czym polega praca historyka i skąd czerpiemy wiedzę o przeszłości, używając pojęć: źródło historyczne i wiarygodność źródła;
- 5) podaje przykłady źródeł historycznych – moduł kultura;
- 6) podejmuje próby zdobycia informacji o przeszłości, korzystając ze źródeł historycznych.

2. Elementy historii rodzinnej, lokalnej i regionalnej. Uczeń:

- 1) zbiera i przedstawia informacje oraz pamiątki na temat swojej rodziny – moduł kultura;
- 2) analizując mapę, wymienia regiony Polski oraz wskazuje swój region zamieszkania;

- 3) przedstawia historię swojej okolicy, wymienia postacie szczególnie dla niej zasłużone i identyfikuje formy ich upamiętnienia – moduł kultura;
- 4) wskazuje wybrane zabytki historyczne w swoim regionie, wyjaśnia ich znaczenie i konieczność ich ochrony – moduł kultura;
- 5) przedstawia legendy związane ze swoją okolicą i wskazuje w nich elementy poświadczone historycznie i fikcyjne.

3. Wspólnota państwowa. Uczeń:

- 1) identyfikuje symbole państwowe: barwy, godło, hymn państwowy oraz wyjaśnia ich znaczenie dla wspólnoty narodowej i państwowej;
- 2) wyjaśnia znaczenie świąt państwowych dla budowania wspólnoty i podaje przykłady świąt;
- 3) wyjaśnia znaczenie obrzędów, tradycji i zwyczajów regionalnych dla budowania wspólnoty i wskazuje ich odmiennosc w różnych częściach Polski;
- 4) identyfikuje symbole Unii Europejskiej: flagę i hymn oraz wyjaśnia ich znaczenie dla mieszkańców Polski.

4. Czas i miejsce wydarzeń historycznych. Uczeń:

- 1) posługuje się pojęciami związanymi z chronologią: data, epoka, nasza era, przed naszą erą, rok, stulecie, tysiąclecie, wiek oraz stosuje zasady określania wieku wydarzeń przed naszą erą i naszej ery;
- 2) oblicza upływ czasu między wydarzeniami historycznymi;
- 3) porządkuje chronologicznie wydarzenia z wykorzystaniem osi czasu;
- 4) wyjaśnia, czym są mapa historyczna i plan, oraz odczytuje z nich informacje, posługując się legendą.

5. Od jaskiń do miast – początki cywilizacji. Uczeń:

- 1) przedstawia proces rewolucji neolitycznej, używając pojęć: koczowniczy i osiadły tryb życia i wyjaśnia wpływ warunków naturalnych na proces zmian;
- 2) przedstawia życie w starożytnym Egipcie, używając pojęć: faraon, hieroglify, piramidy, politeizm, życie pozagrobowe;
- 3) przedstawia osiągnięcia cywilizacji egipskiej, używając pojęć: astronomia, matematyka, medycyna i wyjaśnia jej wpływ na współczesną Europę – moduł kultura;

4) wyjaśnia rolę pisma dla rozwoju cywilizacji oraz ocenia jego znaczenie w życiu współczesnego człowieka – moduł kultura.

6. Dziedzictwo starożytnej Grecji. Uczeń:

1) opisuje społeczeństwo ateńskiej polis w czasach Peryklesa, używając pojęć: agora, Akropol, demokracja, miasto-państwo, obywatele;

2) analizując mapę historyczną, wyjaśnia wpływ warunków naturalnych Grecji na funkcjonowanie społeczeństwa, a także wskazuje na mapie współczesnego świata zasięg cywilizacji greckiej;

3) przedstawia osiągnięcia cywilizacji greckiej, używając pojęć: demokracja, filozofia, igrzyska olimpijskie, mitologia, teatr, i wyjaśnia jej wpływ na współczesną Europę – moduł filozoficzny, moduł kultura.

7. Dziedzictwo starożytnego Rzymu. Uczeń:

1) opisuje społeczeństwo starożytnego Rzymu w czasach Juliusza Cezara, używając pojęć: cesarstwo, niewolnicy, obywatele;

2) analizując mapę historyczną, wskazuje położenie Rzymu i największy zasięg cesarstwa rzymskiego, a także wskazuje na mapie współczesnego świata zasięg cywilizacji rzymskiej;

3) przedstawia osiągnięcia cywilizacji rzymskiej, używając pojęć: akwedukt, amfiteatr, cesarstwo, łacina, łuk triumfalny, prawo rzymskie, republika, i wyjaśnia jej wpływ na współczesną Europę – moduł kultura.

8. Narodziny chrześcijaństwa. Uczeń:

1) przedstawia założenia religii chrześcijańskiej, używając pojęć: Dekalog, judaizm, Mesjasz, monoteizm – moduł kultura;

2) podaje wiek powstania religii chrześcijańskiej i uznania jej za religię panującą w Rzymie oraz wyjaśnia znaczenie tych wydarzeń;

3) analizując mapę historyczną, wskazuje miejsce narodzin i kierunki rozprzestrzenienia się chrześcijaństwa w imperium rzymskim;

4) wyjaśnia powody przyjmowania chrześcijaństwa przez członków różnych grup społecznych w imperium rzymskim i wyjaśnia wpływ chrześcijaństwa na współczesną Europę.

9. Średniowieczna Europa. Uczeń:

- 1) przedstawia charakterystykę wspólnot społecznych w średniowieczu, używając pojęć: chrześcijaństwo, monarchia, plemię, samorząd, senior, stan, wasal;
- 2) analizując mapy historyczne Europy, porównuje zasięg chrześcijaństwa między wczesnym i późnym średniowieczem;
- 3) analizując źródła, na wybranych przykładach porównuje warunki życia codziennego mieszkańców wsi, miast, zamków i klasztorów;
- 4) przedstawia osiągnięcia średniowiecznej Europy, używając pojęć: sztuka gotycka, sztuka romańska, uniwersytet, i wyjaśnia ich wpływ na współczesną Europę – moduł kultura.

10. Od plemienia do królestwa – narodziny Polski. Uczeń:

- 1) przedstawia państwo Mieszka I, używając pojęć: drużyna, gród, książę, w tym uwzględniając postać Dobrawy;
- 2) podaje daty: chrztu Mieszka I i koronacji królewskiej Bolesława Chrobrego oraz wyjaśnia znaczenie tych wydarzeń;
- 3) analizując mapę historyczną, przedstawia rozwój terytorialny państwa pierwszych Piastów;
- 4) opisuje różne metody poznawania przeszłości wykorzystywane do badań nad okresem wczesnopiastowskim.

11. Ziemie polskie w okresie rozbicia dzielnicowego. Uczeń:

- 1) przedstawia przyczyny i skutki rozbicia dzielnicowego po śmierci Bolesława Krzywoustego, używając pojęć: pryncypat, zasada senioratu;
- 2) wyjaśnia przyczyny i skutki sprowadzenia Zakonu Krzyżackiego do Polski;
- 3) przedstawia przemiany społeczno-gospodarcze w okresie rozbicia dzielnicowego i wyjaśnia ich wpływ na losy własnego lub wybranego regionu;
- 4) wskazuje zabytki sztuki romańskiej i gotyckiej w Polsce, w tym we własnym lub wybranym regionie, oraz formułuje i uzasadnia opinię na temat konieczności ich ochrony – moduł kultura.

12. Zjednoczone królestwo – Polska ostatnich Piastów. Uczeń:

- 1) przedstawia dokonania Władysława Łokietka i Kazimierza Wielkiego, używając pojęć: Akademia Krakowska, koronacja, monarchia stanowa;

- 2) podaje daty: koronacji królewskiej Władysława Łokietka i wygaśnięcia dynastii Piastów na tronie Polski oraz wyjaśnia znaczenie tych wydarzeń;
- 3) analizując mapę historyczną, przedstawia zmiany terytorialne państwa ostatnich Piastów.

13. Początki państwa polsko-litewskiego i relacje z Krzyżakami. Uczeń:

- 1) przedstawia przyczyny i skutki sporu polsko-krzyżackiego oraz unii polsko-litewskiej, używając pojęć: chrystianizacja, unia personalna;
- 2) podaje datę bitwy pod Grunwaldem i porządkuje chronologicznie umowę w Krewie i II pokój toruński oraz wyjaśnia znaczenie tych wydarzeń;
- 3) analizując mapę historyczną, przedstawia zasięg Polski i Litwy oraz zmiany granic na mocy II pokoju toruńskiego;
- 4) wyjaśnia wpływ rządów Jadwigi i Władysława Jagiełły na odnowienie Akademii Krakowskiej – moduł kultura;
- 5) analizując teksty kultury, przedstawia Zawiszę Czarnego jako ideał rycerza średniowiecznego, formułuje i uzasadnia opinię na temat aktualności etosu rycerskiego i poddaje ją pod dyskusję – moduł kultura.

14. Ku nowej epoce. Uczeń:

- 1) przedstawia i ocenia przyczyny i skutki wypraw odkrywczych z perspektywy Europejczyków i ludów pozaeuropejskich, używając pojęć: handel międzykontynentalny, kolonizacja, niewolnictwo, Nowy Świat, Stary Świat, wyprawy dalekomorskie, rozwój techniki morskiej;
- 2) przedstawia przemiany światopoglądowe w epoce renesansu, używając pojęć: humanizm, reformacja, renesans – moduł kultura;
- 3) podaje datę dotarcia Krzysztofa Kolumba do Ameryki, porządkuje chronologicznie wynalezienie druku przez Jana Gutenberga i wystąpienie Marcina Lutra oraz wyjaśnia znaczenie tych wydarzeń;
- 4) analizując mapy historyczne, porównuje obraz świata Europejczyków z połowy XV w. i połowy XVI w.

15. Złoty wiek państwa polsko-litewskiego. Uczeń:

- 1) przedstawia działalność gospodarczą polskiej szlachty w XV w. i XVI w., używając pojęć: folwark, magnateria, pańszczyzna, spław rzeczny, i ocenia jej wpływ na położenie mieszczan i chłopów;
- 2) przedstawia dominującą rolę szlachty w XIV–XVI w., używając pojęć: pospolite ruszenie, przywilej, sejm walny, stan społeczny;
- 3) porządkuje chronologicznie hołd pruski i wygaśnięcie dynastii Jagiellonów oraz wyjaśnia znaczenie tych wydarzeń;
- 4) ocenia zasadność określenia „złoty wiek” dla Polski i Litwy w XVI w. z perspektywy reprezentantów różnych grup mieszkańców – moduł kultura;
- 5) wskazuje zabytki sztuki renesansowej w państwie polsko-litewskim, w tym we własnym lub w wybranym regionie, formułuje i uzasadnia opinię na temat konieczności ich ochrony oraz przedstawia rozwój kultury i nauki, w tym uwzględniając postacie: Mikołaja Gomółki, Jana Kochanowskiego, Mikołaja Kopernika i Mikołaja Reja – moduł kultura, moduł filozoficzny.

16. Początki Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Uczeń:

- 1) przedstawia przyczyny i skutki zawiazania unii lubelskiej, używając pojęć: Korona Królestwa Polskiego, Rzeczpospolita Obojga Narodów, unia realna, Wielkie Księstwo Litewskie;
- 2) przedstawia zasady wyboru króla w Rzeczypospolitej Obojga Narodów, używając pojęć: *pacta conventa*, wolna elekcja;
- 3) porządkuje chronologicznie unię lubelską i pierwszą wolną elekcję oraz wyjaśnia znaczenie tych wydarzeń;
- 4) przedstawia okoliczności powstania aktu konfederacji warszawskiej i artykułów henrykowskich oraz wyjaśnia znaczenie tych dokumentów;
- 5) analizując mapę historyczną, przedstawia położenie geopolityczne Rzeczypospolitej Obojga Narodów oraz jej stosunki wyznaniowe i etniczne.

17. Rzeczpospolita Obojga Narodów w XVII w. Uczeń:

- 1) przedstawia przyczyny konfliktów zbrojnych z udziałem Rzeczypospolitej w XVII w., używając pojęć: dymitriady, odsiecz wiedeńska, potop szwedzki i powstanie Chmielnickiego;

- 2) analizując mapę historyczną, przedstawia obszary działań militarnych i straty terytorialne Rzeczypospolitej na rzecz sąsiadów oraz ocenia wpływ tych działań na własny lub wybrany region;
- 3) wyjaśnia wpływ wojen z XVII w. oraz przemian klimatycznych tego okresu na system polityczny Rzeczypospolitej, jej gospodarkę, społeczeństwo i kulturę;
- 4) wskazuje zabytki sztuki barokowej w Polsce, w tym we własnym lub w wybranym regionie, formułuje i uzasadnia opinię na temat konieczności ich ochrony oraz przedstawia kulturę sarmacką, używając pojęć: dwór, kontusz, portret trumienny – moduł kultura.

18. Blaski i cienie Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Uczeń:

- 1) przedstawia różnice między pozycją społeczno-polityczną szlachty i magnaterii oraz ocenia korzyści i zagrożenia związane z funkcjonowaniem zasad wolnej elekcji i *liberum veto*;
- 2) porządkuje chronologicznie okresy rządów na tronie Rzeczypospolitej władców z dynastii Jagiellonów, Wazów i Sasów;
- 3) ocenia walory i mankamenty ustroju Rzeczypospolitej Obojga Narodów z perspektywy monarchy i poddanych z różnych stanów społecznych;
- 4) analizując źródła, na wybranych przykładach przedstawia warunki życia codziennego i obyczaje różnych warstw społecznych Rzeczypospolitej w XVIII w. – moduł kultura.

19. Idee oświecenia i przykłady ich realizacji. Uczeń:

- 1) przedstawia idee epoki oświecenia, używając pojęć: filozofia, trójpodział władzy, umowa społeczna, wiek rozumu – moduł filozoficzny;
- 2) porównuje przyczyny i skutki amerykańskiej wojny o niepodległość i rewolucji francuskiej oraz wyjaśnia znaczenie tych wydarzeń dla zmiany stosunków społeczno-politycznych na świecie;
- 3) porównuje realizację idei oświeceniowych w Rzeczypospolitej Obojga Narodów i Królestwie Prus, używając pojęć: absolutyzm oświecony, Komisja Edukacji Narodowej, militarizm – moduł kultura;
- 4) przedstawia rozwój kultury i nauki w Rzeczypospolitej w okresie oświecenia, w tym uwzględniając postacie: Izabeli Czartoryskiej, Hugona Kołłątaja, Stanisława Augusta Poniatowskiego, Jana i Jędrzeja Śniadeckich – moduł kultura, moduł filozoficzny.

20. Próby ocalenia Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Uczeń:

- 1) przedstawia okoliczności uchwalenia Konstytucji 3 maja i jej obalenia, używając pojęć: czarna procesja, konfederacja targowicka, Sejm Wielki;
- 2) podaje daty: I rozbiór Rzeczypospolitej i uchwalenia Konstytucji 3 maja, porządkuje chronologicznie I i II rozbiór Rzeczypospolitej, uchwalenie Konstytucji 3 maja i zawiązanie konfederacji targowickiej oraz wyjaśnia znaczenie tych wydarzeń;
- 3) analizując mapę historyczną, przedstawia zasięg I i II rozbiór Rzeczypospolitej, w tym losy własnej lub wybranej miejscowości;
- 4) ocenia, w jaki sposób Konstytucja 3 maja miała wpłynąć na zmianę sytuacji różnych grup społecznych w Rzeczypospolitej, i wyjaśnia powody świętowania rocznicy tego wydarzenia współcześnie;
- 5) podejmuje próbę oceny trafności posługiwania się terminem „targowica” w wybranych współczesnych tekstach lub wystąpieniach w przestrzeni publicznej.

21. Powstanie kościuszkowskie i upadek Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Uczeń:

- 1) wyjaśnia specyfikę i skutki powstania kościuszkowskiego, używając pojęć: insurekcja, kosynierzy, Naczelnik Powstania, w tym uwzględniając postać Tadeusza Kościuszki;
- 2) podaje daty wybuchu powstania kościuszkowskiego i III rozbiór Rzeczypospolitej oraz wyjaśnia znaczenie tych wydarzeń;
- 3) analizując mapę historyczną, przedstawia zasięg powstania kościuszkowskiego, III rozbiór Rzeczypospolitej oraz losy własnej lub wybranej miejscowości w okresie rozbiorów Rzeczypospolitej;
- 4) analizując teksty kultury, przedstawia program społeczny insurekcji kościuszkowskiej i podejmuje próbę oceny jego atrakcyjności dla różnych grup społecznych;
- 5) analizując źródła, na wybranych przykładach ocenia postawy różnych grup społecznych wobec powstania kościuszkowskiego;
- 6) analizując teksty kultury, ocenia znaczenie powstania kościuszkowskiego w polskiej pamięci historycznej – moduł kultura.

22. Świat w XIX w. Uczeń:

- 1) przedstawia przemiany polityczno-społeczno-gospodarcze w Stanach Zjednoczonych, używając pojęć: migracje, niewolnictwo, podbój Dzikiego Zachodu;
- 2) przedstawia przyczyny i skutki ekspansji kolonialnej w II połowie XIX w. dla ludności w koloniach i dla Europejczyków, używając pojęć: imperium, kolonia;

3) analizując mapy historyczne, przedstawia rozwój terytorialny Stanów Zjednoczonych Ameryki oraz zasięg kolonizacji w Afryce i Azji w XIX w.;

4) analizując źródła, na wybranych przykładach przedstawia postawy Europejczyków i Amerykanów wobec ludności rdzennej terenów kolonizowanych w XIX w. w Afryce, Azji i Amerykach, podejmuje próby ich oceny z perspektywy własnego i ówczesnego systemu wartości oraz prowadzi dyskusję na ten temat.

23. Europa w I połowie XIX w. Uczeń:

1) przedstawia wpływ epoki napoleońskiej na losy Europy, używając pojęć: cesarz Francuzów, Kodeks Napoleona, kongres wiedeński, legitymizm, restauracja, Święte Przymierze;

2) podaje datę zakończenia kongresu wiedeńskiego i wyjaśnia znaczenie tego wydarzenia;

3) analizując mapy historyczne, porównuje Europę w epoce napoleońskiej i Europę pokongresową;

4) przedstawia przyczyny i skutki rewolucji przemysłowej, używając pojęć: degradacja środowiska, kapitalizm, maszyna parowa, pozycja kobiet, robotnicy, uprzemysłowienie, urbanizacja;

5) analizując źródła, na wybranych przykładach wskazuje wpływ wynalazków z I połowy XIX w. na życie codzienne różnych warstw społeczeństwa, opisuje budzone przez nie nadzieje i obawy, formułuje opinię i podejmuje dyskusję o wpływie technologii na życie ludzi w przeszłości i obecnie.

24. Europa w latach 1848–1900. Uczeń:

1) przedstawia specyfikę Wiosny Ludów, używając pojęć: niepodległość, liberalizacja, uwłaszczenie, zjednoczenie;

2) porządkuje chronologicznie wybuch Wiosny Ludów oraz zakończenie procesów zjednoczeniowych Włoch i Niemiec oraz wyjaśnia znaczenie tych wydarzeń;

3) analizując mapy historyczne, przedstawia proces zjednoczenia Niemiec i Włoch.

25. Społeczeństwo Europy w II połowie XIX w. Uczeń:

1) przedstawia przemiany w życiu społecznym w II połowie XIX w., używając pojęć: emancypacja kobiet, filozofia pozytywizmu, higiena, postęp naukowo-techniczny,

powszechność nauczania, urbanizacja, oraz identyfikuje wpływ wybranych procesów na współczesność – moduł filozoficzny;

2) określa wybrane różnice w programach ruchów politycznych II połowy XIX w.;

3) analizując źródła, na wybranych przykładach wyjaśnia wpływ rozwoju edukacji, prasy i instytucji kultury w II połowie XIX w. na kształtowanie tożsamości i postaw Europejczyków, formułuje opinię na ten temat i poddaje ją pod dyskusję – moduł kultura;

4) analizując teksty kultury, ocenia przemiany w życiu codziennym różnych grup ludności, zmiany w wyglądzie i funkcjach przestrzeni miejskiej w II połowie XIX w. oraz identyfikuje przykłady tych zmian widoczne współcześnie – moduł kultura.

26. Legiony Polskie i Księstwo Warszawskie. Uczeń:

1) przedstawia losy Legionów Polskich i Księstwa Warszawskiego, używając pojęć: Legiony Polskie, wojny napoleońskie, w tym uwzględniając postacie: Jana Henryka Dąbrowskiego, Józefa Poniatowskiego, Józefa Wybickiego;

2) podaje datę utworzenia Księstwa Warszawskiego i wyjaśnia znaczenie tego wydarzenia; 3) analizując mapę historyczną, przedstawia zasięg terytorialny Księstwa Warszawskiego oraz losy własnej lub wybranej miejscowości w epoce napoleońskiej;

4) analizując źródła, wskazuje odwołania historyczne obecne w *Mazurku Dąbrowskiego* i wyjaśnia wpływ tekstu na budowanie wspólnoty narodowej i państwowej – moduł kultura.

27. Ziemie dawnej Rzeczypospolitej po kongresie wiedeńskim. Uczeń:

1) analizując mapę historyczną, przedstawia zmiany terytorialne wprowadzone na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej w wyniku postanowień kongresu wiedeńskiego, w tym przynależność państwową własnej lub wybranej miejscowości;

2) analizując teksty kultury, na wybranych przykładach porównuje sytuację gospodarczą, kulturalną i społeczną w zaborach, politykę zaborców wobec mieszkańców ziem dawnej Rzeczypospolitej oraz postawy mieszkańców wobec polityki zaborców – moduł kultura.

28. Powstanie listopadowe i Wielka Emigracja. Uczeń:

1) przedstawia specyfikę i skutki powstania listopadowego, używając pojęć: detronizacja, łamanie konstytucji, noc listopadowa, represje, w tym uwzględniając postacie Emilii Plater i Piotra Wysockiego;

2) podaje datę wybuchu powstania listopadowego i wyjaśnia znaczenie tego wydarzenia;

- 3) analizując mapę historyczną, przedstawia zasięg działań wojennych podczas powstania listopadowego, w tym losy własnej lub wybranej miejscowości;
- 4) analizując źródła, na wybranych przykładach przedstawia różne postawy wobec powstania listopadowego, podejmuje próbę ich oceny z perspektywy własnego i ówczesnego systemu wartości oraz formułuje opinię i podejmuje dyskusję na ten temat;
- 5) wyjaśnia znaczenie terminu Wielka Emigracja oraz wskazuje jej polityczną i kulturową rolę, w tym uwzględniając postacie: Fryderyka Chopina, Joachima Lelewela, Adama Mickiewicza i Juliusza Słowackiego – moduł filozoficzny, moduł kultura;
- 6) analizując teksty kultury, ocenia znaczenie powstania listopadowego w polskiej pamięci historycznej – moduł kultura.

29. Powstanie styczniowe. Uczeń:

- 1) przedstawia specyfikę i skutki powstania styczniowego, używając pojęć: branka, rusyfikacja, Sybir, uwłaszczenie, wojna partyzancka, w tym uwzględniając postaci Anny Pustowójtówny i Romualda Traugutta;
- 2) podaje datę wybuchu powstania styczniowego i wyjaśnia znaczenie tego wydarzenia;
- 3) analizując mapę historyczną, przedstawia zasięg działań wojennych w czasie powstania styczniowego, w tym losy własnej lub wybranej miejscowości;
- 4) analizując źródła, na wybranych przykładach przedstawia różne postawy wobec powstania styczniowego, podejmuje próbę ich oceny z perspektywy własnego i ówczesnego systemu wartości oraz formułuje opinię i podejmuje dyskusję na ten temat;
- 5) analizując teksty kultury, ocenia znaczenie powstania styczniowego w polskiej pamięci historycznej – moduł kultura.

30. Ziemie polskie w II połowie XIX w. Uczeń:

- 1) przedstawia zróżnicowanie rozwoju społeczno-gospodarczego ziem polskich w II połowie XIX w., używając pojęć i opisując zjawiska: industrializacja, pozycja kobiet, praca organiczna, uwłaszczenie chłopów, zacofanie gospodarcze Galicji;
- 2) ocenia wpływ industrializacji ziem polskich w II połowie XIX w. na życie codzienne różnych grup mieszkańców oraz na środowisko;
- 3) analizując źródła, na wybranych przykładach porównuje koncepcje zmian politycznych i społeczno-gospodarczych, głoszone w programach ruchów społeczno-politycznych w II połowie XIX w.;

- 4) analizując teksty kultury, na wybranych przykładach przedstawia rolę kobiet w procesie kształtowania polskiej świadomości narodowej;
- 5) analizując teksty kultury, na wybranych przykładach porównuje sytuację gospodarczą, kulturalną i społeczną ziem polskich, politykę władz wobec mieszkańców ziem polskich i postawy mieszkańców wobec polityki władz w II połowie XIX w. oraz identyfikuje współczesne konsekwencje tych zjawisk – moduł kultura;
- 6) wyjaśnia wpływ braku własnego państwa na działalność kulturalno-naukową, w tym uwzględniając dokonania Marii Skłodowskiej-Curie, Ignacego Łukasiewicza oraz twórczość Marii Konopnickiej, Jana Matejki i Henryka Sienkiewicza – moduł filozoficzny, moduł kultura.

Klasy VII i VIII

1. I wojna światowa, jej charakter i następstwa. Uczeń:

- 1) przedstawia sytuację polityczną na przełomie XIX i XX w., używając pojęć: imperia kolonialne, kocioł bałkański, trójprzymierze, trójporozumienie;
- 2) wyjaśnia specyfikę i skutki I wojny światowej, używając pojęć: front wschodni i zachodni, gospodarka wojenna, okopy, wojna manewrowa, wojna pozycyjna, wojna totalna i wyjaśnia znaczenie terminu Wielka Wojna;
- 3) podaje daty wybuchu i zakończenia I wojny światowej oraz wyjaśnia znaczenie tych wydarzeń;
- 4) analizując mapy historyczne, przedstawia zasięg działań wojennych w czasie I wojny światowej;
- 5) wyjaśnia wpływ rewolucji rosyjskich na przebieg I wojny światowej oraz na późniejsze losy Europy;
- 6) analizując źródła, na wybranych przykładach przedstawia przemiany społeczno-gospodarcze wywołane przez I wojnę światową, używając pojęć i opisując zjawiska: gospodarka wojenna, praca kobiet, trauma wojenna, kombatanci;
- 7) analizując teksty kultury, porównuje obraz I wojny światowej w pamięci wybranych narodów i polityce historycznej wybranych państw.

2. Sprawa polska i losy Polaków w czasie I wojny światowej. Uczeń:

- 1) przedstawia losy ziem polskich i ich mieszkańców podczas I wojny światowej, używając pojęć: akt 5 listopada, Legiony Polskie, okupacja, Rada Regencyjna;

- 2) analizując mapę historyczną i źródła, przedstawia losy własnej lub wybranej miejscowości w okresie I wojny światowej;
- 3) porównuje koncepcje niepodległościowe Romana Dmowskiego i Józefa Piłsudskiego oraz wymienia szanse i zagrożenia wynikające z ich realizacji dla formującego się państwa polskiego;
- 4) analizując źródła, przedstawia zmiany stosunku państw zaborczych i aliantów do sprawy polskiej w czasie I wojny światowej;
- 5) analizując teksty kultury, przedstawia formy i wyjaśnia powody aktywności militarno-dyplomatycznej Polaków po obu stronach konfliktu.

3. Europa w okresie międzywojennym. Uczeń:

- 1) przedstawia zmiany warunków życia codziennego w Europie w okresie międzywojennym, używając pojęć: emancypacja i kultura masowa – moduł kultura;
- 2) przedstawia kształtowanie się systemów totalitarnych, używając pojęć: faszyzm, indoktrynacja, komunizm, kryzys gospodarczy, nazizm, propaganda;
- 3) analizując mapy historyczne, przedstawia zmiany polityczne i terytorialne w Europie po I wojnie światowej;
- 4) analizując źródła, na wybranych przykładach przedstawia metody i wyjaśnia cele aparatu propagandy w państwach totalitarnych w okresie międzywojennym.

4. Narodziny II Rzeczypospolitej Polskiej (II RP). Uczeń:

- 1) przedstawia proces formowania się polskiej państwowości po I wojnie światowej, używając pojęć Naczelnik Państwa, traktat wersalski, w tym uwzględniając postacie: Ignacego Daszyńskiego, Romana Dmowskiego, Józefa Hallera, Wojciecha Korfanteo, Ignacego Jana Paderewskiego, Józefa Piłsudskiego, Wincentego Witosa;
- 2) podaje datę uznawaną za symboliczny początek odrodzonej Rzeczypospolitej, porządkuje chronologicznie: powstanie wielkopolskie, „bunt” Żeligowskiego, wojnę polsko-bolszewicką, III powstanie śląskie oraz wyjaśnia znaczenie tych wydarzeń;
- 3) analizując mapę historyczną, przedstawia proces kształtowania granic Polski w latach 1918–1922, używając pojęć: konflikt polsko-czechosłowacki, konflikt polsko-litewski, konflikt polsko-ukraiński, plebiscyty, powstania śląskie, powstanie wielkopolskie, wojna polsko-bolszewicka, i wyjaśnia wpływ tych wydarzeń na współczesne relacje Polski z sąsiadami;

- 4) analizując wybrane teksty historiograficzne, ocenia znaczenie działań militarnych i dyplomatycznych dla odrodzenia państwa polskiego;
- 5) analizując teksty kultury, przedstawia postać Jerzego Bitschana jako symbol małego obrońcy Ojczyzny, podejmuje próbę oceny jego postawy z perspektywy własnego i ówczesnego systemu wartości oraz formułuje opinię i podejmuje dyskusję na ten temat.

5. II RP w okresie rządów parlamentarnych. Uczeń:

- 1) przedstawia kształtowanie się ustroju społeczno-politycznego i gospodarki II RP do 1926 r., używając pojęć: demokracja, konstytucja marcowa z 1921 r., mniejszości narodowe, prawa kobiet, reforma walutowa, i opisując te przemiany;
- 2) podaje datę uchwalenia konstytucji marcowej i wyjaśnia znaczenie tego aktu prawnego;
- 3) analizując źródła, przedstawia zasady ustrojowe zawarte w konstytucji marcowej, używając pojęć: prawa obywatelskie, prezydent, Sejm, Senat, trójpodział władzy;
- 4) przedstawia zmiany warunków życia codziennego w II RP w okresie międzywojennym, z uwzględnieniem własnej lub wybranej miejscowości;
- 5) analizując źródła, na wybranych przykładach ocenia zasadność zarzutów o niestabilności politycznej państwa w latach 1918–1926 oraz podejmuje dyskusję na ten temat;
- 6) analizując teksty kultury, wyjaśnia szanse i zagrożenia oraz identyfikuje osiągnięcia procesu integracji państwa polskiego w zakresie gospodarczym, kulturalnym, narodowym i społecznym – moduł kultura.

6. II RP pod rządami sanacji. Uczeń:

- 1) przedstawia realia polityczne II RP od 1926 r., używając pojęć: konstytucja kwietniowa, przewrót majowy, rządy autorytarne, sanacja;
- 2) podaje daty przewrotu majowego i uchwalenia konstytucji kwietniowej oraz wyjaśnia znaczenie tych wydarzeń;
- 3) wyjaśnia założenia polityki gospodarczej i kulturalnej, uwzględniając postać Eugeniusza Kwiatkowskiego, i przedstawia przykłady jej realizacji, w tym we własnym lub wybranym regionie;
- 4) analizując źródła, na wybranych przykładach przedstawia postawy reprezentantów różnych grup społecznych wobec rządów sanacji;

- 5) analizując teksty kultury, na wybranych przykładach przedstawia zmiany położenia kobiet z różnych grup społecznych i ich formy aktywności w życiu społecznym, gospodarczym i kulturalnym w II RP – moduł kultura;
- 6) przedstawia rozwój kultury i nauki w II RP oraz wpływ Polaków na rozwój kultury i nauki światowej, w tym uwzględniając postacie: Stefana Banacha, Jana Czochralskiego, Kazimierza Funka, Jana Kiepury, Haliny Konopackiej, Janusza Korczaka, Poli Negri i Alfreda Tarskiego – moduł filozoficzny, moduł kultura;
- 7) ocenia trafność posługiwania się terminem „autorytaryzm” w wybranych współczesnych tekstach lub wystąpieniach w przestrzeni publicznej.

7. Europa na drodze do II wojny światowej. Uczeń:

- 1) przedstawia specyfikę sytuacji międzynarodowej w Europie lat 30. XX w., używając pojęć: Anschluss Austrii, *appeasement*, rozbiór Czechosłowacji, wojna domowa w Hiszpanii;
- 2) analizując źródła, przedstawia relacje niemiecko-sowieckie i wyjaśnia przyczyny oraz warunki sojuszu obu państw z 1939 r.;
- 3) analizując teksty kultury, wskazuje różnice w postrzeganiu sytuacji międzynarodowej w Europie u schyłku lat 30. XX w. z perspektywy polityków wybranych państw.

8. Wojna obronna II RP 1939 r. Uczeń:

- 1) przedstawia specyfikę działań wojennych z 1939 r., używając terminów: bitwa nad Bzurą, obrona Grodna, obrona Poczty Polskiej w Gdańsku, obrona Warszawy, obrona Westerplatte, wojna graniczna;
- 2) podaje daty agresji Niemiec oraz Związku Sowieckiego na Polskę i wyjaśnia znaczenie tych wydarzeń;
- 3) analizując teksty kultury, na wybranych przykładach przedstawia losy ludności cywilnej i różne postawy wobec wybuchu wojny, z uwzględnieniem własnego lub wybranego regionu;
- 4) przedstawia przykłady zachowań mieszkańców Polski, które można określić mianem heroicznych, i uzasadnia ich znaczenie dla polityki pamięci państwa i narodu polskiego.

9. II wojna światowa i jej charakter. Uczeń:

- 1) przedstawia specyfikę II wojny światowej, używając pojęć: bomba atomowa, Holocaust, Samudaripen, kapitulacja, koalicja antyhitlerowska, ludobójstwo, obozy koncentracyjne, okupacja, państwa Osi, Wielka Trójka, wojna totalna;
- 2) podaje daty wybuchu i zakończenia II wojny światowej w Europie oraz wyjaśnia znaczenie tych wydarzeń;
- 3) analizując mapę historyczną, przedstawia zasięg działań wojennych w trakcie II wojny światowej;
- 4) analizując źródła, porównuje warunki życia różnych grup społecznych w wybranych krajach, które znajdowały się pod okupacją, w czasie II wojny światowej;
- 5) analizując teksty kultury, porównuje obraz II wojny światowej w pamięci wybranych narodów i polityce historycznej wybranych państw – moduł kultura.

10. Ziemie polskie pod okupacją. Uczeń:

- 1) przedstawia realia okupowanych ziem polskich w czasie II wojny światowej, używając terminów: Armia Krajowa, deportacje, Generalne Gubernatorstwo, mały sabotaż, Polskie Państwo Podziemne, Szare Szeregi, powstanie warszawskie, rzeź wołyńska, zbrodnia katyńska, w tym uwzględniając postacie: ks. Maksymiliana Kolbego, Elżbiety Zahorskiej, Elżbiety Zawackiej, oraz przedstawia zagładę Żydów, Romów i Sinti dokonaną przez Niemcy i ocenia postawy polskiego społeczeństwa wobec Holocaustu, używając pojęć: getto, obóz koncentracyjny, obóz zagłady, powstanie w getcie warszawskim, szmalcownik, Żegota, w tym uwzględniając postacie: Mordechaja Anielewicz, Witolda Pileckiego i Ireny Sendlerowej oraz rodzinę Ulmów;
- 2) podaje datę wybuchu powstania warszawskiego i wyjaśnia jego znaczenie;
- 3) analizując mapę historyczną, przedstawia podział administracyjny ziem polskich przez okupantów oraz przynależność własnej lub wybranej miejscowości podczas II wojny światowej;
- 4) porównuje działania okupantów niemieckiego i sowieckiego podczas II wojny światowej wobec mieszkańców ziem polskich;
- 5) analizując źródła, na wybranych przykładach porównuje warunki życia codziennego różnych grup społecznych podczas okupacji w czasie II wojny światowej i różne postawy wobec działań okupantów – moduł kultura;
- 6) analizując wybrane teksty historiograficzne na temat powstania warszawskiego, formułuje opinię na jego temat oraz podejmuje dyskusję na ten temat;

7) analizując teksty kultury, przedstawia postać Jana Bytnara jako symbolu młodego obrońcy Ojczyzny, podejmuje próbę oceny jego postawy z perspektywy własnego i ówczesnego systemu wartości oraz formułuje opinię i podejmuje dyskusję na ten temat.

11. Sprawa polska w czasie II wojny światowej. Uczeń:

1) przedstawia działalność rządu Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie, używając pojęć: armia Andersa, rząd na uchodźstwie, układ Sikorski–Majski, w tym uwzględniając postacie Władysława Sikorskiego i Stanisława Mikołajczyka;

2) przedstawia działania władz Związku Sowieckiego zmierzające do przejęcia kontroli nad Polską, używając pojęć: Manifest Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego (PKWN) i armia Berlinga;

3) porządkuje chronologicznie: powstanie rządu polskiego na uchodźstwie, zawarcie układu Sikorski–Majski, powstanie PKWN, konferencję Wielkiej Trójki w Jałcie i wyjaśnia znaczenie tych wydarzeń;

4) analizując mapę historyczną, przedstawia zasięg działania polskich formacji wojskowych podczas II wojny światowej;

5) analizując źródła, przedstawia zmianę postaw aliantów wobec sprawy polskiej podczas II wojny światowej;

6) analizując teksty kultury, na wybranych przykładach wyjaśnia wkład Polaków w pokonanie Niemiec w II wojnie światowej, uwzględnia przy tym działania formacji zbrojnych, pomocniczej służby kobiet, wywiadu i naukowców.

12. Dwubiegunowy świat w II połowie XX w. Uczeń:

1) przedstawia specyfikę realiów okresu zimnowojennego, używając pojęć: konflikt arabsko-izraelski, Organizacja Narodów Zjednoczonych (ONZ), Organizacja Paktu Północnoatlantyckiego (NATO), Układ Warszawski, wojna w Korei, wyścig zbrojeń, zimna wojna, żelazna kurtyna;

2) porządkuje chronologicznie: powstanie ONZ, powstanie NATO, wojnę w Korei, powstanie Układu Warszawskiego i wyjaśnia znaczenie tych wydarzeń;

3) analizując mapę historyczną, przedstawia zasięg bloków militarnych NATO i Układu Warszawskiego w momencie ich utworzenia;

4) wyjaśnia przyczyny ukształtowania się ładu dwubiegunowego na świecie i jego wpływ na sytuację międzynarodową w latach 1945–1989 i współcześnie;

5) analizując źródła, na wybranych przykładach przedstawia zimnowojenną rywalizację na polach nauki, sportu i kultury – moduł kultura;

6) analizując teksty kultury dotyczące wybranego konfliktu okresu zimnej wojny, ocenia wiarygodność przekazu i identyfikuje punkt widzenia autorów – moduł kultura.

13. Europa Zachodnia w II połowie XX w. Uczeń:

1) przedstawia specyfikę przeobrażeń w Europie Zachodniej po 1945 r., używając terminów: integracja, kontrkultury młodzieżowe, kultura masowa, plan Marshalla, postęp technologiczny, prawa człowieka, ruchy feministyczne i ekologiczne, upadek imperiów kolonialnych, zmiany obyczajowe, i identyfikuje współczesne przejawy wybranych procesów;

2) analizując źródła, na wybranych przykładach przedstawia przemiany społeczne i kulturowe w krajach Europy Zachodniej po II wojnie światowej – moduł kultura;

3) analizując teksty kultury, przedstawia zmiany warunków życia codziennego w Europie Zachodniej po II wojnie światowej – moduł kultura.

14. „Kraje demokracji ludowej”. Uczeń:

1) przedstawia specyfikę funkcjonowania państw podporządkowanych Związkowi Sowieckiemu, używając terminów: doktryna Breżniewa, mur berliński, powstanie węgierskie, Praska Wiosna, Rada Wzajemnej Pomocy Gospodarczej (RWPG);

2) porządkuje chronologicznie: powstanie węgierskie, budowę muru berlińskiego, Praską Wiosnę i wyjaśnia znaczenie tych wydarzeń;

3) analizując teksty kultury, przedstawia życie codzienne w wybranych krajach bloku wschodniego i porównuje je z życiem w zachodniej części kontynentu – moduł kultura;

4) wyjaśnia znaczenie terminu „kraje demokracji ludowej” i jego propagandowy charakter.

15. Jesień Narodów w Europie. Uczeń:

1) przedstawia specyfikę Jesieni Narodów w Europie, używając pojęć: aksamitna rewolucja, Okrągły Stół, pieriestrojka, podział Czechosłowacji, rozpad Związku Sowieckiego, upadek muru berlińskiego, zjednoczenie Niemiec;

2) porządkuje chronologicznie: pieriestrojkę, obrady Okrągłego Stołu, upadek muru berlińskiego, aksamitną rewolucję, zjednoczenie Niemiec, rozpad Związku Sowieckiego,

podział Czechosłowacji i wyjaśnia znaczenie tych wydarzeń oraz związki przyczynowo-skutkowe między tymi wydarzeniami;

3) analizując źródła, na wybranych przykładach przedstawia charakter przemian okresu Jesieni Narodów i wyjaśnia znaczenie tych wydarzeń dla Europy Środkowo-Wschodniej pod koniec XX w. i obecnie.

16. Narodziny Polski „ludowej” (1944–1956). Uczeń:

1) przedstawia zmiany terytorialne i ludnościowe w powojennej Polsce, używając pojęć: akcja „Wisła”, państwo narodowe, przesiedlenia, szabrownicy, Ziemie Zachodnie i Północne;

2) przedstawia realia życia w powojennej Polsce, używając pojęć i opisując zjawiska: cenzura, degradacja i ochrona środowiska, deklaszacja i awans społeczny, gospodarka centralnie sterowana, industrializacja, kolektywizacja, Konstytucja Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, kult jednostki, nacjonalizacja, pozycja kobiet, pozycja osób z niepełnosprawnościami, reforma rolna, represje, socrealizm, stalinizm, system monopartyjny, żołnierze niezłomni, w tym uwzględniając postać Danuty Siedzikówny „Inki”;

3) analizując źródła, na wybranych przykładach przedstawia różne postawy obywateli wobec rządzących w okresie do 1956 r., podejmuje próby ich oceny, formułuje opinię i poddaje ją pod dyskusję;

4) analizując teksty kultury, wyjaśnia wpływ powojennej migracji ludności na tworzenie się społeczeństwa Polski, w tym we własnym regionie.

17. Polska Rzeczpospolita Ludowa w latach 1956–1979. Uczeń:

1) przedstawia specyfikę sytuacji gospodarczej, społecznej i politycznej w PRL w latach 1956–1979, używając terminów: obchody milenijne, opozycja demokratyczna, „polskie miesiące”, propaganda sukcesu, w tym uwzględniając postacie: Jacka Kuronia, Jana Olszewskiego, Karola Wojtyły (Jana Pawła II), Stefana Wyszyńskiego – moduł filozoficzny;

2) przedstawia podobieństwa i różnice między charakterem wydarzeń w czerwcu i październiku 1956 r., marcu 1968 r., grudniu 1970 r. i czerwcu 1976 r.;

3) analizując źródła, wyjaśnia wpływ Kościoła Katolickiego na funkcjonowanie środowisk opozycyjnych wobec rządzących i przedstawia przykłady antykościelnych działań władz w latach 1956–1979;

- 4) analizując teksty kultury, przedstawia życie codzienne w Polsce latach 1956–1979, uwzględniając role społeczne kobiet i mężczyzn – moduł kultura;
- 5) analizując źródła, porównuje faktyczne i prezentowane przez władze partyjno-państwowe przyczyny wybranego wybuchu niezadowolenia społecznego;
- 6) analizując teksty kultury, przedstawia postać Zbigniewa Godlewskiego jako symbolu oporu społecznego wobec władz partyjno-państwowych, podejmuje próbę oceny jego postawy z perspektywy własnego i ówczesnego systemu wartości oraz formułuje opinię i podejmuje dyskusję w tej sprawie;
- 7) identyfikuje i opisuje w swoim regionie miejsca pamięci związane z wybranymi wydarzeniami z lat 1956–1979 oraz formułuje i uzasadnia opinię na temat konieczności ich ochrony – moduł kultura.

18. Kryzys i zmierzch PRL (1980–1988). Uczeń:

- 1) przedstawia sytuację w PRL w latach 80. XX w., używając terminów: kryzys gospodarczy, „karnawał Solidarności”, porozumienia sierpniowe, stan wojenny, strajki, w tym uwzględniając postaci: Jerzego Popiełuszki, Anny Walentynowicz, Lecha Wałęsy;
- 2) podaje datę wprowadzenia stanu wojennego i wyjaśnia znaczenie tego wydarzenia;
- 3) analizując źródła, przedstawia przejawy oporu społecznego wobec władzy komunistycznej w Polsce w latach 1980–1988, w tym w swoim regionie;
- 4) analizując teksty kultury, przedstawia życie codzienne w Polsce w latach 1980–1988, uwzględniając role społeczne kobiet i mężczyzn – moduł kultura;
- 5) analizując wybrane teksty historiograficzne na temat wprowadzenia stanu wojennego, formułuje opinię na jego temat i poddaje ją pod dyskusję;
- 6) identyfikuje w swoim regionie i opisuje miejsca pamięci związane z wybranymi wydarzeniami z lat 1980–1988 oraz formułuje i uzasadnia opinię na temat konieczności ich ochrony – moduł kultura.

19. Narodziny i rozwój III Rzeczypospolitej Polskiej (III RP). Uczeń:

- 1) przedstawia sytuację w III RP, używając terminów: lustracja, obrady Okrągłego Stołu, plan Balcerowicza, pluralizm polityczny, „powódź tysiąclecia 1997”, prywatyzacja, samorząd, transformacja systemowa, wybory czerwcowe, w tym uwzględniając postać Tadeusza Mazowieckiego;
- 2) podaje datę pierwszych częściowo wolnych wyborów parlamentarnych i wyjaśnia ich znaczenie;

- 3) wyjaśnia znaczenie dekomunizacji, m.in. nazewnictwa w przestrzeni publicznej oraz zmian nazwy i godła państwa;
- 4) analizując źródła, na wybranych przykładach przedstawia wpływ transformacji systemowej na własny region oraz różne grupy społeczne;
- 5) analizując teksty kultury, porównuje różne pamięci o przemianach po 1989 r. – moduł kultura;
- 6) przedstawia rozwój kultury i nauki w III RP oraz wpływ Polaków na rozwój kultury i nauki światowej, uwzględniając postacie: Czesława Miłosza, Krzysztofa Pendereckiego, Józefa Rotblata, Wisławy Szymborskiej, Olgi Tokarczuk – moduł kultura;
- 7) analizując wybrane teksty historiograficzne dotyczące przemian społeczno-gospodarczo-ustrojowych w Polsce po 1989 r., formułuje i uzasadnia własną opinię oraz podejmuje dyskusję na ten temat.

20. Miejsce Polski w Europie i świecie współczesnym. Uczeń:

- 1) przedstawia specyfikę współczesnego świata, używając terminów: degradacja i ochrona środowiska, globalizacja, migracje, NATO, rewolucja naukowo-techniczna, rozpad ładu międzynarodowego, Unia Europejska, zmiana klimatu, zagrożenie wojną;
- 2) podaje daty: przystąpienia Polski do NATO i wstąpienia Polski do Unii Europejskiej oraz wyjaśnia znaczenie tych wydarzeń;
- 3) analizując mapy historyczne, przedstawia zmiany zasięgu NATO oraz Unii Europejskiej;
- 4) wskazuje przejawy globalizacji w swoim otoczeniu i ocenia to zjawisko z perspektywy różnych grup społecznych i mieszkańców wybranych krajów;
- 5) analizując źródła, na wybranych przykładach ukazuje korzyści i wyzwania wynikające z członkostwa Polski w Unii Europejskiej i NATO, formułuje i uzasadnia własną opinię oraz podejmuje dyskusję na jej temat.

4.3. Doświadczenia edukacyjne

W ramach zajęć z historii uczniowie realizują doświadczenia edukacyjne, które wspierają ich rozwój osobisty, psychiczny i społeczny oraz budują poczucie sprawczości. Doświadczenia edukacyjne mają charakter praktyczny, wzmacniają kompetencje fundamentalne i przekrojowe oraz rozwijają umiejętności komunikacyjne i współpracę. Doświadczenia edukacyjne są podzielone na indywidualne i grupowe.

W przypadku klas IV–VI:

1) uczeń indywidualnie:

a) angażuje się w organizację obchodów upamiętniających ważną rocznicę lub święto państwowe w wybrany przez siebie sposób,

b) gromadzi informacje na temat wybranej postaci historycznej z aktualnie omawianego okresu historycznego, dokonuje analizy jej działalności, formułuje własną ocenę i przedstawia ją w formie ustalonej z nauczycielem,

c) poszukuje informacji i śladów materialnych dotyczących zabytku lub wydarzenia z historii lokalnej, a następnie przedstawia wyniki swoich badań w formie ustalonej z nauczycielem;

2) uczniowie w grupie:

a) grają w grę historyczną, a następnie oceniają ją pod kątem zgodności ukazanego świata i wydarzeń z realiami historycznymi, po czym przedstawiają wnioski w formie ustalonej z nauczycielem,

b) przygotowują i przeprowadzają debatę, wcielając się w wybrane postacie historyczne,

c) wybierają element tradycji regionalnej lub lokalnej (np. obrzęd, zwyczaj, potrawę), analizują jego historię, prezentują w sposób ustalony z nauczycielem jego genezę i znaczenie we współczesnym życiu lokalnej społeczności.

W przypadku klas VII i VIII:

1) uczeń indywidualnie:

a) analizuje wybrany tekst kultury (np. grę historyczną, film albo serial fabularny, komiks, mural, piosenkę), oceniając wiarygodność informacji i zgodność faktografii z realiami epoki, i przedstawia wnioski w formie ustalonej z nauczycielem,

b) planuje i przeprowadza wywiad ze świadkiem historii na ustalony z nauczycielem temat, dokumentuje wywiad i relacjonuje najważniejsze ustalenia w formie ustalonej z nauczycielem,

c) znajduje relacje uczestników wybranego wydarzenia z przeszłości, porównuje je i prezentuje wyniki analizy postrzegania tego samego wydarzenia w ustalonej z nauczycielem formie;

2) uczniowie w grupie:

a) identyfikują lokalne miejsce pamięci, a następnie planują i realizują działania związane z opieką nad nim oraz podtrzymywaniem pamięci o nim wśród lokalnej społeczności,

- b) planują wycieczkę historyczną, projektują jej cel i przygotowują program obejmujący odwiedzone zabytki i instytucje kultury, a następnie biorą w niej udział i oceniają jej rezultaty w formie ustalonej z nauczycielem,
- c) przygotowują debatę dotyczącą wpływu wydarzeń historycznych na życie współczesne i biorą w niej udział, a następnie przedstawiają wnioski w formie ustalonej z nauczycielem,
- d) przygotowują wystąpienie na temat tzw. historii alternatywnej wybranego wydarzenia historycznego, a następnie w formie ustalonej z nauczycielem przedstawiają możliwy przebieg zdarzeń, uzasadniają przyjęte założenia i poddają pod dyskusję jego realność,
- e) tworzą tekst kultury (np. film, komiks, piosenkę, podcast, słuchowisko) przedstawiający przykłady dezinformacji dotyczące wydarzeń historycznych, a następnie prezentują go w formie ustalonej z nauczycielem,
- f) wybierają święto państwowe lub lokalne albo rocznicę ważnego wydarzenia, planują sposób jego celebrowania w szkole, przygotowują materiały do realizacji przedsięwzięcia, biorą aktywny udział w obchodach, a następnie dzielą się swoimi doświadczeniami i refleksjami z udziału w uroczystości w formie ustalonej z nauczycielem.

5. Warunki i sposób realizacji

Zgodnie z celami ogólnymi nauczanie historii ma służyć wzmocnieniu więzi uczniów ze wspólnotą europejską, narodową i państwową oraz najbliższym otoczeniem – regionem i miejscowością, rozwijaniu kompetencji przekrojowych oraz budowaniu i doskonaleniu wiedzy i umiejętności przedmiotowych. Istotnym postulatem jest także budzenie zainteresowania uczniów historią i kształtowanie świadomości, że poznawanie przeszłości opiera się na określonych, sprawdzonych metodach naukowych.

W dążeniu do osiągnięcia tych celów kluczowe wydaje się ograniczenie metod podających na rzecz metod aktywizujących. Szczególnie ważne staje się położenie nacisku na samodzielną, a więc prowadzoną rzeczywiście przez uczniów, analizę źródeł: tekstów, map, ikonografii, materiałów statystycznych i współczesnych tekstów kultury, m.in. filmów, powieści, komiksów, gier. W działaniach tych szczególnie istotne są: zasada samodzielności (czyli ograniczonej zależności ucznia od nauczyciela), zasada stopniowania trudności (przystępności) i zasada poznania bezpośredniego (zakładająca, że jedną z najważniejszych metod dociekania prawdy o przeszłości pozostaje badanie źródeł).

Praca ze źródłami ma na celu rozwijanie umiejętności przedmiotowych oraz kompetencji językowych. Uczniowie powinni umieć nie tylko analizować źródła, lecz także o nich rozmawiać – wyrażać własne opinie i oceny, spierać się o trafność poglądów i próbować dochodzić w sporach do kompromisu. Dla realizacji tego postulatu istotne jest właściwe wyposażenie pracowni historycznej w narzędzia dydaktyczne umożliwiające realizację tych celów. Kluczowe jest też zapewnienie w klasie takiej atmosfery, która będzie sprzyjać zadawaniu pytań i prowadzeniu otwartego dialogu.

Zarówno cele ogólne, jak i treści nauczania – wymagania szczegółowe dotyczące wiedzy i umiejętności kładą nacisk na historię lokalną i regionalną. Jej pełniejsza znajomość nie ma być celem samym w sobie, ale narzędziem prowadzącym do wzmocnienia poczucia więzi uczniów z ich najbliższym otoczeniem. Realizacji tej idei sprzyjać powinny wycieczki historyczne o zróżnicowanym charakterze. Warto znaleźć czas nie tylko na wizyty w muzeach czy placówkach edukacyjnych, lecz także na krótkie lokalne wędrowki, które pozwolą uczniom poznać okoliczne pomniki, zabytki architektury czy innego rodzaju miejsca pamięci i dostrzec ich związki z treściami omawianymi na lekcji w klasie.

W ramach zajęć z historii uczniowie powinni zdobywać doświadczenia edukacyjne, które będą wspierać ich rozwój osobisty, psychiczny i społeczny oraz

budować poczucie sprawczości. Doświadczenia edukacyjne mają mieć charakter praktyczny, wzmacniać kompetencje fundamentalne i przekrojowe oraz rozwijać umiejętności komunikacyjne i współpracę. Uwzględniając ten cel, warto zapewnić uczniom możliwie dużą swobodę w wyborze zarówno samych doświadczeń, jak i metod ich realizacji. Pożądane jest również takie prowadzenie doświadczeń edukacyjnych, aby uczniowie czuli ich wagę – mogli przedstawić wyniki swoich działań na forum klasy, poddać je pod jej ocenę i czuli, że ich praca stanowi celowy element procesu dydaktycznego.

Doświadczenia edukacyjne są podzielone na indywidualne i grupowe. Nauczyciel wraz z uczniami powinien wybrać co najmniej jedno doświadczenie edukacyjne do realizacji w każdym roku nauki.

6. Materiał nauczania

Temat	Zagadnienia	Realizacja treści nauczania ujętych w podstawie programowej w formie wymagań szczegółowych
KLASA IV		
1. Historia i zmiany	Historia jako nauka. Przyczyny poznawania historii. Zmiany a ciągłość.	1. Refleksja nad historią jako nauką. Uczeń: 1) przedstawia różne znaczenia terminu historia, używając pojęć: przeszłość, nauka o przeszłości, opowieść; 2) wyjaśnia przydatność znajomości historii dla życia ludzi we współczesności.
2. Kiedy to było?	Porządkowanie wydarzeń w czasie. Jednostki czasu. Oś czasu. Kalendarz.	4. Czas i miejsce wydarzeń historycznych. Uczeń: 1) posługuje się pojęciami związanymi z chronologią: data, epoka, nasza era, przed naszą erą, rok, stulecie, tysiąclecie, wiek oraz stosuje zasady określania wieku wydarzeń przed naszą erą i naszej ery; 2) oblicza upływ czasu między wydarzeniami historycznymi; 3) porządkuje chronologicznie wydarzenia z wykorzystaniem osi czasu.
3. Gdzie to było?	Zmiana i ciągłość. Mapa historyczna. Legenda.	4. Czas i miejsce wydarzeń historycznych. Uczeń: 4) wyjaśnia, czym są mapa historyczna i plan, oraz odczytuje z nich informacje, posługując się legendą.

4. Jak poznajemy przeszłość?	Źródła historyczne i ich podział. Archeologia i archeolodzy. Znaczenie historyczne.	1. Refleksja nad historią jako nauką. Uczeń: 2) wyjaśnia przydatność znajomości historii dla życia ludzi we współczesności; 4) wyjaśnia, na czym polega praca historyka i skąd czerpiemy wiedzę o przeszłości, używając pojęć: źródło historyczne i wiarygodność źródła; 5) podaje przykłady źródeł historycznych – moduł kultura; 6) podejmuje próby zdobycia informacji o przeszłości, korzystając ze źródeł historycznych.
Dawniej i dziś (lekcja powtórzeniowa)		
5. Moja rodzina	Definicja rodziny. Pamiętki rodzinne. Genealogia i drzewo genealogiczne.	2. Elementy historii rodzinnej, lokalnej i regionalnej. Uczeń: 1) zbiera i przedstawia informacje oraz pamiętki na temat swojej rodziny – moduł kultura.
6. Moje miejsce na ziemi	Ojczyzna i mała ojczyzna. Historia lokalna. Człowiek zasłużony. Legandy. Prawda historyczna a fikcja literacka.	1. Refleksja nad historią jako nauką. Uczeń: 2) wyjaśnia przydatność znajomości historii dla życia ludzi we współczesności; 3) wskazuje podobieństwa i różnice między historią a fikcją literacką i dziejami legendarnymi – moduł kultura; 2. Elementy historii rodzinnej, lokalnej i regionalnej. Uczeń: 3) przedstawia historię swojej okolicy, wymienia postacie szczególnie dla niej zasłużone i identyfikuje formy ich upamiętnienia – moduł kultura;

		5) przedstawia legendy związane ze swoją okolicą i wskazuje w nich elementy poświadczone historycznie i fikcyjne.
7. Regiony Polski i ich tradycje	Regiony Polski. Zwyczaje, obrzędy, tradycje – ich charakter i znaczenie.	2. Elementy historii rodzinnej, lokalnej i regionalnej. Uczeń: 2) analizując mapę, wymienia regiony Polski oraz wskazuje swój region zamieszkania; 4) wskazuje wybrane zabytki historyczne w swoim regionie, wyjaśnia ich znaczenie i konieczność ich ochrony – moduł kultura. 3. Wspólnota państwowa. Uczeń: 3) wyjaśnia znaczenie obrzędów, tradycji i zwyczajów regionalnych dla budowania wspólnoty i wskazuje ich odmienność w różnych częściach Polski.
8. Polskie symbole i święta państwowe	Symbole państwowe: godło, barwy i hymn oraz ich znaczenie. Flaga i hymn Unii Europejskiej. Święta państwowe i ich znaczenie.	3. Wspólnota państwowa. Uczeń: 1) identyfikuje symbole państwowe: barwy, godło, hymn państwowy oraz wyjaśnia ich znaczenie dla wspólnoty narodowej i państwowej; 2) wyjaśnia znaczenie świąt państwowych dla budowania wspólnoty i podaje przykłady świąt; 4) identyfikuje symbole Unii Europejskiej: flagę i hymn oraz wyjaśnia ich znaczenie dla mieszkańców Polski.
Moja rodzina, moja ojczyzna, mój świat (lekcja powtórzeniowa)		

9. Od myśliwych do rolników	Epoki historyczne. Zlodowacenie i ocieplenie klimatu. Starsza epoka kamienia i jej charakterystyka. Młodsza epoka kamienia i jej charakterystyka.	5. Od jaskiń do miast – początki cywilizacji. Uczeń: 1) przedstawia proces rewolucji neolitycznej, używając pojęć: koczowniczy i osiadły tryb życia i wyjaśnia wpływ warunków naturalnych na proces zmian.
10. Cywilizacja starożytnego Egiptu	Cywilizacja. Warunki naturalne starożytnego Egiptu. Nil i jego rola. Organizacja państwa i społeczeństwa egipskiego. Życie codzienne.	5. Od jaskiń do miast – początki cywilizacji. Uczeń: 2) przedstawia życie w starożytnym Egipcie, używając pojęcia: faraon; 3) przedstawia osiągnięcia cywilizacji egipskiej, używając pojęć: astronomia, matematyka, medycyna i wyjaśnia jej wpływ na współczesną Europę – moduł kultura.
11. Pisarze, grobowce i bóstwa	Pismo egipskie i pisarze. Religia starożytnego Egiptu. Piramidy i mumifikacja. Wpływ cywilizacji egipskiej na Europę.	5. Od jaskiń do miast – początki cywilizacji. Uczeń: 2) przedstawia życie w starożytnym Egipcie, używając pojęć: faraon, hieroglify, piramidy, politeizm, życie pozagrobowe; 3) przedstawia osiągnięcia cywilizacji egipskiej, używając pojęć: astronomia, matematyka, medycyna i wyjaśnia jej wpływ na współczesną Europę – moduł kultura; 4) wyjaśnia rolę pisma dla rozwoju cywilizacji oraz ocenia jego znaczenie w życiu współczesnego człowieka – moduł kultura.
Prahistoria i starożytny Egipt (lekcja powtórzeniowa)		

12. Ojczyzna demokracji	Warunki naturalne starożytnej Grecji i ich wpływ na społeczeństwo. Miasta-państwa. Starożytne Ateny. Obywatele Aten. Społeczeństwo Aten. Demokracja ateńska w czasach Peryklesa. Porównanie demokracji ateńskiej z dzisiejszą.	6. Dziedzictwo starożytnej Grecji. Uczeń: 1) opisuje społeczeństwo ateńskiej polis w czasach Peryklesa, używając pojęć: agora, Akropol, demokracja, miasto-państwo, obywatele; 2) analizując mapę historyczną, wyjaśnia wpływ warunków naturalnych Grecji na funkcjonowanie społeczeństwa; 3) przedstawia osiągnięcia cywilizacji greckiej, używając pojęcia: demokracja – moduł kultura.
13. Mity, piękno i umiłowanie mądrości	Bogowie olimpijscy. Mity greckie. Architektura i rzeźba grecka. Filozofia.	6. Dziedzictwo starożytnej Grecji. Uczeń: 3) przedstawia osiągnięcia cywilizacji greckiej, używając pojęć: filozofia, mitologia, i wyjaśnia jej wpływ na współczesną Europę – moduł filozoficzny, moduł kultura.
14. Na igrzyskach olimpijskich i w teatrze	Igrzyska olimpijskie. Dyscypliny olimpijskie. Starożytna Olimpia. Grecki teatr. Wpływ cywilizacji greckiej na Europę.	6. Dziedzictwo starożytnej Grecji. Uczeń: 2) analizując mapę historyczną, wskazuje na mapie współczesnego świata zasięg cywilizacji greckiej; 3) przedstawia osiągnięcia cywilizacji greckiej, używając pojęć: igrzyska olimpijskie, teatr, i wyjaśnia jej wpływ na współczesną Europę – moduł kultura.
Starożytna Grecja (lekcja powtórzeniowa)		

<p>15. Imperium Rzymskie</p>	<p>Warunki naturalne Italii. Imperium Rzymskie. Armia rzymska. Republika rzymska. Juliusz Cezar i upadek republiki rzymskiej. Cesarstwo rzymskie i Oktawian August.</p>	<p>7. Dziedzictwo starożytnego Rzymu. Uczeń: 1) opisuje społeczeństwo starożytnego Rzymu w czasach Juliusza Cezara, używając pojęcia: cesarstwo; 2) analizując mapę historyczną, wskazuje położenie Rzymu i największy zasięg cesarstwa rzymskiego; 3) przedstawia osiągnięcia cywilizacji rzymskiej, używając pojęć: cesarstwo, republika, i wyjaśnia jej wpływ na współczesną Europę – moduł kultura.</p>
<p>16. Społeczeństwo starożytnego Rzymu</p>	<p>Obywatele rzymscy. Rzymska rodzina. Niewolnicy w starożytnym Rzymie. Rzymska szkoła. Życie w Wiecznym Mieście.</p>	<p>7. Dziedzictwo starożytnego Rzymu. Uczeń: 1) opisuje społeczeństwo starożytnego Rzymu w czasach Juliusza Cezara, używając pojęć: niewolnicy, obywatele.</p>
<p>17. Świat starożytnych Rzymian</p>	<p>Rozrywki Rzymian: amfiteatr, termy. Wpływ cywilizacji rzymskiej na Europę. Rzymskie drogi, prawo, literatura i język.</p>	<p>7. Dziedzictwo starożytnego Rzymu. Uczeń: 2) analizując mapę historyczną, wskazuje na mapie współczesnego świata zasięg cywilizacji rzymskiej; 3) przedstawia osiągnięcia cywilizacji rzymskiej, używając pojęć: akwedukt, amfiteatr, łacina, łuk triumfalny, prawo rzymskie, i wyjaśnia jej wpływ na współczesną Europę – moduł kultura.</p>

18. Chrześcijaństwo	Religia rzymska. Judaizm. Jezus Chrystus i jego działalność. Mesjasz. Początki chrześcijaństwa. Prześladowania chrześcijan. Rozwój i zasięg chrześcijaństwa.	8. Narodziny chrześcijaństwa. Uczeń: 1) przedstawia założenia religii chrześcijańskiej, używając pojęć: Dekalog, judaizm, Mesjasz, monoteizm – moduł kultura; 2) podaje wiek powstania religii chrześcijańskiej i uznania jej za religię panującą w Rzymie oraz wyjaśnia znaczenie tych wydarzeń; 3) analizując mapę historyczną, wskazuje miejsce narodzin i kierunki rozprzestrzenienia się chrześcijaństwa w imperium rzymskim; 4) wyjaśnia powody przyjmowania chrześcijaństwa przez członków różnych grup społecznych w imperium rzymskim i wyjaśnia wpływ chrześcijaństwa na współczesną Europę.
Starożytny Rzym (lekcja powtórzeniowa)		
KLASA V		
19. Europa w średniowieczu	Chrześcijaństwo i poganie. Chrześcijanie i prawosławni. Europejskie monarchie. Społeczeństwo średniowiecznej Europy.	9. Średniowieczna Europa. Uczeń: 1) przedstawia charakterystykę wspólnot społecznych w średniowieczu, używając pojęć: chrześcijaństwo, monarchia, plemię, stan; 2) analizując mapy historyczne Europy, porównuje zasięg chrześcijaństwa między wczesnym i późnym średniowieczem
20. Europa kościołów i klasztorów	Duchowieństwo. Benedyktyni, cystersi i franciszkanie.	9. Średniowieczna Europa. Uczeń: 1) przedstawia charakterystykę wspólnot społecznych w średniowieczu, używając pojęcia: chrześcijaństwo;

	Średniowieczny klasztor.	3) analizując źródła, na wybranych przykładach porównuje warunki życia codziennego mieszkańców klasztorów.
21. Rycerze i zamki	Rycerze. Seniorzy i wasale. Średniowieczny zamek. Córki rycerzy i damy dworu. Żony rycerzy.	9. Średniowieczna Europa. Uczeń: 1) przedstawia charakterystykę wspólnot społecznych w średniowieczu, używając pojęć: senior, stan, wasal; 3) analizując źródła, na wybranych przykładach porównuje warunki życia codziennego mieszkańców zamków.
22. Średniowieczna wieś	Zajęcia średniowiecznych chłopów. Życie w średniowiecznej wsi. Pan i jego poddani.	9. Średniowieczna Europa. Uczeń: 1) przedstawia charakterystykę wspólnot społecznych w średniowieczu, używając pojęcia: stan; 3) analizując źródła, na wybranych przykładach porównuje warunki życia codziennego mieszkańców wsi.
23. Miasta i mieszczaństwo	Odradzanie się miast w średniowieczu. Prawa miejskie. Życie w średniowiecznym mieście.	9. Średniowieczna Europa. Uczeń: 1) przedstawia charakterystykę wspólnot społecznych w średniowieczu, używając pojęć: samorząd, stan; 3) analizując źródła, na wybranych przykładach porównuje warunki życia codziennego mieszkańców miast.
24. Kultura średniowiecznej Europy	Uniwersytety. Wspólna kultura średniowiecza. Sztuka romańska i sztuka gotycka.	9. Średniowieczna Europa. Uczeń: 4) przedstawia osiągnięcia średniowiecznej Europy, używając pojęć: sztuka gotycka, sztuka romańska, uniwersytet, i wyjaśnia ich wpływ na współczesną Europę – moduł kultura.
Społeczeństwo średniowiecznej Europy (lekcja powtórzeniowa)		

<p>25. Polska pierwszych Piastów</p>	<p>Polanie i ich państwo. Mieszko I i Dobrawa. Bolesław Chrobry. Okoliczności i następstwa przyjęcia chrztu w 966 r. oraz pierwszej koronacji królewskiej w 1025 r. Rozwój terytorialny państwa pierwszych Piastów. Drużyna.</p>	<p>10. Od plemienia do królestwa – narodziny Polski. Uczeń:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) przedstawia państwo Mieszka I, używając pojęć: drużyna, księżę, w tym uwzględniając postać Dobrawy; 2) podaje daty: chrztu Mieszka I i koronacji królewskiej Bolesława Chrobrego oraz wyjaśnia znaczenie tych wydarzeń; 3) analizując mapę historyczną, przedstawia rozwój terytorialny państwa pierwszych Piastów.
<p>26. W najdawniejszej Polsce</p>	<p>Organizacja państwa pierwszych Piastów. Gród na Ostrowie Lednickim. Obyczaje mieszkańców najdawniejszej Polski.</p>	<p>10. Od plemienia do królestwa – narodziny Polski. Uczeń:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) przedstawia państwo Mieszka I, używając pojęcia: gród; 4) opisuje różne metody poznawania przeszłości wykorzystywane do badań nad okresem wczesnopiastowskim.
<p>27. Polska Bolesława Krzywoustego</p>	<p>Podział państwa po śmierci Bolesława Krzywoustego. Pryncypat. Zasada senioratu. Skutki rozbicia dzielnicowego.</p>	<p>11. Ziemie polskie w okresie rozbicia dzielnicowego. Uczeń:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) przedstawia przyczyny i skutki rozbicia dzielnicowego po śmierci Bolesława Krzywoustego, używając pojęć: pryncypat, zasada senioratu.
<p>28. Polska rozbita na dzielnice</p>	<p>Społeczeństwo i gospodarka w okresie rozbicia dzielnicowego. Sprowadzenie Krzyżaków do Polski.</p>	<p>11. Ziemie polskie w okresie rozbicia dzielnicowego. Uczeń:</p> <ol style="list-style-type: none"> 2) wyjaśnia przyczyny i skutki sprowadzenia Zakonu Krzyżackiego do Polski;

	Sztuka romańska w Polsce.	3) przedstawia przemiany społeczno-gospodarcze w okresie rozbitcia dzielnicowego i wyjaśnia ich wpływ na losy własnego lub wybranego regionu; 4) wskazuje zabytki sztuki romańskiej i gotyckiej w Polsce, w tym we własnym lub wybranym regionie, oraz formułuje i uzasadnia opinię na temat konieczności ich ochrony – moduł kultura.
29. Zjednoczone królestwo – Władysław Łokietek	Zjednoczenie Polski. Władysław Łokietek. Koronacja królewska Władysława Łokietka.	12. Zjednoczone królestwo – Polska ostatnich Piastów. Uczeń: 1) przedstawia dokonania Władysława Łokietka, używając pojęć: koronacja, monarchia stanowa; 2) podaje datę koronacji królewskiej Władysława Łokietka oraz wyjaśnia znaczenie tego wydarzenia; 3) analizując mapę historyczną, przedstawia zmiany terytorialne państwa ostatnich Piastów.
30. Polska Kazimierza Wielkiego	Kazimierz Wielki. Monarchia stanowa. Polityka wewnętrzna Kazimierza Wielkiego. Powiększenie terytorium państwa. Akademia Krakowska.	12. Zjednoczone królestwo – Polska ostatnich Piastów. Uczeń: 1) przedstawia dokonania Kazimierza Wielkiego, używając pojęć: Akademia Krakowska, koronacja, monarchia stanowa; 2) podaje datę wygaśnięcia dynastii Piastów na tronie Polski oraz wyjaśnia znaczenie tego wydarzenia; 3) analizując mapę historyczną, przedstawia zmiany terytorialne państwa ostatnich Piastów.

Polska Piastów (lekcja powtórzeniowa)		
31. Unia polsko-litewska	Jadwiga królem Polski. Litwa. Przyczyny unii. Umowa w Krewie. Chrzest i koronacja Jagiełły.	13. Początki państwa polsko-litewskiego i relacje z Krzyżakami. Uczeń: 1) przedstawia przyczyny i skutki unii polsko-litewskiej, używając pojęć: chrystianizacja, unia personalna; 2) porządkuje chronologicznie umowę w Krewie oraz wyjaśnia znaczenie tego wydarzenia; 3) analizując mapę historyczną, przedstawia zasięg Polski i Litwy.
32. Wielka wojna z zakonem krzyżackim	Wybuch wielkiej wojny. Bitwa pod Grunwaldem. Pierwszy pokój toruński.	13. Początki państwa polsko-litewskiego i relacje z Krzyżakami. Uczeń: 1) przedstawia przyczyny i skutki sporu polsko-krzyżackiego, używając pojęcia: chrystianizacja; 2) podaje datę bitwy pod Grunwaldem oraz wyjaśnia znaczenie tego wydarzenia.
33. Kultura polska w XV wieku	Odnowienie Akademii Krakowskiej. Zawisza Czarny. Etos rycerski. Sztuka gotycka w Polsce.	13. Początki państwa polsko-litewskiego i relacje z Krzyżakami. Uczeń: 4) wyjaśnia wpływ rządów Jadwigi i Władysława Jagiełły na odnowienie Akademii Krakowskiej – moduł kultura; 5) analizując teksty kultury, przedstawia Zawiszę Czarnego jako ideał rycerza średniowiecznego, formułuje i uzasadnia opinię na temat aktualności etosu rycerskiego i poddaje ją pod dyskusję – moduł kultura.

34. Wojna trzynastoletnia	Przyczyny konfliktu z Krzyżakami. Inkorporacja Prus. Wojna trzynastoletnia. Drugi pokój toruński.	13. Początki państwa polsko-litewskiego i relacje z Krzyżakami. Uczeń: 2) porządkuje chronologicznie II pokój toruński oraz wyjaśnia znaczenie tego wydarzenia; 3) analizując mapę historyczną, przedstawia zmiany granic na mocy II pokoju toruńskiego.
Polska i Litwa (lekcja powtórzeniowa)		
35. Wielkie odkrycia geograficzne	Przyczyny wypraw. Odkrycie Ameryki. Podróż Vasco da Gamy. Wyprawa Ferdynanda Magellana.	14. Ku nowej epoce. Uczeń: 1) przedstawia i ocenia przyczyny wypraw odkrywczych z perspektywy Europejczyków i ludów pozaeuropejskich, używając pojęć: wyprawy dalekomorskie, rozwój techniki morskiej; 3) podaje datę dotarcia Krzysztofa Kolumba do Ameryki oraz wyjaśnia znaczenie tego wydarzenia; 4) analizując mapy historyczne, porównuje obraz świata Europejczyków z połowy XV w. i połowy XVI w.
36. Skutki odkryć geograficznych	Skutki odkryć. Europa a inne kontynenty (Stary a Nowy Świat). Kolonizacja. Handel międzykontynentalny. Niewolnictwo.	14. Ku nowej epoce. Uczeń: 1) przedstawia i ocenia skutki wypraw odkrywczych z perspektywy Europejczyków i ludów pozaeuropejskich, używając pojęć: handel międzykontynentalny, kolonizacja, niewolnictwo, Nowy Świat, Stary Świat; 4) analizując mapy historyczne, porównuje obraz świata Europejczyków z połowy XV w. i połowy XVI w.

37. Renesans w Europie	Humanizm. Człowiek renesansu. Kultura renesansu. Wynalazek druku.	14. Ku nowej epoce. Uczeń: 2) przedstawia przemiany światopoglądowe w epoce renesansu, używając pojęć: humanizm, renesans – moduł kultura; 3) podaje datę wynalezienie druku przez Jana Gutenberga oraz wyjaśnia znaczenie tego wydarzenia.
38. Reformacja w Europie	Przyczyny reformacji. Marcin Luter. Jan Kalwin. Henryk VIII.	14. Ku nowej epoce. Uczeń: 2) przedstawia przemiany światopoglądowe w epoce renesansu, używając pojęcia: reformacja – moduł kultura; 3) porządkuje chronologicznie wystąpienie Marcina Lutera oraz wyjaśnia znaczenie tego wydarzenia.
Europa po reformacji	Europa po reformacji. Sobór trydencki. Inkwizycja. Towarzystwo Jezusowe.	
Początki epoki nowożytnej (lekcja powtórzeniowa)		
39. Czasy zygmontowskie	Zygmunt Stary. Zygmunt August. Hołd pruski. Reformacja w Polsce i na Litwie. Tolerancja religijna.	15. Złoty wiek państwa polsko-litewskiego. Uczeń: 3) porządkuje chronologicznie hołd pruski i wygaśnięcie dynastii Jagiellonów oraz wyjaśnia znaczenie tych wydarzeń.
40. Szlachta i jej państwo	Pozycja szlachty w państwie. Przywileje szlacheckie. Pospolite ruszenie. Sejm walny.	15. Złoty wiek państwa polsko-litewskiego. Uczeń: 2) przedstawia dominującą rolę szlachty w XIV–XVI w., używając pojęć: pospolite

		ruszenie, przywilej, sejm walny, stan społeczny.
41. Gospodarka dawnej Polski	System folwarczno-pańszczyźniany. Gospodarcze znaczenie szlachty. Gdańsk. Mieszczanie i chłopcy w Polsce.	15. Złoty wiek państwa polsko-litewskiego. Uczeń: 1) przedstawia działalność gospodarczą polskiej szlachty w XV w. i XVI w., używając pojęć: folwark, pańszczyzna, spław rzeczny, i ocenia jej wpływ na położenie mieszczan i chłopów.
42. Renesans w Polsce	Magnateria. Jan Zamoyski. Kultura renesansu w Polsce. Szkoly i uniwersytety.	15. Złoty wiek państwa polsko-litewskiego. Uczeń: 5) wskazuje zabytki sztuki renesansowej w państwie polsko-litewskim, w tym we własnym lub w wybranym regionie, formuluje i uzasadnia opinię na temat konieczności ich ochrony oraz przedstawia rozwój kultury i nauki, w tym uwzględniając postaci: Mikołaja Gomółki, Jana Kochanowskiego, Mikołaja Kopernika i Mikołaja Reja – moduł kultura, moduł filozoficzny.
43. Złoty wiek Polski	Złoty wiek Polski a sytuacja poszczególnych warstw społeczeństwa.	15. Złoty wiek państwa polsko-litewskiego. Uczeń: 4) ocenia zasadność określenia „złoty wiek” dla Polski i Litwy w XVI w. z perspektywy reprezentantów różnych grup mieszkańców – moduł kultura.
Polska i Litwa złotego wieku (lekcja powtórzeniowa)		
44. Unia lubelska	Zawarcie unii lubelskiej. Unia realna. Ocena unii lubelskiej.	16. Początki Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Uczeń: 1) przedstawia przyczyny i skutki zawiązania unii lubelskiej, używając pojęć:

		<p>Korona Królestwa Polskiego, Rzeczpospolita Obojga Narodów, unia realna, Wielkie Księstwo Litewskie;</p> <p>3) porządkuje chronologicznie unię lubelską oraz wyjaśnia znaczenie tego wydarzenia;</p> <p>5) analizując mapę historyczną, przedstawia położenie geopolityczne Rzeczypospolitej Obojga Narodów.</p>
45. Bezkrólewie i wolna elekcja	<p>Bezkrólewie po śmierci Zygmunta Augusta.</p> <p>Wolna elekcja.</p> <p>Artykuły henrykowskie i <i>pacta conventa</i>.</p>	<p>16. Początki Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Uczeń:</p> <p>2) przedstawia zasady wyboru króla w Rzeczypospolitej Obojga Narodów, używając pojęć: <i>pacta conventa</i>, wolna elekcja;</p> <p>3) porządkuje chronologicznie pierwszą wolną elekcję oraz wyjaśnia znaczenie tego wydarzenia;</p> <p>4) przedstawia okoliczności powstania artykułów henrykowskich oraz wyjaśnia znaczenie tego dokumentu.</p>
46. Rzeczpospolita wielu narodów	<p>Konfederacja warszawska.</p> <p>Stosunki wyznaniowe i etniczne w Rzeczypospolitej wielu narodów.</p>	<p>16. Początki Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Uczeń:</p> <p>4) przedstawia okoliczności powstania aktu konfederacji warszawskiej oraz wyjaśnia znaczenie tego dokumentu;</p> <p>5) analizując mapę historyczną, przedstawia położenie geopolityczne Rzeczypospolitej Obojga Narodów oraz jej stosunki wyznaniowe i etniczne.</p>
Rzeczpospolita Obojga Narodów (lekcja powtórzeniowa)		

<p>47. Wojny z Moskwą</p>	<p>Zygmunt III Waza. Dymitriady. Bitwa pod Kłuszynem. Wojny z Moskwą.</p>	<p>17. Rzeczpospolita Obojga Narodów w XVII w. Uczeń:</p> <p>1) przedstawia przyczyny konfliktów zbrojnych z udziałem Rzeczypospolitej w XVII w., używając pojęcia: dymitriady;</p> <p>2) analizując mapę historyczną, przedstawia obszary działań militarnych i straty terytorialne Rzeczypospolitej na rzecz sąsiadów oraz ocenia wpływ tych działań na własny lub wybrany region.</p>
<p>48. Powstanie Chmielnickiego</p>	<p>Władysław IV Waza. Sytuacja na Ukrainie. Wybuch powstania Chmielnickiego. Jan Kazimierz. Uгода w Perejasławiu.</p>	<p>17. Rzeczpospolita Obojga Narodów w XVII w. Uczeń:</p> <p>1) przedstawia przyczyny konfliktów zbrojnych z udziałem Rzeczypospolitej w XVII w., używając pojęcia: powstanie Chmielnickiego;</p> <p>2) analizując mapę historyczną, przedstawia obszary działań militarnych i straty terytorialne Rzeczypospolitej na rzecz sąsiadów oraz ocenia wpływ tych działań na własny lub wybrany region.</p>
<p>49. Potop szwedzki</p>	<p>Konflikt o dostęp do Bałtyku. Najazd wojsk szwedzkich na Rzeczpospolitą. Pokój w Oliwie. Skutki potopu.</p>	<p>17. Rzeczpospolita Obojga Narodów w XVII w. Uczeń:</p> <p>1) przedstawia przyczyny konfliktów zbrojnych z udziałem Rzeczypospolitej w XVII w., używając pojęcia: potop szwedzki;</p> <p>2) analizując mapę historyczną, przedstawia obszary działań militarnych i straty terytorialne Rzeczypospolitej na rzecz sąsiadów oraz ocenia wpływ tych działań na własny lub wybrany region.</p>

50. Wojny z Turcją	Wojny z Turcją na początku XVII w. Oblężenie Wiednia przez Turków. Wiktorii wiedeńskiej.	17. Rzeczpospolita Obojga Narodów w XVII w. Uczeń: 1) przedstawia przyczyny konfliktów zbrojnych z udziałem Rzeczypospolitej w XVII w., używając pojęcia: odsiecz wiedeńska; 2) analizując mapę historyczną, przedstawia obszary działań militarnych i straty terytorialne Rzeczypospolitej na rzecz sąsiadów oraz ocenia wpływ tych działań na własny lub wybrany region.
51. Skutki wojen XVII wieku	Skutki wojen XVII w. Rola magnatów.	17. Rzeczpospolita Obojga Narodów w XVII w. Uczeń: 3) wyjaśnia wpływ wojen z XVII w. oraz przemian klimatycznych tego okresu na system polityczny Rzeczypospolitej, jej gospodarkę, społeczeństwo i kulturę.
52. Barok i sarmatyzm	Początki i cechy baroku. Sarmatyzm.	17. Rzeczpospolita Obojga Narodów w XVII w. Uczeń: 4) wskazuje zabytki sztuki barokowej w Polsce, w tym we własnym lub w wybranym regionie, formułuje i uzasadnia opinię na temat konieczności ich ochrony oraz przedstawia kulturę sarmacką, używając pojęć: dwór, kontusz, portret trumienny – moduł kultura.
Rzeczpospolita w XVII wieku (lekcja powtórzeniowa)		
53. Czasy saskie	Unia z Saksonią. Trzecia wojna północna. Zależność Rzeczypospolitej od Rosji.	18. Blaski i cienie Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Uczeń: 2) porządkuje chronologicznie okresy rządów na tronie Rzeczypospolitej

	Oznaki przebudzenia.	władców z dynastii Jagiellonów, Wazów i Sasów; 4) analizując źródła, na wybranych przykładach przedstawia warunki życia codziennego i obyczaje różnych warstw społecznych Rzeczypospolitej w XVIII w. – moduł kultura.
54. Kryzys Rzeczypospolitej	Objawy słabości państwa. Minusy wolnej elekcji. <i>Liberum veto</i> i paraliż sejmu. Relacje między magnaterią a szlachtą.	18. Blaski i cienie Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Uczeń: 1) przedstawia różnice między pozycją społeczno-polityczną szlachty i magnaterii oraz ocenia korzyści i zagrożenia związane z funkcjonowaniem zasad wolnej elekcji i <i>liberum veto</i> .
55. Wady i zalety ustroju Rzeczypospolitej	Ustrój Rzeczypospolitej a innych państw europejskich. Władza królewska w Rzeczypospolitej. Państwo w oczach mieszkańców.	18. Blaski i cienie Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Uczeń: 3) ocenia walory i mankamenty ustroju Rzeczypospolitej Obojga Narodów z perspektywy monarchy i poddanych z różnych stanów społecznych.
56. Życie codzienne w czasach saskich	Społeczeństwo Rzeczypospolitej przełomu XVII i XVIII w. Kobiety i dzieci. Chłopi. Edukacja.	18. Blaski i cienie Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Uczeń: 4) analizując źródła, na wybranych przykładach przedstawia warunki życia codziennego i obyczaje różnych warstw społecznych Rzeczypospolitej w XVIII w. – moduł kultura.
Blaski i cienie Rzeczypospolitej (lekcja powtórzeniowa)		

KLASA VI		
57. Oświecenie w Europie	Postęp nauki i techniki. Filozofia oświecenia. Umowa społeczna. Trójpodział władzy.	19. Idee oświecenia i przykłady ich realizacji. Uczeń: 1) przedstawia idee epoki oświecenia, używając pojęć: filozofia, trójpodział władzy, umowa społeczna, wiek rozumu – moduł filozoficzny.
58. Rzeczpospolita a nowe potęgi w Europie	Stanisław August Poniatowski. Oświecenie w Rzeczypospolitej. Komisja Edukacji Narodowej. Prusy królestwem. Fryderyk II. Absolutyzm oświecony.	19. Idee oświecenia i przykłady ich realizacji. Uczeń: 3) porównuje realizację idei oświeceniowych w Rzeczypospolitej Obojga Narodów i Królestwie Prus, używając pojęć: absolutyzm oświecony, Komisja Edukacji Narodowej, militarizm – moduł kultura.
59. Powstanie Stanów Zjednoczonych	Osadnictwo w Ameryce Północnej. Wojna o niepodległość. Udział Polaków w wojnie o niepodległość Stanów Zjednoczonych. Konstytucja Stanów Zjednoczonych.	19. Idee oświecenia i przykłady ich realizacji. Uczeń: 2) porównuje przyczyny i skutki amerykańskiej wojny o niepodległość i rewolucji francuskiej oraz wyjaśnia znaczenie tych wydarzeń dla zmiany stosunków społeczno-politycznych na świecie.
60. Wybuch rewolucji francuskiej	Francja przed rewolucją. Stan trzeci. Zburzenie Bastylji. Deklaracja praw człowieka i obywatela.	19. Idee oświecenia i przykłady ich realizacji. Uczeń: 2) porównuje przyczyny i skutki amerykańskiej wojny o niepodległość i rewolucji francuskiej oraz wyjaśnia znaczenie tych wydarzeń dla zmiany stosunków społeczno-politycznych na świecie.

61. Od monarchii konstytucyjnej do republiki	Francja monarchią konstytucyjną. Jakobini. Wojna z Austrią i Prusami. Francja republiką. Wojna z koalicją. Wielki terror.	19. Idee oświecenia i przykłady ich realizacji. Uczeń: 2) porównuje przyczyny i skutki amerykańskiej wojny o niepodległość i rewolucji francuskiej oraz wyjaśnia znaczenie tych wydarzeń dla zmiany stosunków społeczno-politycznych na świecie.
62. Kultura oświecenia w Polsce	Kultura i nauka oświeceniowa w Polsce. Łazienki Królewskie. Klasycyzm.	19. Idee oświecenia i przykłady ich realizacji. Uczeń: 4) przedstawia rozwój kultury i nauki w Rzeczypospolitej okresu oświecenia, w tym uwzględniając postacie: Izabeli Czartoryskiej, Hugona Kołłątaja, Stanisława Augusta Poniatowskiego, Jana i Jędrzeja Śniadeckich – moduł kultura, moduł filozoficzny.
Idee oświecenia i ich realizacja w XVIII w. (lekcja powtórzeniowa)		
63. I rozbiór Rzeczypospolitej	Konfederacja barska. Prawa kardynalne. I rozbiór Rzeczypospolitej.	20. Próby ocalenia Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Uczeń: 2) podaje datę: I rozbioru Rzeczypospolitej, porządkuje chronologicznie I i II rozbiór Rzeczypospolitej oraz wyjaśnia znaczenie tych wydarzeń; 3) analizując mapę historyczną, przedstawia zasięg I rozbioru Rzeczypospolitej, w tym losy własnej lub wybranej miejscowości.
64. Konstytucja 3 maja	Rzeczpospolita po I rozbiórze.	20. Próby ocalenia Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Uczeń:

	<p>Sejm Wielki. Uchwalenie Konstytucji 3 maja. Nowy ustrój państwa.</p>	<p>1) przedstawia okoliczności uchwalenia Konstytucji 3 maja i jej obalenia, używając pojęć: czarna procesja, konfederacja targowicka, Sejm Wielki; 2) podaje datę: uchwalenia Konstytucji 3 maja, porządkuje chronologicznie uchwalenie Konstytucji 3 maja oraz wyjaśnia znaczenie tych wydarzeń; 4) ocenia, w jaki sposób Konstytucja 3 maja miała wpłynąć na zmianę sytuacji różnych grup społecznych w Rzeczypospolitej, i wyjaśnia powody świętowania rocznicy tego wydarzenia współcześnie.</p>
65. II rozbiór Rzeczypospolitej	<p>Konfederacja targowicka. Wojna z Rosją. II rozbiór Rzeczypospolitej.</p>	<p>20. Próby ocalenia Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Uczeń: 1) przedstawia okoliczności obalenia Konstytucji 3 maja, używając pojęcia: konfederacja targowicka; 2) porządkuje chronologicznie II rozbiór Rzeczypospolitej i zawiązanie konfederacji targowickiej oraz wyjaśnia znaczenie tych wydarzeń; 3) analizując mapę historyczną, przedstawia zasięg II rozbioru Rzeczypospolitej, w tym losy własnej lub wybranej miejscowości; 5) podejmuje próbę oceny trafności posługiwania się terminem „targowica” w wybranych współczesnych tekstach lub wystąpieniach w przestrzeni publicznej.</p>
66. Powstanie kościuszkowskie	Po II rozbiore.	21. Powstanie kościuszkowskie i upadek Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Uczeń:

	<p>Insurekcja kościuszkowska. III rozbiór Rzeczypospolitej.</p>	<p>1) wyjaśnia specyfikę i skutki powstania kościuszkowskiego, używając pojęć: insurekcja, kosynierzy, Naczelnik Powstania, w tym uwzględniając postać Tadeusza Kościuszki;</p> <p>2) podaje daty wybuchu powstania kościuszkowskiego i III rozbioru Rzeczypospolitej oraz wyjaśnia znaczenie tych wydarzeń;</p> <p>3) analizując mapę historyczną, przedstawia zasięg powstania kościuszkowskiego, III rozbioru Rzeczypospolitej oraz losy własnej lub wybranej miejscowości w okresie rozbiorów Rzeczypospolitej;</p> <p>4) analizując teksty kultury, przedstawia program społeczny insurekcji kościuszkowskiej i podejmuje próbę oceny jego atrakcyjności dla różnych grup społecznych;</p> <p>5) analizując źródła, na wybranych przykładach ocenia postawy różnych grup społecznych wobec powstania kościuszkowskiego;</p> <p>6) analizując teksty kultury, ocenia znaczenie powstania kościuszkowskiego w polskiej pamięci historycznej – moduł kultura.</p>
<p>67. Upadek Rzeczypospolitej</p>	<p>Przyczyny upadku Rzeczypospolitej.</p>	
<p>Ostatnie stulecie I Rzeczypospolitej (lekcja powtórzeniowa)</p>		

68. Legiony Polskie	Jan Henryk Dąbrowski. Józef Wybicki. Okoliczności utworzenia i działalność Legionów Polskich.	26. Legiony Polskie i Księstwo Warszawskie. Uczeń: 1) przedstawia losy Legionów Polskich, używając pojęć: Legiony Polskie, wojny napoleońskie, w tym uwzględniając postacie: Jana Henryka Dąbrowskiego, Józefa Poniatowskiego, Józefa Wybickiego; 4) analizując źródła, wskazuje odwołania historyczne obecne w <i>Mazurku Dąbrowskiego</i> i wyjaśnia wpływ tekstu na budowanie wspólnoty narodowej i państwowej – moduł kultura.
69. Księstwo Warszawskie	Utworzenie Księstwa Warszawskiego. Konstytucja Księstwa Warszawskiego. Rozwój terytorialny Księstwa Warszawskiego.	26. Legiony Polskie i Księstwo Warszawskie. Uczeń: 1) przedstawia losy Księstwa Warszawskiego, używając pojęcia: wojny napoleońskie, w tym uwzględniając postacie: Jana Henryka Dąbrowskiego, Józefa Poniatowskiego; 2) podaje datę utworzenia Księstwa Warszawskiego i wyjaśnia znaczenie tego wydarzenia; 3) analizując mapę historyczną, przedstawia zasięg terytorialny Księstwa Warszawskiego oraz losy własnej lub wybranej miejscowości w epoce napoleońskiej.

70. Podboje Napoleona	<p>Napoleon Bonaparte. Rządy Napoleona we Francji. Kodeks Napoleona. Wojny napoleońskie. Wyprawa na Rosję. Klęska Wielkiej Armii. Bitwa narodów. Sto dni Napoleona.</p>	<p>23. Europa w I połowie XIX w. Uczeń:</p> <p>1) przedstawia wpływ epoki napoleońskiej na losy Europy, używając pojęć: cesarz Francuzów, Kodeks Napoleona;</p> <p>3) analizując mapy historyczne, porównuje Europę w epoce napoleońskiej i Europę pokongresową.</p>
71. Kongres wiedeński	<p>Kongres wiedeński. Legitymizm. Restauracja. Święte Przymierze. Zmiany terytorialne w Europie po kongresie wiedeńskim.</p>	<p>23. Europa w I połowie XIX w. Uczeń:</p> <p>1) przedstawia wpływ epoki napoleońskiej na losy Europy, używając pojęć: kongres wiedeński, legitymizm, restauracja, Święte Przymierze;</p> <p>2) podaje datę zakończenia kongresu wiedeńskiego i wyjaśnia znaczenie tego wydarzenia;</p> <p>3) analizując mapy historyczne, porównuje Europę w epoce napoleońskiej i Europę pokongresową.</p>
72. Rewolucja przemysłowa	<p>Wielka Brytania „warsztatem świata”. Maszyna parowa. Skutki uprzemysłowienia. Kapitalizm. Klasy społeczne. Sytuacja robotników. Związki zawodowe. Wpływ rewolucji przemysłowej na środowisko naturalne.</p>	<p>23. Europa w I połowie XIX w. Uczeń:</p> <p>4) przedstawia przyczyny i skutki rewolucji przemysłowej, używając pojęć: degradacja środowiska, kapitalizm, maszyna parowa, pozycja kobiet, robotnicy, uprzemysłowienie, urbanizacja;</p> <p>5) analizując źródła, na wybranych przykładach wskazuje wpływ wynalazków z I połowy XIX w. na życie codzienne różnych warstw społeczeństwa, opisuje budzone przez</p>

		nie nadzieje i obawy, formułuje opinię i podejmuje dyskusję o wpływie technologii na życie ludzi w przeszłości i obecnie.
Ziemie polskie i Europa na przełomie XVIII i XIX w. (lekcja powtórzeniowa)		
73. Ziemie polskie po kongresie wiedeńskim	Podział ziem polskich. Królestwo Kongresowe. Zabór pruski. Galicja. Rzeczpospolita Krakowska.	27. Ziemie dawnej Rzeczypospolitej po kongresie wiedeńskim. Uczeń: 1) analizując mapę historyczną, przedstawia zmiany terytorialne wprowadzone na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej w wyniku postanowień kongresu wiedeńskiego, w tym przynależność państwową własnej lub wybranej miejscowości; 2) analizując teksty kultury, na wybranych przykładach porównuje sytuację gospodarczą, kulturalną i społeczną w zaborach, politykę zaborców wobec mieszkańców ziem dawnej Rzeczypospolitej oraz postawy mieszkańców wobec polityki zaborców – moduł kultura.
74. Powstanie listopadowe	Przyczyny powstania. Noc listopadowa. Klęska powstania. Szanse powstania listopadowego.	28. Powstanie listopadowe i Wielka Emigracja. Uczeń: 1) przedstawia specyfikę i skutki powstania listopadowego, używając pojęć: detronizacja, łamanie konstytucji, noc listopadowa, represje, w tym uwzględniając postacie Emilii Plater i Piotra Wysockiego;

		<p>2) podaje datę wybuchu powstania listopadowego i wyjaśnia znaczenie tego wydarzenia;</p> <p>3) analizując mapę historyczną, przedstawia zasięg działań wojennych podczas powstania listopadowego, w tym losy własnej lub wybranej miejscowości;</p> <p>4) analizując źródła, na wybranych przykładach przedstawia różne postawy wobec powstania listopadowego, podejmuje próbę ich oceny z perspektywy własnego i ówczesnego systemu wartości oraz formułuje opinię i podejmuje dyskusję na ten temat.</p>
75. Wielka Emigracja	<p>Wielka Emigracja i jej podziały.</p> <p>Wieszcz narodowi.</p> <p>Mesjanizm.</p> <p>Powstanie listopadowe w pamięci historycznej.</p>	<p>28. Powstanie listopadowe i Wielka Emigracja. Uczeń:</p> <p>5) wyjaśnia znaczenie terminu Wielka Emigracja oraz wskazuje jej polityczną i kulturową rolę, w tym uwzględniając postacie: Fryderyka Chopina, Joachima Lelewela, Adama Mickiewicza i Juliusza Słowackiego – moduł filozoficzny, moduł kultura;</p> <p>6) analizując teksty kultury, ocenia znaczenie powstania listopadowego w polskiej pamięci historycznej – moduł kultura.</p>
76. Powstanie styczniowe	<p>Przyczyny powstania.</p> <p>Wybuch walk.</p> <p>Charakter powstania.</p> <p>Dyktatura Traugutta.</p> <p>Kłęska powstania styczniowego.</p>	<p>29. Powstanie styczniowe. Uczeń:</p> <p>1) przedstawia specyfikę i skutki powstania styczniowego, używając pojęć: branka, rusyfikacja, Sybir, uwłaszczenie, wojna partyzancka, w tym uwzględniając</p>

	Bilans powstania.	<p>postaci Anny Pustowójtówny i Romualda Traugutta;</p> <p>2) podaje datę wybuchu powstania styczniowego i wyjaśnia znaczenie tego wydarzenia;</p> <p>3) analizując mapę historyczną, przedstawia zasięg działań wojennych w czasie powstania styczniowego, w tym losy własnej lub wybranej miejscowości;</p> <p>4) analizując źródła, na wybranych przykładach przedstawia różne postawy wobec powstania styczniowego, podejmuje próbę ich oceny z perspektywy własnego i ówczesnego systemu wartości oraz formułuje opinię i podejmuje dyskusję na ten temat;</p> <p>5) analizując teksty kultury, ocenia znaczenie powstania styczniowego w polskiej pamięci historycznej – moduł kultura.</p>
Ziemie polskie po kongresie wiedeńskim (lekcja powtórzeniowa)		
77. Zaborcy wobec mieszkańców ziem polskich	<p>Rusyfikacja i metody walki z polityką wynaradawiania.</p> <p>Germanizacja i metody walki z polityką wynaradawiania.</p> <p>Galicyjskie swobody.</p> <p>Trójlojalizm.</p>	<p>30. Ziemie polskie w II połowie XIX w.</p> <p>Uczeń:</p> <p>5) analizując teksty kultury, na wybranych przykładach porównuje politykę władz wobec mieszkańców ziem polskich i postawy mieszkańców wobec polityki władz w II połowie XIX w. oraz identyfikuje współczesne konsekwencje tych zjawisk – moduł kultura.</p>
78. Społeczeństwo i gospodarka ziem	Sytuacja poszczególnych grup	<p>30. Ziemie polskie w II połowie XIX w.</p> <p>Uczeń:</p>

<p>polskich w okresie zaborów</p>	<p>społeczeństwa polskiego pod zaborami. Rozwój gospodarczy ziem polskich pod zaborami. Pozytywizm na ziemiach polskich. Uwłaszczenie chłopów.</p>	<p>1) przedstawia zróżnicowanie rozwoju społeczno-gospodarczego ziem polskich w II połowie XIX w., używając pojęć i opisując zjawiska: industrializacja, pozycja kobiet, praca organiczna, uwłaszczenie chłopów, zacofanie gospodarcze Galicji; 2) ocenia wpływ industrializacji ziem polskich w II połowie XIX w. na życie codzienne różnych grup mieszkańców oraz na środowisko; 5) analizując teksty kultury, na wybranych przykładach porównuje sytuację gospodarczą i społeczną ziem polskich oraz identyfikuje współczesne konsekwencje tych zjawisk – moduł kultura.</p>
<p>79. Polskie partie polityczne</p>	<p>Świadomość narodowa a nacjonalizm. Ruch narodowy. Ruch socjalistyczny. Ruch ludowy. Polskie partie polityczne.</p>	<p>30. Ziemie polskie w II połowie XIX w. Uczeń: 3) analizując źródła, na wybranych przykładach porównuje koncepcje zmian politycznych i społeczno-gospodarczych, głoszone w programach ruchów społeczno-politycznych w II połowie XIX w.; 4) analizując teksty kultury, na wybranych przykładach przedstawia rolę kobiet w procesie kształtowania polskiej świadomości narodowej.</p>
<p>80. Kultura i nauka na ziemiach polskich w II połowie XIX w.</p>	<p>Kultura na ziemiach polskich pod zaborami. Nauka na ziemiach polskich pod zaborami.</p>	<p>30. Ziemie polskie w II połowie XIX w. Uczeń: 5) analizując teksty kultury, na wybranych przykładach porównuje sytuację</p>

		<p>kulturalną ziem polskich w II połowie XIX w. oraz identyfikuje współczesne konsekwencje tych zjawisk – moduł kultura;</p> <p>6) wyjaśnia wpływ braku własnego państwa na działalność kulturalno-naukową, w tym uwzględniając dokonania Marii Skłodowskiej-Curie, Ignacego Łukasiewicza oraz twórczość Marii Konopnickiej, Jana Matejki i Henryka Sienkiewicza – moduł filozoficzny, moduł kultura.</p>
Ziemie polskie w II połowie XIX w. (lekcja powtórzeniowa)		
81. Wiosna Ludów	<p>Przyczyny Wiosny Ludów.</p> <p>Przebieg i skutki Wiosny Ludów.</p>	<p>24. Europa w latach 1848–1900. Uczeń:</p> <p>1) przedstawia specyfikę Wiosny Ludów, używając pojęć: niepodległość, liberalizacja, uwłaszczenie, zjednoczenie;</p> <p>2) porządkuje chronologicznie wybuch Wiosny Ludów oraz wyjaśnia znaczenie tego wydarzenia.</p>
82. Zjednoczenie Włoch i Niemiec	<p>Podzielone Włochy.</p> <p>Zjednoczone Włochy.</p> <p>Otto von Bismarck.</p> <p>Wojny Prus z Danią, Austrią i Francją.</p> <p>Niemcy cesarstwem.</p> <p>Skutki zjednoczenia Włoch i Niemiec.</p>	<p>24. Europa w latach 1848–1900. Uczeń:</p> <p>2) porządkuje chronologicznie zakończenie procesów zjednoczeniowych Włoch i Niemiec oraz wyjaśnia znaczenie tych wydarzeń;</p> <p>3) analizując mapy historyczne, przedstawia proces zjednoczenia Niemiec i Włoch.</p>
83. Wojna secesyjna	<p>Rozwój terytorialny Stanów Zjednoczonych.</p> <p>Północ i Południe.</p> <p>Niewolnictwo.</p>	<p>22. Świat w XIX w. Uczeń:</p> <p>1) przedstawia przemiany polityczno-społeczno-gospodarcze w Stanach Zjednoczonych, używając pojęć:</p>

	<p>Przebieg wojny secesyjnej.</p> <p>Zniesienie niewolnictwa.</p> <p>Stany Zjednoczone po wojnie secesyjnej.</p>	<p>migracje, niewolnictwo, podbój Dzikiego Zachodu;</p> <p>3) analizując mapy historyczne, przedstawia rozwój terytorialny Stanów Zjednoczonych Ameryki;</p> <p>4) analizując źródła, na wybranych przykładach przedstawia postawy Amerykanów wobec ludności rdzennej terenów kolonizowanych w XIX w. w Amerykach, podejmuje próby ich oceny z perspektywy własnego i ówczesnego systemu wartości oraz prowadzi dyskusję na ten temat.</p>
84. Kolonializm w XIX w.	<p>Kolonializm.</p> <p>Imperializm. Imperium Brytyjskie. Podział świata między mocarstwa.</p> <p>Rasizm.</p>	<p>22. Świat w XIX w. Uczeń:</p> <p>2) przedstawia przyczyny i skutki ekspansji kolonialnej w II połowie XIX w. dla ludności w koloniach i dla Europejczyków, używając pojęć: imperium, kolonia;</p> <p>3) analizując mapy historyczne, przedstawia zasięg kolonizacji w Afryce, Azji i Amerykach w XIX w.;</p> <p>4) analizując źródła, na wybranych przykładach przedstawia postawy Europejczyków wobec ludności rdzennej terenów kolonizowanych w XIX w. w Afryce i Azji, podejmuje próby ich oceny z perspektywy własnego i ówczesnego systemu wartości oraz prowadzi dyskusję na ten temat.</p>
85. Zmiany polityczne i społeczne	<p>Nowe ruchy polityczne.</p> <p>Demokratyzacja.</p> <p>Emancypacja.</p>	<p>25. Społeczeństwo Europy w II połowie XIX w. Uczeń:</p>

w Europie w II połowie XIX w.	Kultura masowa.	<p>1) przedstawia przemiany w życiu społecznym w II połowie XIX w., używając pojęć: emancypacja kobiet, filozofia pozytywizmu, powszechność nauczania, oraz identyfikuje wpływ wybranych procesów na współczesność – moduł filozoficzny;</p> <p>2) określa wybrane różnice w programach ruchów politycznych II połowy XIX w.;</p> <p>3) analizując źródła, na wybranych przykładach wyjaśnia wpływ rozwoju edukacji, prasy i instytucji kultury w II połowie XIX w. na kształtowanie tożsamości i postaw Europejczyków, formułuje opinię na ten temat i poddaje ją pod dyskusję – moduł kultura.</p>
86. Przemiany cywilizacyjne w Europie w II połowie XIX w.	<p>Rewolucja naukowo-technologiczna.</p> <p>Urbanizacja.</p> <p>Zmiany w wyglądzie miasta w II połowie XIX w.</p>	<p>25. Społeczeństwo Europy w II połowie XIX w. Uczeń:</p> <p>1) przedstawia przemiany w życiu społecznym w II połowie XIX w., używając pojęć: higiena, postęp naukowo-techniczny, urbanizacja, oraz identyfikuje wpływ wybranych procesów na współczesność – moduł filozoficzny;</p> <p>4) analizując teksty kultury, ocenia przemiany w życiu codziennym różnych grup ludności, zmiany w wyglądzie i funkcjach przestrzeni miejskiej w II połowie XIX w. oraz identyfikuje przykłady tych zmian widoczne współcześnie – moduł kultura.</p>
Świat w II połowie XIX w. (lekcja powtórzeniowa)		

KLASY VII i VIII		
87. Przyczyny wybuchu I wojny światowej	„Zbrojny pokój”. Przyczyny wojny. Zamach w Sarajewie.	1. I wojna światowa, jej charakter i następstwa. Uczeń: 1) przedstawia sytuację polityczną na przełomie XIX i XX w., używając pojęć: imperia kolonialne, kocioł bałkański, trójprzymierze, trójporozumienie.
88. I wojna światowa na Zachodzie	Wojna błyskawiczna (manewrowa). Wojna pozycyjna. Bitwy pod Verdun i nad Sommą. Przystąpienie Stanów Zjednoczonych do wojny.	1. I wojna światowa, jej charakter i następstwa. Uczeń: 2) wyjaśnia specyfikę i skutki I wojny światowej, używając pojęć: front zachodni, gospodarka wojenna, okopy, wojna pozycyjna, wojna totalna i wyjaśnia znaczenie terminu Wielka Wojna; 3) podaje daty wybuchu i zakończenia I wojny światowej oraz wyjaśnia znaczenie tych wydarzeń; 4) analizując mapy historyczne, przedstawia zasięg działań wojennych w czasie I wojny światowej.
89. I wojna światowa na Wschodzie	Słabość Rosji. Rewolucja lutowa. Dwuwładza. Włodzimierz Lenin. Rewolucja październikowa. Wojna domowa w Rosji.	1. I wojna światowa, jej charakter i następstwa. Uczeń: 2) wyjaśnia specyfikę i skutki I wojny światowej, używając pojęć: front wschodni, gospodarka wojenna, okopy, wojna manewrowa, wojna totalna i wyjaśnia znaczenie terminu Wielka Wojna; 3) podaje daty wybuchu i zakończenia I wojny światowej oraz wyjaśnia znaczenie tych wydarzeń;

		<p>4) analizując mapy historyczne, przedstawia zasięg działań wojennych w czasie I wojny światowej;</p> <p>5) wyjaśnia wpływ rewolucji rosyjskich na przebieg I wojny światowej oraz na późniejsze losy Europy.</p>
90. O wolną Polskę	<p>Mocarstwa zaborcze wobec sprawy polskiej.</p> <p>Polacy wobec Wielkiej Wojny.</p> <p>Państwa ententy wobec sprawy polskiej.</p>	<p>2. Sprawa polska i losy Polaków w czasie I wojny światowej. Uczeń:</p> <p>1) przedstawia losy ziem polskich i ich mieszkańców podczas I wojny światowej, używając pojęć: akt 5 listopada, Legiony Polskie, okupacja, Rada Regencyjna;</p> <p>2) analizując mapę historyczną i źródła, przedstawia losy własnej lub wybranej miejscowości w okresie I wojny światowej;</p> <p>3) porównuje koncepcje niepodległościowe Romana Dmowskiego i Józefa Piłsudskiego oraz wymienia szanse i zagrożenia wynikające z ich realizacji dla formującego się państwa polskiego;</p> <p>4) analizując źródła, przedstawia zmiany stosunku państw zaborczych i aliantów do sprawy polskiej w czasie I wojny światowej;</p> <p>5) analizując teksty kultury, przedstawia formy i wyjaśnia powody aktywności militarno-dyplomatycznej Polaków po obu stronach konfliktu.</p>

91. Skutki I wojny światowej	Kłęsa Niemiec. Rozpad Austro-Węgier. Skutki społeczne i gospodarcze I wojny światowej.	1. I wojna światowa, jej charakter i następstwa. Uczeń: 6) analizując źródła, na wybranych przykładach przedstawia przemiany społeczno-gospodarcze wywołane przez I wojnę światową, używając pojęć i opisując zjawiska: gospodarka wojenna, praca kobiet, trauma wojenna, kombatanci; 7) analizując teksty kultury, porównuje obraz I wojny światowej w pamięci wybranych narodów i polityce historycznej wybranych państw.
I wojna światowa (lekcja powtórzeniowa)		
92. Europa po I wojnie światowej	Traktat wersalski. Ład wersalski. Samostanowienie narodów.	Europa w okresie międzywojennym. Uczeń: 3) analizując mapy historyczne, przedstawia zmiany polityczne i terytorialne w Europie po I wojnie światowej.
93. Społeczeństwo Europy po I wojnie światowej	Kultura masowa. Emancypacja po I wojnie światowej. Wielki kryzys.	Europa w okresie międzywojennym. Uczeń: 1) przedstawia zmiany warunków życia codziennego w Europie w okresie międzywojennym, używając pojęć: emancypacja i kultura masowa – moduł kultura; 2) przedstawia kształtowanie się systemów totalitarnych, używając pojęcia: kryzys gospodarczy.
94. Faszyzm we Włoszech	Włochy po I wojnie światowej.	Europa w okresie międzywojennym. Uczeń:

	<p>Mussolini i marsz na Rzym.</p> <p>Totalitaryzm włoski.</p> <p>Ekspansja kolonialna Włoch.</p>	<p>2) przedstawia kształtowanie się systemów totalitarnych, używając pojęć: faszyzm, indoktrynacja, kryzys gospodarczy, propaganda;</p> <p>4) analizując źródła, na wybranych przykładach przedstawia metody i wyjaśnia cele aparatu propagandy w państwach totalitarnych w okresie międzywojennym.</p>
95. Nazizm w Niemczech	<p>Republika Weimarska.</p> <p>Dwa kryzysy gospodarcze.</p> <p>Nazizm.</p> <p>Dojście Adolfa Hitlera do władzy. Totalitaryzm III Rzeszy.</p> <p>Rasizm.</p>	<p>Europa w okresie międzywojennym.</p> <p>Uczeń:</p> <p>2) przedstawia kształtowanie się systemów totalitarnych, używając pojęć: indoktrynacja, kryzys gospodarczy, nazizm, propaganda;</p> <p>4) analizując źródła, na wybranych przykładach przedstawia metody i wyjaśnia cele aparatu propagandy w państwach totalitarnych w okresie międzywojennym.</p>
96. Komunizm w ZSRS	<p>Wojna domowa.</p> <p>Komunizm wojenny i Nowa Polityka Ekonomiczna.</p> <p>Polityka gospodarcza Józefa Stalina.</p> <p>Kolektywizacja i industrializacja.</p> <p>Totalitaryzm ZSRS.</p>	<p>Europa w okresie międzywojennym.</p> <p>Uczeń:</p> <p>2) przedstawia kształtowanie się systemów totalitarnych, używając pojęć: indoktrynacja, komunizm;</p> <p>4) analizując źródła, na wybranych przykładach przedstawia metody i wyjaśnia cele aparatu propagandy w państwach totalitarnych w okresie międzywojennym.</p>
Europa w okresie międzywojennym (lekcja powtórzeniowa)		

<p>97. Odzyskanie niepodległości</p>	<p>Kształtowanie się ośrodków władzy. Rada Regencyjna. Ojcowie niepodległości. Naczelnik Państwa.</p>	<p>4. Narodziny II Rzeczypospolitej Polskiej (II RP). Uczeń:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) przedstawia proces formowania się polskiej państwowości po I wojnie światowej, używając pojęć: Naczelnik Państwa, traktat wersalski, w tym uwzględniając postacie: Ignacego Daszyńskiego, Romana Dmowskiego, Józefa Hallera, Wojciecha Korfatego, Ignacego Jana Paderewskiego, Józefa Piłsudskiego, Wincentego Witosa; 2) podaje datę uznawaną za symboliczny początek odrodzonej Rzeczypospolitej; 4) analizując wybrane teksty historiograficzne, ocenia znaczenie działań dyplomatycznych dla odrodzenia państwa polskiego.
<p>98. Walka o granice północne i zachodnie</p>	<p>Kształtowanie się granicy zachodniej (powstanie wielkopolskie, powstania śląskie). Kształtowanie się granicy północnej (plebiscyty na Warmii i Mazurach).</p>	<p>4. Narodziny II Rzeczypospolitej Polskiej (II RP). Uczeń:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) przedstawia proces formowania się polskiej państwowości po I wojnie światowej, używając pojęcia: traktat wersalski; 2) porządkuje chronologicznie: powstanie wielkopolskie, III powstanie śląskie oraz wyjaśnia znaczenie tych wydarzeń; 3) analizując mapę historyczną, przedstawia proces kształtowania granic Polski w latach 1918–1922, używając pojęć: plebiscyty, powstania śląskie, powstanie wielkopolskie, i wyjaśnia wpływ tych wydarzeń na współczesne relacje Polski z sąsiadami;

		4) analizując wybrane teksty historiograficzne, ocenia znaczenie działań militarnych dla odrodzenia państwa polskiego.
99. Walka o granice wschodnie i południowe	Kształtowanie się granicy południowo-wschodniej (walki z Ukraińcami). Konflikt z Czechosłowacją. Stosunki z Litwą (bunt gen. Żeligowskiego, powstanie Litwy Środkowej).	4. Narodziny II Rzeczypospolitej Polskiej (II RP). Uczeń: 2) porządkuje chronologicznie: „bunt” Żeligowskiego oraz wyjaśnia znaczenie tego wydarzenia; 3) analizując mapę historyczną, przedstawia proces kształtowania granic Polski w latach 1918–1922, używając pojęć: konflikt polsko-czechosłowacki, konflikt polsko-litewski, konflikt polsko-ukraiński, i wyjaśnia wpływ tych wydarzeń na współczesne relacje Polski z sąsiadami; 4) analizując wybrane teksty historiograficzne, ocenia znaczenie działań militarnych dla odrodzenia państwa polskiego; 5) analizując teksty kultury, przedstawia postać Jerzego Bitschana jako symbolu małego obrońcy Ojczyzny, podejmuje próbę oceny jego postawy z perspektywy własnego i ówczesnego systemu wartości oraz formułuje opinię i podejmuje dyskusję na ten temat.

100. Wojna polsko-radziecka	Kształtowanie się granicy wschodniej (wojna polsko-bolszewicka, traktat ryski).	4. Narodziny II Rzeczypospolitej Polskiej (II RP). Uczeń: 2) podaje datę uznawaną za symboliczny początek odrodzonej Rzeczypospolitej, porządkuje chronologicznie: wojnę polsko-bolszewicką, oraz wyjaśnia znaczenie tego wydarzenia; 3) analizując mapę historyczną, przedstawia proces kształtowania granic Polski w latach 1918–1922, używając pojęcia: wojna polsko-bolszewicka, i wyjaśnia wpływ tego wydarzenia na współczesne relacje Polski z sąsiadami; 4) analizując wybrane teksty historiograficzne, ocenia znaczenie działań militarnych i dyplomatycznych dla odrodzenia państwa polskiego.
Kształtowanie się granic II Rzeczypospolitej (lekcja powtórzeniowa)		
101. Kształtowanie się ustroju II Rzeczypospolitej	Mała konstytucja. Konstytucja marcowa.	5. II RP w okresie rządów parlamentarnych. Uczeń: 1) przedstawia kształtowanie się ustroju społeczno-politycznego i gospodarki II RP do 1926 r., używając pojęć: demokracja, konstytucja marcowa z 1921 r., i opisując te przemiany; 2) podaje datę uchwalenia konstytucji marcowej i wyjaśnia znaczenie tego aktu prawnego; 3) analizując źródła, przedstawia zasady ustrojowe zawarte w konstytucji marcowej, używając pojęć: prawa obywatelskie, prezydent, Sejm, Senat, trójpodział władzy.

<p>102. Kryzys polityczny II Rzeczypospolitej do 1926 roku</p>	<p>Kryzys parlamentaryzmu. Zmiany rządów. Wybór pierwszego prezydenta RP.</p>	<p>5. II RP w okresie rządów parlamentarnych. Uczeń: 5) analizując źródła, na wybranych przykładach ocenia zasadność zarzutów o niestabilności politycznej państwa w latach 1918–1926 oraz podejmuje dyskusję na ten temat.</p>
<p>103. Gospodarka II Rzeczypospolitej do 1926 roku</p>	<p>Spuścizna po zaborach. Trudy odbudowy i scalenia ziem polskich po rozbiorach. Zniszczenia wojenne. Reforma walutowa.</p>	<p>5. II RP w okresie rządów parlamentarnych. Uczeń: 1) przedstawia kształtowanie się gospodarki II RP do 1926 r., używając pojęcia: reforma walutowa, i opisując te przemiany; 6) analizując teksty kultury, wyjaśnia szanse i zagrożenia oraz identyfikuje osiągnięcia procesu integracji państwa polskiego w zakresie gospodarczym – moduł kultura.</p>
<p>104. Społeczeństwo II Rzeczypospolitej do 1926 roku</p>	<p>Struktura społeczna II Rzeczypospolitej. Mniejszości narodowe w Polsce. Polityka władz wobec mniejszości narodowych. Prawa kobiet.</p>	<p>5. II RP w okresie rządów parlamentarnych. Uczeń: 1) przedstawia kształtowanie się ustroju społeczno-politycznego do 1926 r., używając pojęć: mniejszości narodowe, prawa kobiet, i opisując te przemiany; 6) analizując teksty kultury, wyjaśnia szanse i zagrożenia oraz identyfikuje osiągnięcia procesu integracji państwa polskiego w zakresie narodowym i społecznym – moduł kultura.</p>

105. Kultura i nauka w II Rzeczypospolitej do 1926 roku	Rozwój kultury i nauki w okresie II Rzeczypospolitej. Osiągnięcia kulturowe i naukowe.	5. II RP w okresie rządów parlamentarnych. Uczeń: 6) analizując teksty kultury, wyjaśnia szanse i zagrożenia oraz identyfikuje osiągnięcia procesu integracji państwa polskiego w zakresie kulturalnym – moduł kultura.
106. Życie codzienne w II Rzeczypospolitej do 1926 roku	Warunki życia codziennego w II Rzeczypospolitej.	5. II RP w okresie rządów parlamentarnych. Uczeń: 4) przedstawia zmiany warunków życia codziennego w II RP w okresie międzywojennym, z uwzględnieniem własnej lub wybranej miejscowości.
II Rzeczypospolita – formowanie państwa (lekcja powtórzeniowa)		
107. Przewrót majowy	Przewrót majowy. Polski autorytaryzm.	6. II RP pod rządami sanacji. Uczeń: 1) przedstawia realia polityczne II RP od 1926 r., używając pojęć: przewrót majowy, rządy autorytarne, sanacja; 2) podaje datę przewrotu majowego oraz wyjaśnia znaczenie tego wydarzenia; 7) ocenia trafność posługiwania się terminem „autorytaryzm” w wybranych współczesnych tekstach lub wystąpieniach w przestrzeni publicznej.
108. Ustrój II Rzeczypospolitej po 1926 roku	Nowela sierpniowa. Konstytucja kwietniowa. Dekompozycja obozu sanacji.	6. II RP pod rządami sanacji. Uczeń: 1) przedstawia realia polityczne II RP od 1926 r., używając pojęcia: konstytucja kwietniowa; 2) podaje datę uchwalenia konstytucji kwietniowej oraz wyjaśnia znaczenie tego wydarzenia;

		7) ocenia trafność posługiwania się terminem „autorytaryzm” w wybranych współczesnych tekstach lub wystąpieniach w przestrzeni publicznej.
109. Gospodarka II Rzeczypospolitej po 1926 roku	Budowa Gdyni i magistrali węglowej. Wielki kryzys gospodarczy na ziemiach polskich. Centralny Okręg Przemysłowy.	6. II RP pod rządami sanacji. Uczeń: 3) wyjaśnia założenia polityki gospodarczej, uwzględniając postać Eugeniusza Kwiatkowskiego, i przedstawia przykłady jej realizacji, w tym we własnym lub wybranym regionie.
110. Kultura i nauka II Rzeczypospolitej po 1926 roku	Osiągnięcia polskiej nauki. Literatura i sztuka. Radio i kino.	6. II RP pod rządami sanacji. Uczeń: 3) wyjaśnia założenia polityki kulturalnej i przedstawia przykłady jej realizacji, w tym we własnym lub wybranym regionie; 6) przedstawia rozwój kultury i nauki w II RP oraz wpływ Polaków na rozwój kultury i nauki światowej, w tym uwzględniając postacie: Stefana Banacha, Jana Czochralskiego, Kazimierza Funka, Jana Kiepury, Haliny Konopackiej, Janusza Korczaka, Poli Negri i Alfreda Tarskiego – moduł filozoficzny, moduł kultura.
111. Społeczeństwo II Rzeczypospolitej po 1926 roku	Struktura społeczna w II Rzeczypospolitej po 1926 r. Pozycja kobiet. Relacje władza – społeczeństwo.	6. II RP pod rządami sanacji. Uczeń: 4) analizując źródła, na wybranych przykładach przedstawia postawy reprezentantów różnych grup społecznych wobec rządów sanacji; 5) analizując teksty kultury, na wybranych przykładach przedstawia zmiany położenia kobiet z różnych grup

		społecznych i ich formy aktywności w życiu społecznym, gospodarczym i kulturalnym w II RP – moduł kultura; 7) ocenia trafność posługiwania się terminem „autorytaryzm” w wybranych współczesnych tekstach lub wystąpieniach w przestrzeni publicznej.
112. Polityka zagraniczna II Rzeczypospolitej	Kierunki polityki zagranicznej II Rzeczypospolitej. Rapallo i Locarno. Wojna celna z Niemcami. Polityka równowagi.	
II Rzeczpospolita – rządy sanacji (lekcja powtórzeniowa)		
113. Wojna domowa w Hiszpanii	Wojna domowa w Hiszpanii jako starcie dwóch totalitaryzmów.	7. Europa na drodze do II wojny światowej. Uczeń: 1) przedstawia specyfikę sytuacji międzynarodowej w Europie lat 30. XX w., używając pojęcia: wojna domowa w Hiszpanii; 3) analizując teksty kultury, wskazuje różnice w postrzeganiu sytuacji międzynarodowej w Europie u schyłku lat 30. XX w. z perspektywy polityków wybranych państw.
114. Ekspansja Trzeciej Rzeszy	Remilitaryzacja Nadrenii. Ekspansja terytorialna Trzeciej Rzeszy (Anschluss Austrii, konferencja	7. Europa na drodze do II wojny światowej. Uczeń: 1) przedstawia specyfikę sytuacji międzynarodowej w Europie lat 30. XX w., używając pojęć: Anschluss Austrii, appeasement, rozbiór Czechosłowacji;

	w Monachium i zajęcie Sudetów czeskich, rozbiór Czechosłowacji).	3) analizując teksty kultury, wskazuje różnice w postrzeganiu sytuacji międzynarodowej w Europie u schyłku lat 30. XX w. z perspektywy polityków wybranych państw.
115. Marsz ku wojnie	Żądania terytorialne Hitlera wobec Polski. Pakt Ribbentrop-Mołotow. Położenie międzynarodowe Polski w przededniu wybuchu wojny.	7. Europa na drodze do II wojny światowej. Uczeń: 2) analizując źródła, przedstawia relacje niemiecko-sowieckie i wyjaśnia przyczyny oraz warunki sojuszu obu państw z 1939 r.; 3) analizując teksty kultury, wskazuje różnice w postrzeganiu sytuacji międzynarodowej w Europie u schyłku lat 30. XX w. z perspektywy polityków wybranych państw.
Ku wojnie (lekcja powtórzeniowa)		
116. Wybuch II wojny światowej	Agresja Niemiec. Bitwy wojny obronnej. Wojna totalna i jej przejawy. Agresja ZSRS.	8. Wojna obronna II RP 1939 r. Uczeń: 1) przedstawia specyfikę działań wojennych z 1939 r., używając terminów: bitwa nad Bzurą, obrona Grodna, obrona Poczty Polskiej w Gdańsku, obrona Warszawy, obrona Westerplatte, wojna graniczna; 2) podaje daty agresji Niemiec oraz Związku Sowieckiego na Polskę i wyjaśnia znaczenie tych wydarzeń; 3) analizując teksty kultury, na wybranych przykładach przedstawia losy ludności cywilnej i różne postawy wobec wybuchu wojny, z uwzględnieniem własnego lub wybranego regionu;

		4) przedstawia przykłady zachowań mieszkańców Polski, które można określić mianem heroicznych, i uzasadnia ich znaczenie dla polityki pamięci państwa i narodu polskiego.
117. Cywile a wojna	Zbrodnie niemieckie i sowieckie wobec ludności cywilnej w Polsce. Postawy ludności polskiej wobec wojny.	8. Wojna obronna II RP 1939 r. Uczeń: 3) analizując teksty kultury, na wybranych przykładach przedstawia losy ludności cywilnej i różne postawy wobec wybuchu wojny, z uwzględnieniem własnego lub wybranego regionu; 4) przedstawia przykłady zachowań mieszkańców Polski, które można określić mianem heroicznych, i uzasadnia ich znaczenie dla polityki pamięci państwa i narodu polskiego.
118. Podboje Stalina i Hitlera	Podboje Stalina 1939–1941. Zwycięska wojna Hitlera na Zachodzie. Powietrzna bitwa o Anglię. Działania armii włoskiej. Wojna Niemiec z ZSRS.	9. II wojna światowa i jej charakter. Uczeń: 1) przedstawia specyfikę II wojny światowej, używając pojęć: okupacja, państwa Osi, wojna totalna; 2) podaje daty wybuchu II wojny światowej w Europie oraz wyjaśnia znaczenie tego wydarzenia; 3) analizując mapę historyczną, przedstawia zasięg działań wojennych w trakcie II wojny światowej.
119. W okupowanej Europie	Nazistowska wizja Europy. Pod niemiecką okupacją. Szoah.	9. II wojna światowa i jej charakter. Uczeń: 1) przedstawia specyfikę II wojny światowej, używając pojęć: Holokaust, Samudaripen, ludobójstwo, obozy koncentracyjne;

	<p>Powstanie w getcie warszawskim.</p> <p>Zagłada Romów.</p>	<p>4) analizując źródła, porównuje warunki życia różnych grup społecznych w wybranych krajach, które znajdowały się pod okupacją, w czasie II wojny światowej.</p>
120. Wielka koalicja	<p>Przystąpienie Stanów Zjednoczonych do wojny.</p> <p>Bitwa o Atlantyk.</p> <p>Przełom na froncie wschodnim.</p>	<p>9. II wojna światowa i jej charakter. Uczeń:</p> <p>1) przedstawia specyfikę II wojny światowej, używając pojęć: koalicja antyhitlerowska, państwa Osi, Wielka Trójka;</p> <p>3) analizując mapę historyczną, przedstawia zasięg działań wojennych w trakcie II wojny światowej.</p>
121. Zwycięstwo aliantów	<p>Walki we Włoszech.</p> <p>Drugi front.</p> <p>Koniec wojny w Europie.</p> <p>Wojna na Pacyfiku.</p>	<p>9. II wojna światowa i jej charakter. Uczeń:</p> <p>1) przedstawia specyfikę II wojny światowej, używając pojęć: bomba atomowa, kapitulacja, koalicja antyhitlerowska, Wielka Trójka;</p> <p>2) podaje datę zakończenia II wojny światowej w Europie oraz wyjaśnia znaczenie tego wydarzenia;</p> <p>3) analizując mapę historyczną, przedstawia zasięg działań wojennych w trakcie II wojny światowej.</p>
122. Decyzje wielkich mocarstw	<p>Cele polityki wielkich mocarstw w latach 1943–1945.</p> <p>Konferencje Wielkiej Trójki (Teheran, Jałta).</p>	<p>9. II wojna światowa i jej charakter. Uczeń:</p> <p>1) przedstawia specyfikę II wojny światowej, używając pojęć: koalicja antyhitlerowska, Wielka Trójka.</p>

123. II wojna światowa w oczach państw i narodów	Skutki II wojny światowej. Polityka historyczna związana z II wojną światową.	9. II wojna światowa i jej charakter. Uczeń: 5) analizując teksty kultury, porównuje obraz II wojny światowej w pamięci wybranych narodów i polityce historycznej wybranych państw – moduł kultura.
II wojna światowa (lekcja powtórzeniowa)		
124. Polska pod okupacją	Podział ziem polskich po kampanii wrześniowej. Polityka okupanta niemieckiego i sowieckiego wobec ludności polskiej.	10. Ziemie polskie pod okupacją. Uczeń: 1) przedstawia realia okupowanych ziem polskich w czasie II wojny światowej, używając terminu: Generalne Gubernatorstwo; 3) analizując mapę historyczną, przedstawia podział administracyjny ziem polskich przez okupantów oraz przynależność własnej lub wybranej miejscowości podczas II wojny światowej.
125. Zbrodnie niemieckie podczas okupacji	Zbrodnie niemieckie na okupowanych ziemiach polskich. Życie codzienne pod okupacją niemiecką.	10. Ziemie polskie pod okupacją. Uczeń: 1) przedstawia realia okupowanych ziem polskich w czasie II wojny światowej, używając terminów: deportacje, Generalne Gubernatorstwo, w tym uwzględniając postacie: ks. Maksymiliana Kolbego, Elżbiety Zahorskiej, Elżbiety Zawackiej; 4) porównuje działania okupantów niemieckiego i sowieckiego podczas II wojny światowej wobec mieszkańców ziem polskich; 5) analizując źródła, na wybranych przykładach porównuje warunki życia codziennego różnych grup społecznych podczas okupacji w czasie II wojny

		światowej i różne postawy wobec działań okupantów – moduł kultura.
126. Zbrodnie sowieckie podczas okupacji. Zbrodnie wołyńska	Zbrodnie katyńska. Zbrodnie wołyńska. Życie codzienne pod okupacją sowiecką.	10. Ziemie polskie pod okupacją. Uczeń: 1) przedstawia realia okupowanych ziem polskich w czasie II wojny światowej, używając terminów: rzeź wołyńska, zbrodnie katyńska; 4) porównuje działania okupantów niemieckiego i sowieckiego podczas II wojny światowej wobec mieszkańców ziem polskich; 5) analizując źródła, na wybranych przykładach porównuje warunki życia codziennego różnych grup społecznych podczas okupacji w czasie II wojny światowej i różne postawy wobec działań okupantów – moduł kultura.
127. Zagłada Żydów, Romów i Sinti na ziemiach polskich	Holocaust na ziemiach polskich. Postawy Polaków wobec Holocaustu. Getta. Zagłada Romów i Sinti. System obozów koncentracyjnych i zagłady. Powstanie w getcie warszawskim.	10. Ziemie polskie pod okupacją. Uczeń: 1) przedstawia zagładę Żydów, Romów i Sinti dokonaną przez Niemcy i ocenia postawy polskiego społeczeństwa wobec Holocaustu, używając pojęć: getto, obóz koncentracyjny, obóz zagłady, powstanie w getcie warszawskim, szmalcownik, Żegota, w tym uwzględniając postacie: Mordechaja Anielewicza, Witolda Pileckiego i Ireny Sendlerowej oraz rodzinę Ulmów; 4) porównuje działania okupantów niemieckiego i sowieckiego podczas II wojny światowej wobec mieszkańców ziem polskich;

		5) analizując źródła, na wybranych przykładach porównuje warunki życia codziennego różnych grup społecznych podczas okupacji w czasie II wojny światowej i różne postawy wobec działań okupantów – moduł kultura.
128. Polskie władze emigracyjne	Polskie władze emigracyjne po klęsce wrześniowej. Polityka zagraniczna rządu londyńskiego.	11. Sprawa polska w czasie II wojny światowej. Uczeń: 1) przedstawia działalność rządu Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie, używając pojęć: armia Andersa, rząd na uchodźstwie, układ Sikorski–Majski, w tym uwzględniając postacie Władysława Sikorskiego i Stanisława Mikołajczyka; 3) porządkuje chronologicznie: powstanie rządu polskiego na uchodźstwie, zawarcie układu Sikorski–Majski.
129. Polskie Państwo Podziemne	Polskie Państwo Podziemne. Formy oporu wobec okupantów.	10. Ziemie polskie pod okupacją. Uczeń: 1) przedstawia realia okupowanych ziem polskich w czasie II wojny światowej, używając terminów: Armia Krajowa, mały sabotaż, Polskie Państwo Podziemne, Szare Szeregi; 5) analizując źródła, na wybranych przykładach porównuje warunki życia codziennego różnych grup społecznych podczas okupacji w czasie II wojny światowej i różne postawy wobec działań okupantów – moduł kultura; 7) analizując teksty kultury, przedstawia postać Jana Bytnara jako symbolu młodego obrońcy Ojczyzny, podejmuje próbę oceny jego postawy z perspektywy

		własnego i ówczesnego systemu wartości oraz formułuje opinię i podejmuje dyskusję na ten temat.
Ziemie polskie pod okupacją (lekcja powtórzeniowa)		
130. Plany Stalina wobec Polski	Polscy komuniści. Kształtowanie się komunistycznego ośrodka władzy.	11. Sprawa polska w czasie II wojny światowej. Uczeń: 2) przedstawia działania władz Związku Sowieckiego zmierzające do przejęcia kontroli nad Polską, używając pojęć: Manifest Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego (PKWN) i armia Berlinga; 3) porządkuje chronologicznie: powstanie PKWN, i wyjaśnia znaczenie tego wydarzenia.
131. Powstanie warszawskie	Akcja „Burza”. Przyczyny, przebieg i skutki powstania warszawskiego. Postawa aliantów wobec powstania.	10. Ziemie polskie pod okupacją. Uczeń: 1) przedstawia realia okupowanych ziem polskich w czasie II wojny światowej, używając terminu: powstanie warszawskie; 2) podaje datę wybuchu powstania warszawskiego i wyjaśnia jego znaczenie; 6) analizując wybrane teksty historiograficzne na temat powstania warszawskiego, formułuje opinię na jego temat oraz podejmuje dyskusję na ten temat.
132. Sprawa polska w czasie II wojny światowej	Polskie formacje wojskowe na frontach II wojny światowej. Polityka mocarstw wobec sprawy polskiej	11. Sprawa polska w czasie II wojny światowej. Uczeń: 3) porządkuje chronologicznie: konferencję Wielkiej Trójki w Jałcie i wyjaśnia znaczenie tego wydarzenia;

	w czasie II wojny światowej. Konferencje Wielkiej Trójki a sprawa polska.	5) analizując źródła, przedstawia zmianę postaw aliantów wobec sprawy polskiej podczas II wojny światowej.
133. Polacy na frontach II wojny światowej	Udział Polaków w walkach na różnych frontach II wojny światowej. Polskie formacje wojskowe podczas II wojny światowej. Działalność wywiadowcza. Polskie kobiety podczas II wojny światowej.	11. Sprawa polska w czasie II wojny światowej. Uczeń: 4) analizując mapę historyczną, przedstawia zasięg działania polskich formacji wojskowych podczas II wojny światowej; 6) analizując teksty kultury, na wybranych przykładach wyjaśnia wkład Polaków w pokonanie Niemiec w II wojnie światowej, uwzględnia przy tym działania formacji zbrojnych, pomocniczej służby kobiet, wywiadu i naukowców.
Sprawa polska podczas II wojny światowej (lekcja powtórzeniowa)		
134. Świat po II wojnie światowej	Skutki II wojny światowej. Konferencja poczdamska. Organizacja Narodów Zjednoczonych.	12. Dwubiegunowy świat w II połowie XX w. Uczeń: 1) przedstawia specyfikę realiów okresu zimnowojennego, używając pojęcia: Organizacja Narodów Zjednoczonych (ONZ); 2) porządkuje chronologicznie: powstanie ONZ i wyjaśnia znaczenie tego wydarzenia.
135. Zimna wojna	Rozpad koalicji antyhitlerowskiej. Żelazna kurtyna. Początki zimnej wojny.	12. Dwubiegunowy świat w II połowie XX w. Uczeń: 1) przedstawia specyfikę realiów okresu zimnowojennego, używając pojęć: zimna wojna, żelazna kurtyna; 4) wyjaśnia przyczyny ukształtowania się ładu dwubiegunowego na świecie i jego

		wpływ na sytuację międzynarodową w latach 1945–1989 i współcześnie; 5) analizując źródła, na wybranych przykładach przedstawia zimnowojenną rywalizację na polach nauki, sportu i kultury – moduł kultura.
136. NATO i Układ Warszawski	Utworzenie NATO i Układu Warszawskiego.	12. Dwubiegunowy świat w II połowie XX w. Uczeń: 1) przedstawia specyfikę realiów okresu zimnowojennego, używając pojęć: Organizacja Paktu Północnoatlantyckiego (NATO), Układ Warszawski; 2) porządkuje chronologicznie: powstanie NATO, powstanie Układu Warszawskiego i wyjaśnia znaczenie tych wydarzeń; 3) analizując mapę historyczną, przedstawia zasięg bloków militarnych NATO i Układu Warszawskiego w momencie ich utworzenia; 4) wyjaśnia przyczyny ukształtowania się ładu dwubiegunowego na świecie i jego wpływ na sytuację międzynarodową w latach 1945–1989 i współcześnie.
137. Konflikty zimnej wojny	Wojna w Korei.	12. Dwubiegunowy świat w II połowie XX w. Uczeń: 1) przedstawia specyfikę realiów okresu zimnowojennego, używając pojęcia: wojna w Korei; 2) porządkuje chronologicznie: wojnę w Korei i wyjaśnia znaczenie tego wydarzenia; 4) wyjaśnia przyczyny ukształtowania się ładu dwubiegunowego na świecie i jego

		wpływ na sytuację międzynarodową w latach 1945–1989 i współcześnie; 6) analizując teksty kultury dotyczące wybranego konfliktu okresu zimnej wojny, ocenia wiarygodność przekazu i identyfikuje punkt widzenia autorów – moduł kultura.
138. Konflikt arabsko-izraelski	Bliski Wschód w XX w. Powstanie państwa Izrael. Wojny żydowsko-arabskie.	12. Dwubiegunowy świat w II połowie XX w. Uczeń: 1) przedstawia specyfikę realiów okresu zimnowojennego, używając pojęcia: konflikt arabsko-izraelski; 6) analizując teksty kultury dotyczące wybranego konfliktu okresu zimnej wojny, ocenia wiarygodność przekazu i identyfikuje punkt widzenia autorów – moduł kultura.
Świat po II wojnie światowej (lekcja powtórzeniowa)		
139. Integracja europejska	Idea jedności europejskiej. Plan Marshalla.	13. Europa Zachodnia w II połowie XX w. Uczeń: 1) przedstawia specyfikę przeobrażeń w Europie Zachodniej po 1945 r., używając terminów: integracja, plan Marshalla, i identyfikuje współczesne przejawy wybranych procesów.
140. Przemiany społeczne w Europie po II wojnie światowej	Kontrkultury młodzieżowe. Idea praw człowieka. Ruchy feministyczne. Ruchy ekologiczne. Przemiany obyczajowe.	13. Europa Zachodnia w II połowie XX w. Uczeń: 1) przedstawia specyfikę przeobrażeń w Europie Zachodniej po 1945 r., używając terminów: kontrkultury młodzieżowe, prawa człowieka, ruchy feministyczne i ekologiczne, zmiany obyczajowe,

		<p>i identyfikuje współczesne przejawy wybranych procesów;</p> <p>2) analizując źródła, na wybranych przykładach przedstawia przemiany społeczne w krajach Europy Zachodniej po II wojnie światowej – moduł kultura.</p>
141. Przemiany kulturowe po II wojnie światowej	Kultura masowa.	<p>13. Europa Zachodnia w II połowie XX w.</p> <p>Uczeń:</p> <p>1) przedstawia specyfikę przeobrażeń w Europie Zachodniej po 1945 r., używając terminu: kultura masowa, i identyfikuje współczesne przejawy wybranych procesów;</p> <p>2) analizując źródła, na wybranych przykładach przedstawia przemiany kulturowe w krajach Europy Zachodniej po II wojnie światowej – moduł kultura.</p>
142. Życie codzienne mieszkańców Europy po II wojnie światowej	<p>Rewolucja technologiczna.</p> <p>Życie codzienne.</p>	<p>13. Europa Zachodnia w II połowie XX w.</p> <p>Uczeń:</p> <p>1) przedstawia specyfikę przeobrażeń w Europie Zachodniej po 1945 r., używając terminu: postęp technologiczny, i identyfikuje współczesne przejawy wybranych procesów;</p> <p>3) analizując teksty kultury, przedstawia zmiany warunków życia codziennego w Europie Zachodniej po II wojnie światowej – moduł kultura.</p>
143. Dekolonizacja po II wojnie światowej	<p>Przyczyny dekolonizacji.</p> <p>Następstwa procesów dekolonizacyjnych.</p>	<p>13. Europa Zachodnia w II połowie XX w.</p> <p>Uczeń:</p> <p>1) przedstawia specyfikę przeobrażeń w Europie Zachodniej po 1945 r., używając</p>

		terminu: upadek imperiów kolonialnych, i identyfikuje współczesne przejawy wybranych procesów.
Europa zmian (lekcja powtórzeniowa)		
144. Demokracje ludowe w Europie Wschodniej	Blokada Berlina. Demokracja ludowa. Rada Wzajemnej Pomocy Gospodarczej.	14. „Kraje demokracji ludowej”. Uczeń: 1) przedstawia specyfikę funkcjonowania państw podporządkowanych Związkowi Sowieckiemu, używając terminu: Rada Wzajemnej Pomocy Gospodarczej (RWPG); 4) wyjaśnia znaczenie terminu „kraje demokracji ludowej” i jego propagandowy charakter.
145. Za żelazną kurtyną	Mur berliński. Powstanie węgierskie. Praska Wiosna. Doktryna Breżniewa.	14. „Kraje demokracji ludowej”. Uczeń: 1) przedstawia specyfikę funkcjonowania państw podporządkowanych Związkowi Sowieckiemu, używając terminów: doktryna Breżniewa, mur berliński, powstanie węgierskie, Praska Wiosna; 2) porządkuje chronologicznie: powstanie węgierskie, budowę muru berlińskiego, Praską Wiosnę i wyjaśnia znaczenie tych wydarzeń.
146. Między Wschodem a Zachodem	Życie codzienne mieszkańców Europy Wschodniej.	14. „Kraje demokracji ludowej”. Uczeń: 3) analizując teksty kultury, przedstawia życie codzienne w wybranych krajach bloku wschodniego i porównuje je z życiem w zachodniej części kontynentu – moduł kultura.
147. Rozpad ZSRS	Odprężenie w stosunkach Wschód–Zachód.	15. Jesień Narodów w Europie. Uczeń:

	<p>Sytuacja w ZSRS w latach 80.</p> <p>Michaił Gorbaczow.</p> <p>Pieriestrojka i głośność.</p> <p>Kryzys i rozpad ZSRS.</p>	<p>1) przedstawia specyfikę Jesieni Narodów w Europie, używając pojęć: pieriestrojka, rozpad Związku Sowieckiego;</p> <p>2) porządkuje chronologicznie: pieriestrojkę, rozpad Związku Sowieckiego, i wyjaśnia znaczenie tych wydarzeń oraz związku przyczynowo-skutkowe między tymi wydarzeniami.</p>
<p>148. Jesień Narodów</p>	<p>Wpływ pierestrojki na sytuację państw bloku sowieckiego.</p> <p>Bunt społeczeństw państw bloku sowieckiego.</p> <p>Zjednoczenie Niemiec.</p> <p>Rozwiązanie Układu Warszawskiego i RWPG.</p>	<p>15. Jesień Narodów w Europie. Uczeń:</p> <p>1) przedstawia specyfikę Jesieni Narodów w Europie, używając pojęć: aksamitna rewolucja, Okrągły Stół, podział Czechosłowacji, upadek muru berlińskiego, zjednoczenie Niemiec;</p> <p>2) porządkuje chronologicznie: obrady Okrągłego Stołu, upadek muru berlińskiego, aksamitną rewolucję, zjednoczenie Niemiec, podział Czechosłowacji i wyjaśnia znaczenie tych wydarzeń oraz związku przyczynowo-skutkowe między tymi wydarzeniami;</p> <p>3) analizując źródła, na wybranych przykładach przedstawia charakter przemian okresu Jesieni Narodów i wyjaśnia znaczenie tych wydarzeń dla Europy Środkowo-Wschodniej pod koniec XX w. i obecnie.</p>
<p>Europa zniewolona i wyzwolona (lekcja powtórzeniowa)</p>		

<p>149. Skutki II wojny światowej dla Polski</p>	<p>Straty ludzkie i materialne Polski w czasie II wojny światowej. Zmiany granic Polski. Przemieszczenia ludności. Akcja „Wisła”.</p>	<p>16. Narodziny Polski „ludowej” (1944–1956). Uczeń: 1) przedstawia zmiany terytorialne i ludnościowe w powojennej Polsce, używając pojęć: akcja „Wisła”, państwo narodowe, przesiedlenia, szabrownicy, Ziemie Zachodnie i Północne; 4) analizując teksty kultury, wyjaśnia wpływ powojennej migracji ludności na tworzenie się społeczeństwa Polski, w tym we własnym regionie.</p>
<p>150. Podziemie niepodległościowe</p>	<p>Rozwiązanie AK. Terror NKWD. Komunistyczny aparat bezpieczeństwa. Żołnierze wyklęci.</p>	<p>16. Narodziny Polski „ludowej” (1944–1956). Uczeń: 2) przedstawia realia życia w powojennej Polsce, używając pojęć i opisując zjawiska: żołnierze niezłomni, w tym uwzględniając postać Danuty Siedzikówny „Inki”; 3) analizując źródła, na wybranych przykładach przedstawia różne postawy obywateli wobec rządzących w okresie do 1956 r., podejmuje próby ich oceny, formułuje opinię i poddaje ją pod dyskusję.</p>
<p>151. Komuniści u władzy</p>	<p>Tymczasowy Rząd Jedności Narodowej. Referendum ludowe. Wybory w 1947 r. Mała konstytucja. Powstanie PZPR. Stalinizm. Konstytucja PZPR.</p>	<p>16. Narodziny Polski „ludowej” (1944–1956). Uczeń: 2) przedstawia realia życia w powojennej Polsce, używając pojęć i opisując zjawiska: cenzura, Konstytucja Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, kult jednostki, represje, stalinizm, system monopartyjny; 3) analizując źródła, na wybranych przykładach przedstawia różne postawy obywateli wobec rządzących w okresie do</p>

		1956 r., podejmuje próby ich oceny, formułuje opinię i poddaje ją pod dyskusję.
152. Gospodarka komunistyczna w Polsce	Gospodarka centralnie planowana. Nacjonalizacja. Reforma rolna. Kolektywizacja. Industrializacja. Środowisko naturalne.	16. Narodziny Polski „ludowej” (1944–1956). Uczeń: 2) przedstawia realia życia w powojennej Polsce, używając pojęć i opisując zjawiska: degradacja i ochrona środowiska, gospodarka centralnie sterowana, industrializacja, kolektywizacja, nacjonalizacja, reforma rolna; 3) analizując źródła, na wybranych przykładach przedstawia różne postawy obywateli wobec rządzących w okresie do 1956 r., podejmuje próby ich oceny, formułuje opinię i poddaje ją pod dyskusję.
153. Przemiany społeczne w Polsce po II wojnie światowej	Deklasacja i awans społeczny. Pozycja kobiet. Pozycja osób niepełnosprawnych.	16. Narodziny Polski „ludowej” (1944–1956). Uczeń: 2) przedstawia realia życia w powojennej Polsce, używając pojęć i opisując zjawiska: deklasacja i awans społeczny, pozycja kobiet, pozycja osób z niepełnosprawnościami; 3) analizując źródła, na wybranych przykładach przedstawia różne postawy obywateli wobec rządzących w okresie do 1956 r., podejmuje próby ich oceny, formułuje opinię i poddaje ją pod dyskusję.

154. Kultura w Polsce po II wojnie światowej	Cenzura. Socrealizm.	16. Narodziny Polski „ludowej” (1944–1956). Uczeń: 2) przedstawia realia życia w powojennej Polsce, używając pojęć i opisując zjawiska: cenzura, socrealizm; 3) analizując źródła, na wybranych przykładach przedstawia różne postawy obywateli wobec rządzących w okresie do 1956 r., podejmuje próby ich oceny, formułuje opinię i poddaje ją pod dyskusję.
Kształtowanie się władzy komunistycznej w Polsce (lekcja powtórzeniowa)		
155. Poznański Czerwiec 1956 r.	Poznański Czerwiec 1956.	7. Polska Rzeczpospolita Ludowa w latach 1956–1979. Uczeń: 1) przedstawia specyfikę sytuacji gospodarczej, społecznej i politycznej w PRL w latach 1956–1979, używając terminu: „polskie miesiące”; 2) przedstawia podobieństwa i różnice między charakterem wydarzeń w czerwcu i październiku 1956 r., marcu 1968 r., grudniu 1970 r. i czerwcu 1976 r.; 5) analizując źródła, porównuje faktyczne i prezentowane przez władze partyjno-państwowe przyczyny wybranego wybuchu niezadowolenia społecznego; 7) identyfikuje i opisuje w swoim regionie miejsca pamięci związane z wybranymi wydarzeniami z lat 1956–1979 oraz formułuje i uzasadnia opinię na temat konieczności ich ochrony – moduł kultura.

156. Polski Październik 1956 r.	Polski Październik.	7. Polska Rzeczpospolita Ludowa w latach 1956–1979. Uczeń: 1) przedstawia specyfikę sytuacji gospodarczej, społecznej i politycznej w PRL w latach 1956–1979, używając terminów: „polskie miesiące”; 2) przedstawia podobieństwa i różnice między charakterem wydarzeń w czerwcu i październiku 1956 r., marcu 1968 r., grudniu 1970 r. i czerwcu 1976 r.; 5) analizując źródła, porównuje faktyczne i prezentowane przez władze partyjno-państwowe przyczyny wybranego wybuchu niezadowolenia społecznego.
157. Okres małej stabilizacji	Mała stabilizacja.	7. Polska Rzeczpospolita Ludowa w latach 1956–1979. Uczeń: 1) przedstawia specyfikę sytuacji gospodarczej, społecznej i politycznej w PRL w latach 1956–1979, używając terminów: obchody milenijne; 4) analizując teksty kultury, przedstawia życie codzienne w Polsce latach 1956–1979, uwzględniając role społeczne kobiet i mężczyzn – moduł kultura.
158. Marzec 1968 r.	Kryzys społeczny w 1968 r.	7. Polska Rzeczpospolita Ludowa w latach 1956–1979. Uczeń: 1) przedstawia specyfikę sytuacji gospodarczej, społecznej i politycznej w PRL w latach 1956–1979, używając terminów: opozycja demokratyczna, „polskie miesiące”;

		<p>2) przedstawia podobieństwa i różnice między charakterem wydarzeń w czerwcu i październiku 1956 r., marcu 1968 r., grudniu 1970 r. i czerwcu 1976 r.;</p> <p>5) analizując źródła, porównuje faktyczne i prezentowane przez władze partyjno-państwowe przyczyny wybranego wybuchu niezadowolenia społecznego;</p> <p>7) identyfikuje i opisuje w swoim regionie miejsca pamięci związane z wybranymi wydarzeniami z lat 1956–1979 oraz formułuje i uzasadnia opinię na temat konieczności ich ochrony – moduł kultura.</p>
159. Relacje władzy komunistycznej z Kościołem	<p>Obchody milenium państwa polskiego.</p> <p>Stefan Wyszyński.</p> <p>List biskupów polskich do biskupów niemieckich.</p> <p>Wybór Karola Wojtyły na papieża.</p> <p>Pielgrzymka Jana Pawła II do Polski.</p>	<p>7. Polska Rzeczpospolita Ludowa w latach 1956–1979. Uczeń:</p> <p>1) przedstawia specyfikę sytuacji gospodarczej, społecznej i politycznej w PRL w latach 1956–1979, używając terminów: obchody milenijne, w tym uwzględniając postacie: Karola Wojtyły (Jana Pawła II), Stefana Wyszyńskiego – moduł filozoficzny;</p> <p>3) analizując źródła, wyjaśnia wpływ Kościoła katolickiego na funkcjonowanie środowisk opozycyjnych wobec rządzących i przedstawia przykłady antykościelnych działań władz w latach 1956–1979.</p>
160. Wydarzenia grudniowe 1970 r.	Wydarzenia Grudnia 1970 r.	<p>7. Polska Rzeczpospolita Ludowa w latach 1956–1979. Uczeń:</p> <p>1) przedstawia specyfikę sytuacji gospodarczej, społecznej i politycznej</p>

		<p>w PRL w latach 1956–1979, używając terminu: „polskie miesiące”;</p> <p>2) przedstawia podobieństwa i różnice między charakterem wydarzeń w czerwcu i październiku 1956 r., marcu 1968 r., grudniu 1970 r. i czerwcu 1976 r.;</p> <p>5) analizując źródła, porównuje faktyczne i prezentowane przez władze partyjno-państwowe przyczyny wybranego wybuchu niezadowolenia społecznego;</p> <p>6) analizując teksty kultury, przedstawia postać Zbigniewa Godlewskiego jako symbol oporu społecznego wobec władz partyjno-państwowych, podejmuje próbę oceny jego postawy z perspektywy własnego i ówczesnego systemu wartości oraz formułuje opinię i podejmuje dyskusję w tej sprawie;</p> <p>7) identyfikuje i opisuje w swoim regionie miejsca pamięci związane z wybranymi wydarzeniami z lat 1956–1979 oraz formułuje i uzasadnia opinię na temat konieczności ich ochrony – moduł kultura.</p>
161. Epoka Gierka	Rządy Gierka. Propaganda sukcesu.	<p>7. Polska Rzeczpospolita Ludowa w latach 1956–1979. Uczeń:</p> <p>1) przedstawia specyfikę sytuacji gospodarczej, społecznej i politycznej w PRL w latach 1956–1979, używając terminu: propaganda sukcesu;</p> <p>4) analizując teksty kultury, przedstawia życie codzienne w Polsce latach 1956–</p>

		1979, uwzględniając role społeczne kobiet i mężczyzn – moduł kultura.
162. Czerwiec 1976 r.	Strajki Czerwca 1976 r. Komitet Obrony Robotników.	7. Polska Rzeczpospolita Ludowa w latach 1956–1979. Uczeń: 1) przedstawia specyfikę sytuacji gospodarczej, społecznej i politycznej w PRL w latach 1956–1979, używając terminów: opozycja demokratyczna, „polskie miesiące”, w tym uwzględniając postacie: Jacka Kuronia, Jana Olszewskiego – moduł filozoficzny; 2) przedstawia podobieństwa i różnice między charakterem wydarzeń w czerwcu i październiku 1956 r., marcu 1968 r., grudniu 1970 r. i czerwcu 1976 r.; 5) analizując źródła, porównuje faktyczne i prezentowane przez władze partyjno-państwowe przyczyny wybranego wybuchu niezadowolenia społecznego; 7) identyfikuje i opisuje w swoim regionie miejsca pamięci związane z wybranymi wydarzeniami z lat 1956–1979 oraz formułuje i uzasadnia opinię na temat konieczności ich ochrony – moduł kultura.
Polska Rzeczpospolita Ludowa (lekcja powtórzeniowa)		
163. „Solidarność”	Przyczyny i następstwa strajków sierpniowych w 1980 r. Porozumienia sierpniowe.	18. Kryzys i zmierzch PRL (1980–1988). Uczeń: 1) przedstawia sytuację w PRL w latach 80. XX w., używając terminów: kryzys gospodarczy, „karnawał Solidarności”, porozumienia sierpniowe, strajki, w tym

	Powstanie „Solidarności”.	uwzględniając postacie: Anny Walentynowicz, Lecha Wałęsy; 3) analizując źródła, przedstawia przejawy oporu społecznego wobec władzy komunistycznej w Polsce w latach 1980–1988, w tym w swoim regionie; 6) identyfikuje w swoim regionie i opisuje miejsca pamięci związane z wybranymi wydarzeniami z lat 1980–1988 oraz formułuje i uzasadnia opinię na temat konieczności ich ochrony – moduł kultura.
164. Stan wojenny	Przyczyny, przebieg i konsekwencje stanu wojennego. Postawy Polaków wobec stanu wojennego. Fenomen oporu społecznego. Represje. Ocena stanu wojennego.	18. Kryzys i zmierzch PRL (1980–1988). Uczeń: 1) przedstawia sytuację w PRL w latach 80. XX w., używając terminów: stan wojenny, strajki, w tym uwzględniając postacie: Jerzego Popiełuszki, Anny Walentynowicz, Lecha Wałęsy; 2) podaje datę wprowadzenia stanu wojennego i wyjaśnia znaczenie tego wydarzenia; 3) analizując źródła, przedstawia przejawy oporu społecznego wobec władzy komunistycznej w Polsce w latach 1980–1988, w tym w swoim regionie; 5) analizując wybrane teksty historiograficzne na temat wprowadzenia stanu wojennego, formułuje opinię na jego temat i poddaje ją pod dyskusję; 6) identyfikuje w swoim regionie i opisuje miejsca pamięci związane z wybranymi wydarzeniami z lat 1980–1988 oraz

		formułuje i uzasadnia opinię na temat konieczności ich ochrony – moduł kultura.
165. Szara rzeczywistość lat 80.	Sytuacja polityczna i gospodarcza w Polsce w latach 80.	18. Kryzys i zmierzch PRL (1980–1988). Uczeń: 1) przedstawia sytuację w PRL w latach 80. XX w., używając terminów: kryzys gospodarczy, strajki, w tym uwzględniając postacie: Jerzego Popiełuszki, Anny Walentynowicz, Lecha Wałęsy; 3) analizując źródła, przedstawia przejawy oporu społecznego wobec władzy komunistycznej w Polsce w latach 1980–1988, w tym w swoim regionie; 4) analizując teksty kultury, przedstawia życie codzienne w Polsce w latach 1980–1988, uwzględniając role społeczne kobiet i mężczyzn – moduł kultura.
166. Upadek PRL	Porozumienia okrągłego stołu. Narodziny III Rzeczypospolitej. Dekomunizacja.	19. Narodziny i rozwój III Rzeczypospolitej Polskiej (III RP). Uczeń: 1) przedstawia sytuację w III RP, używając terminów: obrady Okrągłego Stołu, wybory czerwcowe, w tym uwzględniając postać Tadeusza Mazowieckiego; 2) podaje datę pierwszych częściowo wolnych wyborów parlamentarnych i wyjaśnia ich znaczenie; 3) wyjaśnia znaczenie dekomunizacji, m.in. nazewnictwa w przestrzeni publicznej oraz zmian nazwy i godła państwa.
167. Pierwsze lata III Rzeczypospolitej	Początki polskiej demokracji.	19. Narodziny i rozwój III Rzeczypospolitej Polskiej (III RP). Uczeń:

	Plan Balcerowicza. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Transformacja systemowa.	1) przedstawia sytuację w III RP, używając terminów: plan Balcerowicza, pluralizm polityczny, prywatyzacja, transformacja systemowa; 4) analizując źródła, na wybranych przykładach przedstawia wpływ transformacji systemowej na własny region oraz różne grupy społeczne; 5) analizując teksty kultury, porównuje różne pamięci o przemianach po 1989 r. – moduł kultura.
168. Blaski i cienie III Rzeczypospolitej	Trudności III Rzeczypospolitej. Lustracja. Prywatyzacja. Patologie życia społecznego.	19. Narodziny i rozwój III Rzeczypospolitej Polskiej (III RP). Uczeń: 1) przedstawia sytuację w III RP, używając terminów: lustracja, „powódź tysiąclecia 1997”, prywatyzacja, transformacja systemowa; 4) analizując źródła, na wybranych przykładach przedstawia wpływ transformacji systemowej na własny region oraz różne grupy społeczne; 5) analizując teksty kultury, porównuje różne pamięci o przemianach po 1989 r. – moduł kultura; 7) analizując wybrane teksty historiograficzne dotyczące przemian społeczno-gospodarczo-ustrojowych w Polsce po 1989 r., formułuje i uzasadnia własną opinię oraz podejmuje dyskusję na ten temat.
169. Kultura i nauka w III Rzeczypospolitej	Kultura i nauka III Rzeczypospolitej.	19. Narodziny i rozwój III Rzeczypospolitej Polskiej (III RP). Uczeń:

		6) przedstawia rozwój kultury i nauki w III RP oraz wpływ Polaków na rozwój kultury i nauki światowej, uwzględniając postacie: Czesława Miłosza, Krzysztofa Pendereckiego, Józefa Rotblata, Wisławy Szymborskiej, Olgi Tokarczuk – moduł kultura.
Od „Solidarności” do III Rzeczypospolitej (lekcja powtórzeniowa)		
170. Integracja europejska	Powstanie EWG. Powstanie Unii Europejskiej. Rozszerzenia UE. Polityka UE. Rozszerzenia NATO.	20. Miejsce Polski w Europie i świecie współczesnym. Uczeń: 1) przedstawia specyfikę współczesnego świata, używając terminów: Unia Europejska; 3) analizując mapy historyczne, przedstawia zmiany zasięgu NATO oraz Unii Europejskiej.
171. Dzisiejszy świat	Globalizacja i jej przejawy. Migracje. Rewolucja naukowo-technologiczna.	20. Miejsce Polski w Europie i świecie współczesnym. Uczeń: 1) przedstawia specyfikę współczesnego świata, używając terminów: globalizacja, migracje, rewolucja naukowo-techniczna; 4) wskazuje przejawy globalizacji w swoim otoczeniu i ocenia to zjawisko z perspektywy różnych grup społecznych i mieszkańców wybranych krajów.
172. Zagrożenia współczesnego świata	Środowisko naturalne i jego ochrona. Zmiany klimatu i ich wpływ na planetę i ludzkość. Zagrożenia wynikające ze zjawiska globalizacji.	20. Miejsce Polski w Europie i świecie współczesnym. Uczeń: 1) przedstawia specyfikę współczesnego świata, używając terminów: degradacja i ochrona środowiska, globalizacja, migracje, rozpad ładu międzynarodowego, zmiana klimatu, zagrożenie wojną;

	Zagrożenia związane z ruchami migracyjnymi. Rozpad ładu międzynarodowego. Współczesne wojny.	4) wskazuje przejawy globalizacji w swoim otoczeniu i ocenia to zjawisko z perspektywy różnych grup społecznych i mieszkańców wybranych krajów.
173. Polska we współczesnym świecie	Wejście Polski do NATO. Wejście Polski do Unii Europejskiej. Współczesne wyzwania Polski i Polaków.	20. Miejsce Polski w Europie i świecie współczesnym. Uczeń: 1) przedstawia specyfikę współczesnego świata, używając terminów: NATO, Unia Europejska; 2) podaje daty: przystąpienia Polski do NATO i wstąpienia Polski do Unii Europejskiej oraz wyjaśnia znaczenie tych wydarzeń; 3) analizując mapy historyczne, przedstawia zmiany zasięgu NATO oraz Unii Europejskiej; 5) analizując źródła, na wybranych przykładach ukazuje korzyści i wyzwania wynikające z członkostwa Polski w Unii Europejskiej i NATO, formułuje i uzasadnia własną opinię oraz podejmuje dyskusję na jej temat.
Świat i Polska na przełomie XX i XXI w. (lekcja powtórzeniowa)		

7. Procedury osiągnięcia celów

Osiągnięcie zakładanych celów nauczania wymaga od nauczyciela podawania treści w sposób atrakcyjny, z wykorzystaniem wielu różnorodnych metod i technik nauczania, tak aby w maksymalnym stopniu zainteresować ucznia i zachęcić go do nauki.

Do najczęściej stosowanych i zalecanych metod nauczania należą m.in.:

- wykład i opowiadanie,
- rozmowa nauczająca,

- praca pod kierunkiem (z podręcznikiem, zeszytem ćwiczeń, kartą pracy, tekstem źródłowym, ilustracją, mapą, filmami edukacyjnymi),
- projekty edukacyjne,
- burza mózgów,
- metaplan,
- mapa mentalna,
- drzewo decyzyjne,
- dyskusja i jej różne formy,
- debata „za” i „przeciw”,
- analiza SWOT,
- ranking diamentowy,
- techniki dramowe, symulacje,
- gry dydaktyczne,
- digital storytelling,
- metoda odwróconej lekcji,
- wyjścia edukacyjne i wycieczki.

Pracując z zespołem klasowym, nauczyciel powinien pamiętać, że w jego skład wchodzi osoby o różnym stopniu rozwoju intelektualnego wynikającym nie tylko z wieku, ale przede wszystkim z indywidualnych możliwości i predyspozycji umysłowych. Dlatego niezwykle ważny jest dobór metod, które pozwolą zindywidualizować proces nauczania zarówno pod kątem pracy z uczniem zdolnym, jak i uczniem mającym trudności w nauce. Stosowanie wymienionych metod ma na celu nie tylko przekazanie wiedzy, lecz także umożliwianie uczniom nabywania i doskonalenia umiejętności ponadprzedmiotowych, takich jak:

- czytanie – rozumiane zarówno jako prosta czynność, jak i umiejętność rozumienia, wykorzystywania i przetwarzania tekstów w zakresie umożliwiającym zdobywanie wiedzy, rozwój emocjonalny, intelektualny i moralny oraz uczestnictwo w życiu społeczeństwa,
- myślenie naukowe – rozumiane jako formułowanie wniosków opartych na obserwacjach empirycznych dotyczących społeczeństwa,
- komunikowanie się w języku ojczystym,
- posługiwanie się nowoczesnymi technologiami informacyjno-komunikacyjnymi, w tym także w celu wyszukiwania i korzystania z informacji,

- uczenie się jako sposób zaspokajania naturalnej ciekawości świata, odkrywania swoich zainteresowań i przygotowania do dalszej edukacji,
- praca zespołowa.

Nauczyciel powinien zachęcać uczniów nie tylko do poznawania treści programowych przedmiotu historia, lecz także do aktywności pozalekcyjnej i pozaszkolnej. Okazją ku temu będzie m.in.:

- przygotowywanie wystaw i gazetek związanych z tematyką historyczną i społeczną,
- udział w konkursach i olimpiadach,
- działalność kółka historycznego,
- udział w zajęciach lub warsztatach organizowanych przez instytucje wspierające działalność dydaktyczną, wychowawczą i opiekuńczą szkoły (muzea, biblioteki, Instytut Pamięci Narodowej, jednostki samorządu terytorialnego),
- czynne poznawanie regionu (lekcje w terenie, odwiedzanie miejsc pamięci narodowej, wycieczki krajoznawcze).

8. Opis założonych osiągnięć ucznia³

Osiągnięcia ucznia w procesie nauczania po szkole podstawowej są efektem realizacji zapisów w podstawie programowej. Zawierają one zestaw niezbędnej wiedzy i koniecznych umiejętności, które uczeń powinien opanować w ciągu pięcioletniej nauki w klasach IV–VIII.

8.1. Uczeń zna:

- Zasady ustalania wieku i połowy wieku dla danego wydarzenia historycznego, zasady pracy ze źródłami historycznymi oraz z mapą.
- Najważniejsze wydarzenia z historii własnej rodziny.
- Symbole państwowe, rocznice narodowe i miejsca pamięci.
- Najważniejsze regiony Polski oraz sąsiadów Rzeczypospolitej Polskiej.
- Najważniejsze daty, postacie i wydarzenia związane z historią małej ojczyzny,
- Główne osiągnięcia cywilizacyjne starożytnego Egiptu, starożytnej Grecji i starożytnego Rzymu.
- Najważniejsze daty, postacie i wydarzenia związane z historią Polski i Europy od średniowiecza do współczesności.
- Polaków zasłużonych dla rozwoju kultury i nauki w różnych okresach historycznych.
- Wybrane zagadnienia z dziejów innych kontynentów (Ameryki Północnej, Afryki i Azji).
- Przemiany ustrojowe państwa polskiego i najważniejsze cechy kolejnych form ustrojowych Polski.

8.2. Uczeń rozumie:

- Związki przyczynowo-skutkowe zachodzące między wydarzeniami i procesami historycznymi.
- Znaczenie kultury starożytnego Egiptu, starożytnej Grecji, starożytnego Rzymu i chrześcijaństwa jako filarów cywilizacji zachodniej.

³ Szczegółowe informacje na temat osiągnięć ucznia nauczyciel znajdzie w dokumentach przygotowanych dla poszczególnych klas – szczegółowego rozkładu materiału, planu wynikowego oraz kryteriów oceniania.

- Najważniejsze pojęcia związane z historią małej ojczyzny, Polski, Europy i świata od średniowiecza do współczesności.
- Związki historyczne Polski z Europą od średniowiecza do czasów współczesnych.
- Związki i relacje czasowo-geograficzne między różnymi wydarzeniami i procesami historycznymi, w szczególności zachodzącymi na ziemiach polskich.
- Wagę tolerancji, poszanowania kultury i dorobku innych narodów dla budowy pokojowej egzystencji w Europie.

8.3. Uczeń potrafi:

- Analizować i interpretować różne materiały źródłowe (teksty, ilustracje, plany, mapy) oraz odpowiadać na pytania do nich.
- Umiejscawiać omawiane wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w czasie i w przestrzeni.
- Dostrzegać związki między przeszłością a teraźniejszością.
- Wskazywać najważniejsze cechy różnych procesów historycznych, wymienić ich przyczyny i skutki, wyciągać z nich wnioski.
- Opowiadać o postaciach i wydarzeniach historycznych, charakteryzować je i oceniać.
- Opowiadać o życiu codziennym, wychowaniu i edukacji od czasów starożytnych do współczesnych.
- Wymienić członków własnej rodziny.
- Opisać region, w którym żyje.
- Scharakteryzować ustrój polityczny państwa polskiego i jego zmiany na przestrzeni wieków.
- Formułować pytania i rozwiązywać sytuacje problemowe związane ze zjawiskami zachodzącymi w przeszłości, a także ze zjawiskami zachodzącymi w środowisku lokalnym.
- Wykorzystywać literaturę naukową i popularnonaukową do rozwiązywania stawianych na lekcjach problemów oraz pogłębiania wiedzy.
- Formułować własne opinie, dyskutować, uwzględniać argumenty „za” i „przeciw”, dostrzegać złożoność problemów.
- Samodzielnie poszukiwać informacji za pomocą dostępnych środków komunikacji.

- Prezentować efekty swojej pracy z wykorzystaniem różnorodnych metod (mapy, wykresy, szkice, prace plastyczne, prezentacje multimedialne, filmy, komiksy itp.).
- Prezentować ustnie oraz pisemnie swoje przemyślenia i wyniki samodzielnej pracy.
- Samodzielnie rozwiązywać postawiony problem bądź współdziałać w grupie w celu jego rozwiązania.

9. Ocenianie osiągnięć ucznia

Nauczyciel sprawdza stopień realizacji podstawy programowej dotyczącej przedmiotu historia, oceniając dwa aspekty działalności uczniów. Pierwszy to postępy ucznia wynikające ze zdobytej wiedzy i umiejętności. Uczeń dowiaduje się, w jakim stopniu opanował wiadomości i umiejętności, a nauczyciel uzyskuje informacje o efektywności stosowanych metod pracy.

W wypadku takiego oceniania uczeń uzyskuje stopnie za:

- umiejętność korzystania z różnych źródeł informacji,
- krótkie odpowiedzi ustne,
- prace klasowe, sprawdziany, testy,
- projekty edukacyjne,
- udział w doświadczeniach edukacyjnych na poziomie indywidualnym i grupowym,
- prace manualne (rysunki, komiksy, kolaże itp.),
- teczki portfolio,
- referaty.

Drugi aspekt dotyczy emocji i postaw ucznia. Formułując ocenę, nauczyciel powinien brać pod uwagę zaangażowanie na lekcji, samodzielność, pomysłowość, oryginalne podejście ucznia do postawionego przed nim problemu, aktywność w realizacji zadań na terenie szkoły i poza nią oraz odpowiedzialność za przyjęte zobowiązania.

10. Kryteria wymagań ogólnych na poszczególne oceny z historii w klasach IV–VIII

Ocenę **niedostateczną** otrzymuje uczeń, który:

- nie opanował treści zawartych w podstawie programowej, ma poważne braki w podstawowych wiadomościach,
- nie opanował umiejętności związanych z myśleniem historycznym i stosowaniem treści historycznych i społecznych nawet w stopniu minimalnym,
- nie rozumie prostych związków między faktami historycznymi,
- nie potrafi odtworzyć istotnych elementów materiału opracowywanego na lekcjach,
- nie potrafi zbudować prostej wypowiedzi na zadany temat,
- nie wykonuje zadań realizowanych przez zespół klasowy, jest bierny, nie przejawia zainteresowania treściami przedmiotu ani chęci przyswajania wiadomości i współpracy z nauczycielem,
- nie bierze udziału w żadnej formie doświadczeń edukacyjnych.

Ocenę **dopuszczającą** otrzymuje uczeń, który:

- opanował treści konieczne, ale jego wiedza jest fragmentaryczna, ma braki w podstawowych wiadomościach i umiejętnościach, lecz z pomocą nauczyciela potrafi je w dłuższym czasie nadrobić,
- przy pomocy nauczyciela wyjaśnia znaczenie podstawowych pojęć z zakresu historii,
- zna główne postacie historyczne,
- zna prosty podział źródeł historycznych,
- rozumie prosty tekst źródłowy,
- ma ogólną orientację w posługiwaniu się osią czasu, przyporządkowuje datę wiekowi,
- zna daty roczne przełomowych wydarzeń,
- odczytuje podstawowe dane kartograficzne, wskazuje na mapie wybrane państwa i regiony,
- umie nazwać poznane epoki oraz przedstawić ich ramy chronologiczne,
- okazuje szacunek symbolom państwowym,
- zachowuje się godnie w czasie obchodów świąt i uroczystości państwowych,
- posługuje się podręcznikiem,

- wykonuje typowe zadania teoretyczne i praktyczne o niewielkim stopniu trudności,
- ma trudności ze zbudowaniem poprawnej wypowiedzi,
- zachowuje na lekcji bierną postawę, ale wykazuje chęć współpracy i odpowiednio motywowany jest w stanie przy pomocy nauczyciela wykonać proste polecenia,
- bierze udział w doświadczeniach edukacyjnych, ale nie podejmuje samodzielnej aktywności, a jedynie wykonuje polecenia i zadania zlecone przez nauczyciela lub osoby w grupie.

Ocenę **dostateczną** otrzymuje uczeń, który:

- posiada kompetencje określone na ocenę dopuszczającą,
- opanował minimum wiadomości i umiejętności przewidzianych w podstawie programowej,
- z niewielkimi trudnościami posługuje się terminologią poznaną na lekcjach,
- dostrzega podstawowe związki przyczynowo-skutkowe pomiędzy faktami historycznymi,
- wyciąga proste wnioski z otrzymanych informacji,
- dostrzega rolę głównych postaci historycznych w ważnych wydarzeniach,
- rozróżnia podstawowe typy źródeł informacji historycznej,
- pod kierunkiem nauczyciela gromadzi, porządkuje i wykorzystuje informacje z różnych źródeł,
- podejmuje próby analizy i interpretacji tekstu źródłowego,
- z niewielką pomocą nauczyciela umiejscawia wydarzenia w czasie,
- szereguje poznane wydarzenia w czasie,
- z niewielką pomocą nauczyciela umiejscawia wydarzenia w przestrzeni (mapa),
- podaje podstawowe cechy odróżniające epoki: starożytną, średniowieczną i nowożytną,
- wskazuje główne elementy tradycji starożytnej w życiu współczesnym,
- samodzielnie pracuje z podręcznikiem,
- wykonuje proste zadania pisemne, poprawia popełnione błędy merytoryczne,
- formułuje krótkie i proste wypowiedzi na zadany temat,
- formułuje ogólne opinie,
- wykazuje niewielką aktywność na lekcjach, ale współpracuje z grupą podczas realizacji zadań,

- posługuje się mediami elektronicznymi,
- bierze udział w doświadczeniach edukacyjnych, podejmuje w ich trakcie proste zadania z własnej inicjatywy.

Ocenę **dobrą** otrzymuje uczeń, który:

- posiada kompetencje określone na oceny dopuszczającą i dostateczną,
- opanował w niepełnym stopniu wiadomości i umiejętności ujęte w podstawie programowej,
- prawidłowo posługuje się terminologią historyczną,
- porównuje wydarzenia z przeszłości, dostrzega złożoność związków przyczynowo-skutkowych między wydarzeniami,
- samodzielnie wyciąga ogólne wnioski,
- charakteryzuje dokonania ważnych postaci historycznych,
- samodzielnie gromadzi, porządkuje i wykorzystuje informacje z różnych źródeł,
- analizuje i interpretuje teksty źródłowe z niewielką pomocą nauczyciela,
- wykonuje wszystkie rodzaje ćwiczeń związane z orientacją w czasie,
- dobrze posługuje się mapą historyczną i planem, poprawnie odczytuje zawarte w nich informacje,
- umie krótko scharakteryzować poznane epoki,
- wskazuje elementy tradycji wszystkich epok w życiu współczesnym,
- zna różne systemy organizacji społeczeństw i państw,
- rozwiązuje typowe problemy z wykorzystaniem informacji z różnych źródeł, inspirowany przez nauczyciela potrafi rozwiązać trudniejsze zadania,
- swobodnie wypowiada się na wybrane tematy,
- formułuje i uzasadnia własne poglądy i opinie,
- aktywnie uczestniczy w lekcjach,
- systematycznie przygotowuje się do zajęć,
- bierze aktywny udział w doświadczeniach edukacyjnych, stara się w trakcie ich realizacji podejmować złożone działania, które wykonuje przy niewielkim wsparciu ze strony nauczyciela lub innych osób w grupie.

Ocenę **bardzo dobrą** otrzymuje uczeń, który:

- posiada kompetencje określone na oceny dopuszczającą, dostateczną i dobrą,
- opanował w niemal pełnym stopniu wiadomości i umiejętności ujęte w podstawie programowej,

- swobodnie wypowiada się na temat przyczyn, przebiegu i skutków wydarzeń oraz zjawisk historycznych i społecznych,
- samodzielnie wyciąga złożone wnioski,
- ocenia dokonania postaci historycznych,
- integruje wiedzę z różnych przedmiotów i źródeł różnego typu, wyraża ją w wypowiedziach ustnych i pisemnych, posługuje się poprawnym językiem,
- samodzielnie analizuje i interpretuje teksty źródłowe,
- dostrzega ciągłość i zmienność w różnych formach życia politycznego i społecznego (państwo, przemiany w strukturze społecznej, gospodarce itp.),
- samodzielnie rozwiązuje wszystkie problemy teoretyczne i praktyczne z zakresu historii,
- aktywnie działa w zespole, wspiera innych, wpływa na efektywność pracy pozostałych członków grupy,
- uczestniczy w realizacji zadań dodatkowych,
- odnosi pewne sukcesy w konkursach przedmiotowych,
- bierze aktywny udział w doświadczeniach edukacyjnych, w trakcie ich realizacji podejmuje z własnej inicjatywy złożone działania, które wykonuje samodzielnie i we współpracy z innymi osobami w grupie.

Ocenę **celującą** otrzymuje uczeń, który:

- posiada kompetencje określone na oceny dopuszczającą, dostateczną, dobrą i bardzo dobrą,
- opanował w pełnym stopniu wiadomości i umiejętności ujęte w podstawie programowej, poszerza swoją wiedzę o wiadomości wykraczające poza podstawę programową, prezentuje dodatkową wiedzę w toku zajęć lekcyjnych,
- selekcjonuje i hierarchizuje zdobyte wiadomości,
- formułuje przemyślane i oryginalne wnioski,
- samodzielnie wykonuje zadania o wysokim stopniu trudności, nie popełniając żadnych błędów merytorycznych,
- wnosi twórczy wkład do pracy lekcyjnej, proponuje oryginalne rozwiązania,
- wykorzystuje wiedzę w nowych sytuacjach poznawczych, potrafi samodzielnie formułować pytania i rozwiązywać problemy,
- rozwija zainteresowania historyczne, udzielając się w kole historycznym, wykazuje inicjatywę i pomysłowość,

- ma krytyczne podejście do zagadnień poruszanych na lekcji,
- potrafi dyskutować, używa odpowiedniej argumentacji,
- współpracuje z nauczycielem w przygotowaniu niektórych zajęć,
- planuje i organizuje swoją pracę oraz pracę grupy zadaniowej,
- w wypowiedziach ustnych i pisemnych posługuje się nienaganną polszczyzną,
- osiąga sukcesy w konkursach i olimpiadach przedmiotowych,
- samodzielnie inicjuje doświadczenia edukacyjne i bierze w nich aktywny udział, w trakcie ich realizacji podejmuje z własnej inicjatywy złożone działania, wspomaga i inspiruje do pracy inne osoby w grupie.

11. Ewaluacja

Właściwa i skuteczna realizacja celów zawartych w niniejszym programie zależy od stałej kontroli sposobu nauczania i zastosowanych w procesie kształcenia metod. W tym celu nauczyciel powinien zbierać informacje, które pozwolą stwierdzić, czy właściwie wywiązuje się z powierzonych mu zadań, czy też jego praca wymaga modyfikacji.

11.1. Cele ewaluacji

- Sprawdzenie, czy cele zakładane w programie nauczania przedmiotu historia zostały osiągnięte.
- Analizowanie sposobu realizacji treści programowych i metod prowadzenia zajęć.
- Podniesienie efektywności pracy.
- Dostosowanie programu do potrzeb i oczekiwań uczniów.
- Zebranie informacji niezbędnych do uzupełnienia programu.

11.2. Kryteria ewaluacji

- 80% pozytywnych opinii – cele zostały osiągnięte w stopniu wysokim.
- 50% pozytywnych opinii – cele zostały osiągnięte w stopniu zadowalającym.
- Poniżej 50% pozytywnych opinii – cele zostały osiągnięte w minimalnym stopniu.

11.3. Pytania kluczowe

- W jakim stopniu zostały zrealizowane cele zawarte w programie nauczania?
- Jak przebiega proces uczenia się i nauczania przedmiotu historia?
- W jakim stopniu spełniane są potrzeby i oczekiwania uczniów?
- W jakim stopniu wiedza i umiejętności, które uzyskują uczniowie, są im przydatne?

11.4. Metody zbierania danych

- Ankiety i opinie uczniów.
- Pomiar dydaktyczny wyników kształcenia.

12. Przykładowe ankiety dla uczniów

ANKIETA NR 1

Drogi Uczniu!

Masz przed sobą anonimową ankietę, w której możesz się wypowiedzieć na temat lekcji historii. Twoje wypowiedzi pomogą mi w planowaniu dalszej pracy, a Tobie pozwolą poznać Twoje mocne i słabe strony związane z uczestnictwem w lekcjach.

Jestem uczniem klasy:

CZWARTEJ PIĄTEJ SZÓSTEJ
 SIÓDMEJ ÓSMEJ

Najczęściej otrzymuję z historii oceny:

CELUJĄCE BARDZO DOBRE DOBRE
 DOSTATECZNE DOPUSZCZAJĄCE NIEDOSTATECZNE

Przeczytaj uważnie poniższe stwierdzenia i zaznacz „TAK” albo „NIE”.

1.	Lubię historię.	TAK	NIE
2.	Historia jest dla mnie łatwa.	TAK	NIE
3.	Wszystkie zadania i polecenia wykonuję samodzielnie.	TAK	NIE
4.	Lekcje historii są nudne.	TAK	NIE
5.	Historia sprawia mi dużo kłopotów.	TAK	NIE
6.	Jestem zadowolony ze swoich osiągnięć z historii.	TAK	NIE
7.	Znam kryteria wymagań na poszczególne oceny.	TAK	NIE
8.	Nauczyciel ocenia mnie sprawiedliwie.	TAK	NIE
9.	Uzyskane oceny motywują mnie do dalszej pracy.	TAK	NIE
10.	Ucząc się zagadnień związanych z historią, mam świadomość, że są to bardzo potrzebne informacje.	TAK	NIE
11.	Tempo podawania informacji przez nauczyciela jest dla mnie odpowiednie.	TAK	NIE
12.	Lekcje są prowadzone w sposób jasny i przejrzysty.	TAK	NIE
13.	Odczuwam satysfakcję, gdy aktywnie uczestniczę w lekcji.	TAK	NIE

ANKIETA NR 2

KLASA DATA

Drogi Uczniu!

Proszę Cię o uwagi dotyczące tematyki i sposobu prowadzenia przeze mnie lekcji. Przy każdym punkcie zakreśl wybraną odpowiedź lub wpisz własną.

Lekcja była:

nudna średnio interesująca interesująca bardzo interesująca

Z tej lekcji najbardziej podobało mi się

.....
nie wzbudziło mojego zainteresowania

.....
można zrezygnować z

.....
W nauczycielu prowadzącym lekcję:

najbardziej podoba mi się

.....
najbardziej nie podoba mi się

.....
Na moją chęć uczenia się na lekcji wpływa dodatnio:

luźna / poważna atmosfera

traktowanie mnie poważnie / niepoważnie

zachęcanie mnie do słuchania / do działania

inne czynniki (jakie?)

.....
Nie chce mi się uczyć na lekcji, bo

.....
Po lekcji czuję się:

raczej zmęczony raczej ożywiony zainteresowany

Ta lekcja dała mi dużo nowej wiedzy (jakiej?)

.....
Ta lekcja pozwoliła mi przyswoić sobie następujące umiejętności:

.....
Dziękuję za udział w ankiecie!